

Ühelt poolt Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide ning teiselt poolt Mehhiko Ühendriikide vahelise poliitilise, majandusliku ja koostööalase strateegilise partnerluse lepingu ratifitseerimise seaduse eelnou seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Seaduse eelnõu kohaselt ratifitseerib Riigikogu „Ühelt poolt Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide ning teiselt poolt Mehiko Ühendriikide vahelise poliitilise, majandusliku ja koostööalase strateegilise partnerluse lepingu“ (edaspidi *partnerlusleping*).

Praegu põhinevad Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) ja Mehiko Ühendriikide (edaspidi *Mehhiko*) (edaspidi ühiselt ka *lepinguosalisel*) suhted ühelt poolt Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide ning teiselt poolt Mehiko Ühendriikide vahelisel majanduspartnerlust, poliitilist kooskõlastamist ja koostööd käsitleval lepingul¹ (edaspidi *üldleping*), mis jõustus 1. oktoobril 2000. a Alates üldlepingu jõustumisest on EL ja Mehiko oma suhteid süvendanud, nii loodi 2008. a EL ja Mehiko strateegiline partnerlus, mille raames võeti kasutusele kahepoolne dialoog ja koostöö uutes olulistes poliitikavaldkondades, sh mitmepoolsetes küsimustes, julgeoleku ja õiguse, makromajanduslike aspektide ja inimõiguste alal. 2015. a juunis Brüsselis toimunud seitsmendal EL-Mehhiko tippkohtumisel kinnitati oma valmisolekut alustada läbirääkimisi üldlepingu ajakohastamiseks ning omavahelise strateegiliste partnerluse tugevdamiseks. 4. mail 2016. a võttiski Euroopa Liidu Nõukogu (edaspidi *nõukogu*) vastu otsused, millega anti Euroopa Liidu Komisjonile (edaspidi *komisjon*) ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale luba pidada Mehikoga läbirääkimisi üldlepingu ajakohastamise üle². Läbirääkimised poliitilise- ja koostöösamba üle viidi lõpule 2018. a ning 17. jaanuaril 2025. a jõuti poliitilisele kokkuleppele kaubandus- ja investeerimissamba suhtes. Seejärel saadeti partnerluslepingu tekst õiguslikule korrigeerimisele ning tõlkimisele. EL ja Mehiko kirjutasid partnerluslepingule alla 22. mail 2026. a.

EL ja liikmesriikide jagatud pädevuses olev partnerlusleping hõlmab lisaks kaubanduse ja investeringute liberaliseerimisele ka sätteid poliitilise koostöö kohta erinevates valdkondades. Lisaks partnerluslepingule sõlmivad EL ja Mehiko ka ELi ainupädevuses oleva Euroopa Liidu ja Mehiko Ühendriikide vahelise kaubanduse vahelepingu (edaspidi *vaheleping*), millega luuakse sidus, terviklik, ajakohane ja õiguslikult siduv ELi ja Mehiko kaubandus- ja investeerimissuhete raamistik. Kahe eraldiseisva lepingu sõlmimine lepitab kokku läbirääkimiste tulemusena, et kiirendada ELi ainupädevusse jäävate kaubanduse ja investeerimise liberaliseerimissätete jõustumist. Vaheleping hakkab esialgu kehtima eraldi, kuid see asendatakse hiljem partnerluslepinguga, kui kõik lepinguosalisel on partnerluslepingu jõustamiseks vajaliku riigisisese menetluse lõpule viinud.

¹ Leping avaldatud EÜT L 276, 28.10.2000, lk 44–80.

² Need otsused on avaldatud EÜT L 157, 30.6.2000, lk 10–29 ja EÜT L 70, 12.3.2001, lk 7–50.

Partnerlusleping loob arvestatava vabakaubandusruumi strateegilise partneriga, kellega EL-i kaubavahetus 2024. aastal ulatus ligikaudu 82 miljardi euron. Mehhiko on Ladina-Ameerika suuruselt teine majandus, mille ligikaudu 132 miljoni tarbijaga turg on ELi jaoks piirkonna suuruselt teine ekspordisihikoht. Sõlmitav partnerlusleping avab sellele turule oluliselt parema ligipääsu, kaotades peaaegu kõik tollimaksud, vähendades tehnilisi ja regulatiivseid tõkkeid ning luues selge raamistiku teenuste, investeeringute, digikaubanduse ja riigihangete jaoks. Eeltoodust tulenevalt võib partnerluslepingu rakendamisega kaasneda halduskoormuse tõus ettevõtjatele, vabaühendustele või inimestele, kuid HÕNTE § 1 lg 4² kohaselt võib jätta halduskoormuse tasakaalustamise reegli kohaldamata, kui rakendatakse välislepingut.

Partnerlusleping tugevdab ELi, sh Eesti, majandusjulgeolekut, toetades tarneahelate mitmekesistamist ning parandades ligipääsu kriitilistele toormetele ja tehnoloogiatele, mis on vajalikud roheline ja digipöörde elluviimiseks. Tiheda strateegilise partnerluse osa on ka koostöö demokraatlikke väärtuste, õigusriigi põhimõtete, kestliku arengu ja kliimaeesmärkide edendamisel, sh rahvusvahelistel foorumitel. Tegemist on tänapäevase lepinguga, mis seisab avatud ja reeglitel põhineva kaubanduse eest, astub vastu proteksionismile ja edendab kestlikku arengut, mis võimaldab tugevdada EL rolli ning nähtavust mitte ainult Mehhikos, vaid regioonis tervikuna.

Partnerlusleping jõustub teise kuu esimesel päeval pärast seda, kui EL, EL liikmesriigid ja Mehhiko (edaspidi *lepinguosalisel*) on üksteisele teatanud, et vajalikud menetlused on lõpule viidud. Enne partnerluslepingu ametlikku jõustumist võib EL osaliselt ja Mehhiko täielikult või osaliselt partnerluslepingut ajutiselt kohaldada alates teise kuu esimesest päevast pärast vastavate sisemenetluste lõpetamisest teatamist. Ajutise kohaldamise ajal jääb üldleping kehtima nendes osades, mida partnerlusleping ajutiselt ei kata. Nii EL kui Mehhiko võib kirjalikult teavitada ajutise kohaldamise lõpetamisest ning see lõpetamine jõustub teise kuu esimesel päeval pärast teavitamist. . Kõik jõustumist ja ajutist kohaldamist puudutavad ametlikud teated saadetakse EL-i puhul nõukogu peasekretariaadile ja Mehhiko puhul Mehhiko välisministeeriumile, kes on partnerluslepingu hoiulevõtjad.

Vabariigi Valitsus kiitis partnerluslepingu heaks 20. aprillil 2026. a ja andis alla kirjutamiseks volituse Eesti Vabariigi erakorralisele ja täievolilisele suursaadikule, alalisele esindajale Euroopa Liidu juures. Eesti nimel kirjutas 06. mail 2026. a kokkuleppele alla Eesti Vabariigi erakorraline ja täievoliline suursaadik, alaline esindaja Euroopa Liidu juures Kyllike Sillaste-Elling.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Seletuskirja ning ratifitseerimise seaduse eelnõu on koostanud Välisministeeriumi väliskaubanduspoliitika ja rahvusvaheliste majandusorganisatsioonide osakonna lauaülem Kristi Kraavi-Käerdi (kristi.kraavi-kaerdi@mfa.ee). Seletuskirja ning ratifitseerimise seaduse eelnõu on läbi vaadanud Välisministeeriumi juriidilise osakonna rahvusvahelise õiguse büroo jurist Päivi Margna (paivi.margna@mfa.ee).

Partnerluslepingu ja selle lisade eestikeelse teksti on koostanud ja keeleliselt toimetanud nõukogu sekretariaat ning tekstid avaldatakse EL Teatajas.

1.3. Märkused

Eelnõu on seotud nõukogu otsustega³, millega kiidetakse heaks ELi ja selle liikmesriikide nimel partnerluslepingu sõlmimine, partnerluslepingu allkirjastamine ja selle ajutine kohaldamine.

Partnerluslepingu rakendamiseks ei ole vaja muuta Eesti õigusakte. Partnerluslepingu läbirääkimised EL tasandil algasid juba 2015. aastal ja ei ole seega seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

Partnerlusleping tuleb Eestis Riigikogus ratifitseerida välissuhtlemisseaduse (edaspidi *VäSS*) § 20 p 7 alusel, mille kohaselt välisleping ratifitseeritakse Riigikogus, kui ratifitseerimise vajadus tuleneb üldise seadusereservatsiooni põhimõttest. Põhiseaduses kajastub seadusereservatsiooni ehk olulisuse põhimõtte § 3 lõikes 1. Selle põhimõtte kohaselt peab kõik riigielus olulised küsimused otsustama Riigikogu. Olulisuse põhimõtte kohaselt ei saa seda, mida põhiseaduse järgi on kohustatud tegema seadusandja, edasi delegeerida täitevvõimule ega ühelegi teisele isikule või organile. Seega tuleks sõlmitav partnerlusleping ratifitseerida Riigikogus.

Partnerlusleping reguleerib muuhulgas füüsiliste isikute riiki sisenemise ja ajutise viibimise tingimusi teenuste osutamise eesmärgil, mis on Eestis reguleeritud seaduse tasandil, eelkõige välismaalaste seadusega, ning kuuluvad seetõttu seadusereservatsiooni alla. Lisaks näeb partnerlusleping ette institutsioonilise raamistiku loomise, sealhulgas partnerlusnõukogu, ühiskomitee ja allkomiteede moodustamise, millel on õigus võtta vastu partnerluslepingu rakendamise seotud otsuseid ja soovitusi. Selline institutsiooniline raamistik võib mõjutada Eesti õigusi ja kohustusi rahvusvahelisel tasandil ning piirata riigi edasist otsustusvabadust partnerluslepinguga reguleeritud valdkondades, mistõttu kuulub ka see küsimus põhiseadusest tuleneva olulisuse põhimõtte kohaldamisalasse. Eeltoodust tulenevalt reguleerib partnerlusleping küsimusi, mis põhiseaduse kohaselt kuuluvad seadusandja pädevusse.

Seetõttu ei ole võimalik partnerluslepingut heaks kiita üksnes täitevvõimu otsusega ning partnerlusleping tuleb VäSS § 20 punkti 7 alusel ratifitseerida Riigikogu poolt.

Seaduse vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthäälte enamus.

Kooskõlas HÕNTE § 1 lg 2 p-ga 3 ei eelnenud eelnõu koostamisele väljatöötamiskavatsust (HÕNTE § 42 lg 2).

2. Seaduse eesmärk

Ratifitseerimise seaduse eesmärk on ratifitseerida partnerlusleping ja sätestada seaduse jõustumise aeg.

³ NÕUKOGU OTSUS ühelt poolt Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide ning teiselt poolt Mehhiko Ühendriikide vahelise poliitilise, majandusliku ja koostööalase strateegilise partnerluse lepingu Euroopa Liidu nimel allkirjastamise ja ajutise kohaldamise kohta (edaspidi EL-Mehhiko partnerluslepingu allkirjastamise ja ajutise kohaldamise otsus) [COM\(2025\) 809 final](#) ja

NÕUKOGU OTSUS Euroopa Liidu ja Mehhiko Ühendriikide vahelise kaubanduse vahelepingu Euroopa Liidu nimel allkirjastamise kohta (edaspidi *EL-Mehhiko kaubanduse vahelepingu allkirjastamise otsus*) [COM\(2025\) 811 final](#)³

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Seaduse eelnõu koosneb kahest paragrahvist. § 1 kohaselt ratifitseeritakse ühelt poolt Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide ning teiselt poolt Mehhiko Ühendriikide vahelise poliitilise, majandusliku ja koostööalase strateegilise partnerluse leping. § 2 kohaselt jõustub seadus Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval.

Partnerlusleping koosneb preambulist ja neljast osast, mis omakorda jagunevad peatükkideks.

Partnerluslepingu preambul rõhutab, et lepinguosaliste suhe tugineb tihedatele kultuurilistele, poliitilistele ja majandussidemetele ning üldlepingu ajakohastamisele vastavalt uuele poliitilisele ja majanduslikule olukorrale. Partnerluslepingu alusena kinnitatakse demokraatia, õigusriigi, inimõiguste ja põhivabaduste austamist ning rahvusvahelisele õigusele tuginevat tugevat mitmepoolset süsteemi.

Samal ajal seotakse partnerlusleping selgelt kestliku arenguga, viidates Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (edaspidi *ÜRO*) Peaassamblee poolt 25. septembril 2015. a vastu võetud kestliku arengu 2030 tegevuskavale (edaspidi *ÜRO 2030 tegevuskava*)⁴, *ÜRO* kliimamuutuste raamkonventsiooni alusel 12. detsembril 2015. a Pariisis sõlmitud Pariisi kokkuleppele⁵ (edaspidi *Pariisi kliimakokkulepe*) ja teistele globaalsetele raamistikele ning rõhutatakse soovi tugevdada koostööd õiguse, julgeoleku, hariduse, kultuuri, teaduse ja innovatsiooni vallas. Majanduslikus plaanis nähakse ette kaubandus- ja investeerimissuhete liberaliseerimine Maaailma Kaubandusorganisatsiooni (edaspidi *WTO*) raamistikus, säilitades samas lepinguosaliste õiguse kehtestada avalikes huvides õigusnorme ja rõhutades tarbijakaitset, läbipaistvust ja ettevõtete sotsiaalset vastutust. Preambul koosneb 32 punktist.

I osa – „Üldsätted“ sõnastab partnerluslepingu üldised eesmärgid ja põhimõtted, millele partnerlus tugineb. See koosneb kahest artiklist. **Artikkel 1 – Lepingu eesmärgid** määratleb partnerluse põhieesmärkidena strateegilise koostöö tugevdamise, poliitilise dialoogi edendamise ning kaubanduse ja investeringute laiendamise. Need eesmärgid on suunatud kestlikule majanduskasvule ja elukvaliteedi parandamisele. **Artikkel 2 – Üldpõhimõtted** sätestab, et partnerluslepingu aluseks on demokraatia, inimõiguste ja õigusriigi austamine. Lepinguosalised kinnitavad oma toetust *ÜRO* põhikirjale⁶, rõhutavad massihävitusrelvade leviku ja tavarelvade kontrollimatu liikumise ohtlikkust ning kohustuvad tegema koostööd nende riskide vähendamiseks. Samuti kinnitatakse pühendumust kestlikule arengule, keskkonnaprobleemide lahendamisele, soolisele võrdsuslikkusele ja diskrimineerimise vastu võitlemisele. Partnerluslepingu rakendamine põhineb dialoogil, vastastikusel austusel, võrdsel partnerlusel ja rahvusvahelise õiguse austamisel.

II osa – „Poliitiline dialoog ja koostöö“ koondab lepinguosaliste strateegilise partnerluse poliitilise ja koostöö poole ning täiendab partnerluslepingu kaubanduslikku mõõdet laia väärtuste- ja poliitikaraamistikuga. See osa jaotub üheksaks peatükiks, mis hõlmavad poliitilist dialoogi, rahu ja julgeolekut, koostööd rahvusvahelistes ja piirkondlikes organisatsioonides, vabadust, turvalisust ja

⁴ https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/documents/2020-09/saastva_arengu_tegevuskava_2030_uro_et.pdf

⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/201112016003>

⁶ <https://www.riigiteataja.ee/akt/555597>

õigust, kestlikku arengut, keskkonda ja kliimat, majanduspoliitikat, haridus- ja sotsiaalvaldkonda ning teadusuuringuid, innovatsiooni ja digimajandust. II osa on partnerluslepingu seisukohalt eriline, sest just siin konkretiseeritakse demokraatia, inimõiguste ja õigusriigi ning massihävitusrelvade leviku tõkestamisega seotud kohustused, mida käsitletakse partnerluslepingu oluliste tingimustena ja mille raske rikkumine võib tuua kaasa partnerluslepingust tulenevate soodustuste peatamise.

1. peatükk – Poliitiline dialoog, rahu ja julgeolek sätestab lepinguosaliste strateegilise partnerluse poliitilise samba: ühised väärtused nagu demokraatia, inimõigused, õigusriik ja julgeolekualane koostöö alates terrorismivastasest võitlusest kuni kriisiohjeni. See peatükk on kogu partnerluslepingu õigusliku arhitektuuri seisukohalt keskne, kuna osa selle sätetest – eelkõige demokraatia, inimõiguste ja õigusriigi klausel (I osa üldsätete artikkel 2) ning massihävitusrelvade leviku tõkestamise artikkel 1.4 – on partnerluslepingu olulised tingimused, mille tõsine rikkumine võib viia partnerluslepingu alusel antavate soodustuste peatamiseni (IV osa artikli 2.3 alusel). Peatükk sisaldab 9 artiklit (artiklid 1.1-1.9). **Artikkel 1.1 – Poliitiline dialoog** tugevdab lepinguosaliste poliitilist dialoogi kõigil tasanditel, et arutada kahepoolseid, piirkondlikke ja rahvusvahelisi küsimusi ning süvendada strateegilist partnerlust. **Artikkel 1.2 – Demokraatia, inimõigused ja õigusriik** sätestab, et koostöös edendatakse ja kaitstakse inimõigusi, demokraatlikke põhimõtteid ja õigusriiki, sh soolist võrdõiguslikkust, võitlust diskrimineerimise vastu ning rahvusvaheliste inimõiguste normide rakendamist. **Artikkel 1.3 – Sooline võrdõiguslikkus ja naiste võimestamine** näeb ette, et lepinguosalisel edendavad soolist võrdõiguslikkust ja naiste ning tütarlaste võimestamist kui eeltingimust rahule, julgeolekule ja kestlikule arengule, toetades muu hulgas ÜRO resolutsiooni 1325 („Naised, rahu ja julgeolek“)⁷ ja sellega seotud algatusi. **Artikkel 1.4 – Massihävitusrelvade leviku tõkestamine** kohustab lepinguosalisi tegema koostööd massihävitusrelvade ja nende kandevahendite leviku vastu, rakendades täielikult asjakohaseid rahvusvahelisi lepinguid ning kehtestades tõhusad siseriiklikud ekspordikontrollisüsteemid; see säte on partnerluslepingu oluline tingimus. **Artikkel 1.5 – Väike- ja kergrelvad ning muud tavarelvad** nõuab, et lepinguosalisel võitleks väike- ja kergrelvade ebaseadusliku tootmise ja kaubandusega, tugevdaks kontrolli tavarelvade vahendamise üle ning rakendaks 2. aprillil 2013. a New Yorgis vastu võetud relvakaubanduslepingut⁸, et vähendada relvakonfliktide ja kõrvaesuunamise riske. **Artikkel 1.6 – Rahvusvaheline Kriminaalkohus** kohustab lepinguosalisi toetama raskeimate rahvusvaheliste kuritegude eest vastutusele võtmist, edendama Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi ratifitseerimist ja tõhusat rakendamist ning vahetama parimaid tavasid riigisiseste õigusaktide väljatöötamisel. **Artikkel 1.7 – Terrorismivastane võitlus** sätestab, et koostööd tehakse ka terroriaktide ennetamisel ja tõkestamisel, rakendades asjakohaseid ÜRO resolutsioone, vahetades teavet terrorirühmituste ja meetodite kohta ning jagades kogemusi ja koolitusi. **Artikkel 1.8 – Rahuvalve ja kriisiohjamine** reguleerib lepinguosaliste koostööd rahu ja julgeoleku edendamisel ning teeb ettepaneku kriisiohje tegevuse ja operatsioonide koordineerimiseks. **Artikkel 1.9 – Kodanike julgeolek** seab sisse dialoogi ja koostöö kodanike julgeoleku teemadel, tunnistades selle riiklikku, piirkondlikku ja kahe piirkonna vahelist mõõdet.

2. peatükk – Koostöö rahvusvahelistes ja piirkondlikes organisatsioonides käsitleb lepinguosaliste koostööd ÜRO, Maailma Kaubandusorganisatsiooni (edaspidi *WTO*), maailma suurimaid arenenud ja arenevaid majandusi ühendav kahekümne riigi rühma (edaspidi *G20*), Majanduskoostöö ja Arengu

⁷ [https://docs.un.org/en/S/RES/1325\(2000\)](https://docs.un.org/en/S/RES/1325(2000))

⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/218012017001>

Organisatsiooni (edaspidi *OECD*) ja piirkondlikes organisatsioonides. Peatüki eripära on tugev rõhk mitmepoolsusel ja reeglitepõhise rahvusvahelise korra kaitsmisel. See koosneb kahest artiklist (artiklid 2.1-2.2). **Artikkel 2.1 – Rahvusvahelised organisatsioonid kohustab** lepinguosalisi edendama mitmepoolsust ja tegema koostööd ÜROs, WTOs, G20s, OECDs ja muudes foorumites, sh kooskõlastades seisukohti ja pidades pidevat dialoogi, eriti inimõiguste küsimustes. **Artikkel 2.2 – Piirkondlikud organisatsioonid** nõuab, et lepinguosalised vahetaks seisukohti piirkondlikes ja allpiirkondlikes foorumites, edendaks kahe piirkonna vahelist dialoogi (sh EL–Ladina-Ameerika ja Kariibi Riikide Ühenduse raamistikus), teeks koostööd Vaikse ookeani liidus ja toetaks piirkondlikku ning kolmepoolset koostööd kolmandate riikidega.

3. peatükk – Vabadus, turvalisus ja õigus reguleerib tihedat koostööd õiguse, sisejulgeoleku ja rände valdkonnas, hõlmates õiguslast abi, võitlust organiseeritud kuritegevuse, korruptsiooni, terrorismi rahastamise, küberkuritegevuse ja narkoprobleemi vastu. Peatükk seob turvalisuse edendamise inimõiguste, andmekaitse ja haavatavate rühmade kaitsega. See koosneb kümnest artiklist (artiklid 3.1-3.10). **Artikkel 3.1 – Õiguslane koostöö** sätestab, et lepinguosalised tihendavad koostööd vastastikuse õigusabi ja väljaandmise vallas, tugevdavad olemasolevaid mehhanisme, teevad rohkem koostööd Euroopa Liidu Kriminaalõiguslaste Koostöö Ametiga (edaspidi *Eurojust*) ning arendavad tsiviil- ja kaubandusajade õiguslast koostööd, sh Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi kaudu. **Artikkel 3.2 – Õiguskaitse, korruptsioon ja organiseeritud kuritegevus** hõlmab võitlust organiseeritud kuritegevuse, inimkaubanduse, ebaseadusliku rände vahendamise, tulirelvakuritegude, narkokuritegude, korruptsiooni ja finantskuritegude vastu, sh teabevahetuse, koolituse, koostöö Euroopa Politseiameti (edaspidi *Europol*) ja Eurojustiga ning ÜRO korruptsioonivastase konventsiooni⁹ rakendamise kaudu. **Artikkel 3.3 – Ränne, varjupaik ja piirihaldus** reguleerib lepinguosaliste koostööd rände, varjupaiga ja piirihalduse küsimustes, sh vahetades parimaid tavasid ning austades vastastikuse tagasivõtmise põhimõtet, sh kodanike tagasivõtmise ja vajalike reisidokumentide väljastamisel. **Artikkel 3.4 – Ülemaailmne narkoprobleem**, sätestab, et lepinguosalised edendavad tasakaalustatud ja terviklikku lähenemist narkopoliitikale, mis ühendab tervishoiu- ja sotsiaalseid meetmeid, nõudluse ja pakkumise vähendamise, tõenduspõhised programmid ning ÜRO uimastikontrolli konventsioonide¹⁰ ja ÜRO 2016. a erakorralise narkoprobleemi istungi (edaspidi *UNGASS*) ametlike poliitiliste soovitude rakendamise. **Artikkel 3.5 – Rahapesu ja terrorismi rahastamine** näeb ette koostöö rahapesu ja terrorismi rahastamise ennetamiseks, tagades rahapesuvastase töökonna standardite rakendamise ning hõlmates muu hulgas varade jälitamist, arestimist, konfiskeerimist ja tagastamist. **Artikkel 3.6 – Küberkuritegevus** nõuab, et lepinguosalised tihendaks koostööd küberkuritegevuse ennetamisel ja selle vastu võitlemisel, vahetades teavet ja parimaid tavasid ning tehes vajaduse korral koostööd kolmandate riikide abistamisel, eriti laste seksuaalse ärakasutamise ja elutähtsa taristu kaitse valdkonnas. **Artikli 3.7 – Isikuandmete kaitse** kohaselt tunnistavad lepinguosalised eraelu puutumatuse ja andmekaitse põhiõiguste olulisust ning teevad koostööd, et edendada kõrget andmekaitse taset, sh õiguskaitse ja terrorismivastases võitluses, mh suutlikkuse suurendamise ja reguleerivate asutuste koostöö kaudu. **Artikli 3.8 – Tarbijapoliitika** alusel toimub lepinguosaliste koostöö tarbijakaitseraamistike arendamisel, mh vahetatakse teavet tarbijakaitse ja toodete ohutuse kohta ning soodustatakse sõltumatute tarbijaühenduste tegevust.

⁹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/13275271>

¹⁰ ÜRO 1961. aasta narkootiliste ainete ühtne konventsioon; Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ebaseadusliku ringluse vastane Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsioon; 1971. a psühhotroopsete ainete konventsioon.

Artiklis 3.9 – Konsulaarkaitse nõustub Mehhiko, et ELi liikmesriikide esindused pakuvad tema territooriumil konsulaarkaitset ka nendele ELi kodanikele, kelle liikmesriigil puudub Mehhikos oma esindus. **Artikkel 3.10 – Katastroofiohu juhtimine ja elanikkonnakaitse** reguleerib lepinguosaliste koostööd katastroofiohu ennetamise, valmisoleku, reageerimise ja taastamise vallas, lähtudes Sendai raamistikust¹¹, kestliku arengu eesmärkidest, Pariisi kliimakokkuleppest.

4. peatükk – „Kestlik areng“ – sätestab lepinguosaliste ühised kohustused ja koostöömehhanismid kestliku arengu edendamiseks. See osa koosneb neljast artiklist (artiklid 4.1–4.4). **Artikkel 4.1 – Kestlik areng** kinnitab lepinguosaliste tahet saavutada ÜRO tegevuskava 2030 eesmärgid, rõhutades majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnamõõtmelise omavahelist seotust. Lepinguosalisel lubavad edendada kaasavat majanduskasvu, sotsiaalset heaolu ja loodusvarade säästvat kasutamist ning toetada kestlikku arengut dialoogi, ühismeetmete ja rahastamise kaudu. **Artikkel 4.2 – Koostöö kestliku arengu valdkonnas** määratleb arengukoostöö peamise eesmärgina kestliku arengu eesmärkide rakendamist. Lepinguosalisel toetuvad rahvusvahelistele abi tõhususe põhimõtetele ning teevad koostööd ressursside tõhususe, keskkonnakaitse, kliimamuutuste, julgeoleku ja arengu seoste, kaasava majanduskasvu, hariduse ja erasektori kaasamise valdkondades. Eraldi rõhutatakse elurikkuse kaitset ja koostööd kolmandate riikide toetamiseks. Koostöö hõlmab ka rahastamismehhanisme, teadmiste jagamist ja läbipaistvuse suurendamist. **Artikkel 4.3 – Kestliku linnaarengu tegevuskava** sätestab koostöö poliitikameetmete rakendamisel, mis edendavad kaasavaid, turvalisi ja kestlikke linnu ja asulaid kooskõlas kestliku arengu eesmärkidega. **Artikkel 4.4 – Regionaal- ja linnapoliitika arendamine** rõhutab tasakaalustatud territoriaalse ja linnaarengu poliitika tähtsust ÜRO tegevuskava 2030 eesmärkide saavutamisel. Lepinguosalisel edendavad partnerlust ning loovad võimalusi piirkondadevaheliseks ja linnadevaheliseks koostööks, et leida kestlikke lahendusi ja suurendada suutlikkust kogemuste vahetamise kaudu.

5. peatükk – „Keskkond, kliimamuutused ja energia“ – käsitleb lepinguosaliste koostööd loodusvarade kaitse, kliimamuutuste leevendamise ja energiasektori ümberkujundamise valdkondades. See osa koosneb kolmest artiklist (artiklid 5.1–5.3). **Artikkel 5.1 – Keskkond** rõhutab vajadust kaitsta ja säästvalt majandada loodusvarasid ning elurikkust, sh metsi, vett, merd ja pinnast. Lepinguosalisel kinnitavad oma kohustust rakendada rahvusvahelisi keskkonnaalaseid lepinguid ning tugevdada koostööd keskkonnakaitse ja loodusvarade vastutustundliku kasutamise valdkondades. Prioriteetseteks teemadeks on mh keskkonnaõiguse järgimine, ressursitõhusus ja ringmajandus, metsade ja elurikkuse kaitse, kemikaalide ja jäätmete keskkonnahoidlik käitlemine, veevarude majandamine ning sinise majanduse arendamine. **Artikkel 5.2 – Kliimamuutused** kinnitab, et kliimamuutuste oht nõuab kiireid ja ühiseid meetmeid. Lepinguosalisel rõhutavad ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni¹² ja Pariisi kliimakokkuleppe tähtsust ning kinnitavad oma kohustusi nende rakendamisel. Koostöö hõlmab riiklikult kindlaksmääratud panuste elluviimist, väheste heitega majanduse arendamist, fossiilkütuste toetuste järkjärgulist kaotamist, taastuvenergia edendamist, energiatõhususe suurendamist ning kliimamuutustega kohanemise ja leevendamise

¹¹ Sendai raamistik e *Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030* on ÜRO poolt 2015. aastal vastu võetud ülemaailmne kokkulepe, mille eesmärk on vähendada katastroofidest (tormid, üleujutused, maavärinad, tehnoloogilised õnnetused jne) põhjustatud inimkaotusi, majanduskahju ja keskkonnamõju. Raamistik seab riikidele eesmärgid ja põhimõtted, kuidas paremini ennetada riske, tugevdada vastupanuvõimet ja parandada valmisolekut, varajast hoiatamist, reageerimist ja taastamist.

¹² <https://www.riigiteataja.ee/akt/13101704>

meetmeid. Samuti toetatakse läbipaistvuse suurendamist, turupõhiseid mehhanisme ja rahvusvahelisi algatusi, mis käsitlevad lennunduse ja laevanduse heitkoguseid ning fluorosüsinike kasutuse vähendamist. **Artikkel 5.3 – Energia** rõhutab energiasektori tähtsust majanduse ja rahvusvahelise stabiilsuse seisukohalt. Lepinguosalised kinnitavad vajadust energiasektori ümberkujundamiseks, et saavutada ÜRO 2030 tegevuskava ja Pariisi kliimakokkuleppe eesmärgid. Eesmärkideks on energiaravustuse mitmekesistamine, taastuvenergia edendamine, innovatsiooni ja teadusarendustegevuse toetamine, energiatõhususe suurendamine ning ohutu ja taskukohase energia tagamine. Lepinguosalised teevad koostööd avatud ja konkurentsivõimeliste energiaturgude arendamisel, parimate tavade jagamisel ja läbipaistva reguleerimise edendamisel.

6. peatükk – „Põllumajandus, merendus ja kalandus“ – keskendub koostööle põllumajanduse, maaelu arengu, merenduse ja kalanduse valdkonnas, et edendada kestlikku toidutootmist, loodusvarade säästlikku kasutamist ning sinimajanduse potentsiaali. Peatükk koosneb kahest artiklist (artiklid 6.1–6.2). **Artikkel 6.1 – Koostöö põllumajanduse ja maaelu arengu valdkonnas** näeb ette, et lepinguosalised teevad koostööd põllumajanduspoliitika, maaelu arengu ja põllumajandusturu analüüsi valdkonnas, edendades loodusvarade säästvat kasutamist, kliimameetmeid ning kestlikku ja vastupidavat põllumajandust. Koostöö hõlmab ka mahepõllumajandust, teadusuuringuid ja innovatsiooni, säästvaid tootmisprotsesse, maaelu kogukondade arengut, toiduga kindlustatust, toidukao vähendamist ning põllumajandustoodete ja toiduainete töötlemist, sh geograafilisi tähiseid käsitlevat kaubandusega seotud suutlikkust. **Artiklis 6.2 – Merendus ja kalandus** tunnistavad lepinguosalised kalavarude ja muu merendustegevuse säästva majandamise olulisust ning tihendavad dialoogi ja koostööd kalanduse ja merenduse küsimustes. Lepinguosalised parandavad ülemaailmset ookeanide majandamist, võitlevad ebaseadusliku, teatamata jäetud ja reguleerimata kalapüügi, teevad koostööd piirkondlike organisatsioonidega, arendavad säästvat vesiviljelust, tugevdavad ookeanide ohutust ja julgeolekut, vähendavad survet ookeanidele ning toetavad mereuuringuid, biotehnoloogiat ja sinimajanduse kestlikku arengut.

7. peatükk – „Majanduspoliitika“ – käsitleb lepinguosaliste koostööd makromajanduse, ettevõtluse, toorainete, statistika ja transpordi valdkondades. See osa koosneb kuuest artiklist (artiklid 7.1–7.6). **Artikkel 7.1 – Makromajanduspoliitika** sätestab dialoogi tugevdamise makromajanduspoliitika ja selle suundumuste üle ning teabe ja arvamuste vahetamise. **Artikkel 7.2 – Ettevõtlus ja tööstus, sh väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted (edaspidi VKEd)** rõhutab soodsa keskkonna loomist väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete arenguks ja konkurentsivõime suurendamiseks. Koostöö hõlmab ettevõtjate kokkupuuteid, ühisinvesteeringuid, teabevahetust VKEd asutamise ja erinevate kaasaegsete infotehnoloogiliste lahenduste tootmises koos rakendamise kontseptsiooni Tööstus 4.0 kohta ning vastutustundlike äritavade edendamist. **Artikkel 7.3 – Äritegevus ja inimõigused** kinnitab ettevõtjate sotsiaalse vastutuse edendamist kooskõlas rahvusvaheliste standarditega, nagu ÜRO äritegevuse ja inimõiguste juhtpõhimõtted ning OECD suunised. **Artikkel 7.4 – Toorained** rõhutab läbipaistva ja turupõhise lähenemise tähtsust investeeringute soodustamisel toorainete tootmises ja kaubanduses. Koostöö eesmärk on kaubandustõkete kõrvaldamine, turu läbipaistvuse suurendamine ja kestliku arengu toetamine. **Artikkel 7.5 – Statistika** sätestab koostöö statistika valdkonnas, sh parimate tavade jagamise, statistikameetodite ühtlustamise ja ametliku statistika koostamise. **Artikkel 7.6 – Transport** käsitleb koostööd transpordipoliitika valdkondades, et parandada kaupade ja reisijate liikumist, suurendada ohutust ja turvalisust, edendada keskkonnakaitset ning tõhustada

transpordisüsteeme. Koostöö hõlmab teabevahetust, lennundussuhete tugevdamist, meretranspordi ja logistikavõrkude arendamist ning piiriüleste elektrooniliste teabevoogude edendamist.

8. peatükk – „Haridus, kultuur ja sotsiaalküsimused“ – käsitleb lepinguosaliste koostööd hariduse, kultuuri, tööhõive, sotsiaalsete küsimuste, tervise ja turismi valdkondades. See osa koosneb seitsmest artiklist (artiklid 8.1–8.7). **Artikkel 8.1 – Haridus** rõhutab koostööd kõrghariduse, tehnilise ja kutsehariduse tugevdamisel, üliõpilaste ja teadlaste liikuvuse suurendamisel ning kvalifikatsioonide ja õppeperioodide tunnustamise parandamisel. **Artikkel 8.2 – Kultuur** kinnitab koostööd ÜRO Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsiooni (edaspidi *UNESCO*) raames kultuurilise mitmekesisuse edendamiseks. Lepinguosalisel toetavad kultuuri- ja loomesektorit, audiovisuaalmeediat ja digitaalse sisu loomist, kultuurivahetust ning kultuuridevahelist dialoogi. Kultuuri nähakse ka konfliktide ennetamise ja kestliku arengu edendamise vahendina. **Artikkel 8.3 – Tööhõive ja sotsiaalküsimused** seab keskmesse elatustaseme parandamise, kvaliteetsete töökohtade loomise ja inimväärse töö edendamise. Lepinguosalisel kinnitavad Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (edaspidi *ILO*) aluspõhimõtete ja põhiõiguste järgimist ning teevad koostööd tööhõive, töötervishoiu, tööohutuse ja sotsiaalkaitse valdkonnas. **Artikkel 8.4 – Eksponentsiaalsed tehnoloogilised muutused** käsitleb kogemuste ja parimate tavade jagamist, et tulla toime automatiseerimise ja tehnoloogiliste muutuste mõjuga kestliku arengu eesmärkide saavutamisel. **Artikkel 8.5 – Sotsiaalne ühtekuuluvus ja kaasamine** rõhutab koostööd vaesuse, ebavõrdsuse ja sotsiaalse tõrjutuse vähendamiseks. Lepinguosalisel tugevdavad sotsiaalkaitse süsteeme, edendavad võrdset juurdepääsu, innovatsiooni ja solidaarsusmajandust. **Artikkel 8.6 – Tervis** keskendub rahvatervise edendamisele ja haiguste ennetamisele. Koostöö hõlmab teabevahetust, rahvusvaheliste tervishoiulepingute rakendamist ning vahetusi ja koolitusprogramme. **Artikkel 8.7 – Turism** sätestab koostöö turismi tasakaalustatud ja kestliku arendamise nimel. Lepinguosalisel kaitsevad loodus- ja kultuuripärandit, edendavad vastutustundlikku turismi, oskuste ja pädevuste arendamist ning innovatsiooni turismisektoris, arvestades kestlikkuse põhimõtteid.

9. peatükk – „Teadusuuringud, innovatsioon ja digimajandus“ – keskendub koostööle teaduse, tehnoloogia ja digivaldkonnas. See koosneb kahest artiklist (artiklid 9.1-9.2). **Artikkel 9.1 – Teadusuuringud ja innovatsioon** rõhutab teadus- ja tehnoloogiaalast koostööd, et lahendada ülemaailmseid probleeme ja suurendada konkurentsivõimet. Lepinguosalisel soodustavad teadlaste ja üliõpilaste liikuvust, juurdepääsu programmidele ja taristule ning intellektuaalomandi kaitset, edendades ühisprojekte ja teadmiste jagamist. **Artikkel 9.2 – Digimajandus** käsitleb info- ja kommunikatsioonitehnoloogia rolli majanduslikus ja sotsiaalses arengus. Koostöö hõlmab digipoliitika ja regulatsiooni arutelu, e-valitsuse ja e-identimise lahendusi, interneti turvalisust, koolide ühenduvust ning spetsialistide vahetust ja koolitust.

III osa – „Kaubandus ja investeeringud“ jaguneb kolmekümne kaheks peatükiks.

1. peatükk – „Üldsätted ja institutsioonilised sätted“ loob kõigi kaubandus- ja investimissätete jaoks üldraamistiku ning määrab selle rakendamiseks vajalikud institutsioonid. Peatükk jaguneb A ja B jaoks.

A jagu – "Üldsätted" koosneb 6 artiklist (artiklid 1.1-1.6). **Artikkel 1.1 – Vabakaubanduspiirkonna loomine** sätestab, et lepinguosalisel loovad vabakaubanduspiirkonna kooskõlas WTO reeglitega (Tollide ja kaubanduse üldkokkuleppe (edaspidi *GATT*) 1994¹³ art XXIV ja Teenustekaubanduse üldlepingu¹⁴ (edaspidi *GATS*) art V). **Artikkel 1.2 – Eesmärgid** loetleb partnerluslepingu kaubandus- ja investeerimisosa eesmärgid: kaubavahetuse laiendamine, tolli- ja mittetariifsete tõkete vähendamine, teenuskaubanduse liberaliseerimine, investeeringute soodustamine, riigihangete avamine, intellektuaalomandi kaitse, konkurentsi edendamine, kestlik areng ja tõhus vaidluste lahendamine. **Artikkel 1.3 – Üldkohaldatavad mõisted** sisaldab põhjalikku definitsioonide loetelu, mis täpsustab partnerluslepingu rakendamist. Mõisted hõlmavad WTO lepinguid, tolli- ja kaubandustermineid, teenuste ja investeeringutega seotud mõisteid, institutsioonide nimetusi, päritolureegleid, füüsiliste ja juriidiliste isikute määratlusi ning territoriaalset kohaldamisala. **Artikkel 1.4 – seos WTO asutamislepinguga** kinnitab, et lepinguosalisel säilitavad ja täidavad WTO-st tulenevaid õigusi ja kohustusi. **Artikkel 1.5 – Viited õigusnormidele ja muudele lepingutele** selgitab, et viited õigusaktidele ja lepingutele hõlmavad ka nende muudatusi, lisasid ja seotud dokumente, välja arvatud juhul, kui on sätestatud teisiti. **Artikkel 1.6 – Kohustuste täitmine** nõuab, et lepinguosalisel peavad tagama partnerluslepingu täitmise kõigil valitsemistasanditel. Õiguste ja kohustuste peatamine on lubatud ainult partnerluslepingu rikkumise korral ning kooskõlas vaidluste lahendamise peatükiga.

B jagu – „Institutsioonilised sätted“ kirjeldab partnerluslepingu rakendamiseks loodud institutsioonide ülesehitust, volitusi ja koostöömehhanisme ning koosneb 5 artiklist (artiklid 1.7-1.11). **Artikkel 1.7 – Ühisnõukogu eriülesanded** määratleb ühisnõukogu koosseisu ja volitused kaubandus- ja investeerimisküsimustes. Ühisnõukogul on õigus muuta mitmeid partnerluslepingu lisasid ja peatükke (nt tariifide kaotamise ajakava, päritolureeglid, geograafilised tähised, vahekohtunike käitumisjuhend). Samuti võib ühisnõukogu anda siduvaid tõlgendusi, teha otsuseid ja võtta muid meetmeid partnerluslepingu eesmärkide saavutamiseks. Lepinguosalisel peavad muudatused rakendama kokkulepitud tähtjaks. **Artikkel 1.8 – Ühiskomitee eriülesanded** kirjeldab ühiskomitee koosseisu ja ülesandeid. Ühiskomitee abistab ühisnõukogu, jälgib partnerluslepingu rakendamist, hindab tulemusi, ennetab ja lahendab erimeelsusi ning koordineerib allkomiteede tööd. Ühiskomiteel on õigus luua täiendavaid allkomiteesid, muuta nende ülesandeid, teha soovitusi ühisnõukogule ning võtta muid kokkulepitud meetmeid. **Artikkel 1.9 – Lepingu III osa koordinaatorid** näeb ette, et iga lepinguosaline määrab koordinaatori, kes vastutab teabevahetuse korraldamise, ühisnõukogu ja ühiskomitee koostumiste ettevalmistamise ning nende otsuste täitmise jälgimise eest. **Artikkel 1.10 – Lepingu III osa allkomiteed ja muud organid** loetleb partnerluslepingu alusel loodavad allkomiteed (nt kaubavahetus, põllumajandus, sanitaar- ja fütosanitaarmed (edaspidi *SPS-meetmed*), tehnilised kaubandustõkked, teenused ja investeeringud, finantsteenused, riigihanked, intellektuaalomand, kestlik areng). Allkomiteed võivad anda soovitusi vastavalt partnerluslepingu sätetele ning nende tööle kohaldatakse partnerluslepingu IV osa menetlusnorme (vt all). **Artikkel 1.11 – Suhted kodanikuühiskonnaga** sätestab, et lepinguosalisel kohtuvad vähemalt kord aastas sisenõuanderühmadega ning ühisnõukogu või ühiskomitee kaubanduskoosseis kutsub kokku

¹³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/79335>

¹⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/79298>

kodanikuühiskonna foorumi, et arutada partnerluslepingu rakendamist ja pidada dialoogi sidusrühmadega.

2. peatükk – „Kaubavahetus“ sätestab kaubavahetuse üldpõhimõtted, turulepääsu reeglid, tollimaksude kaotamise, impordi- ja ekspordimenetlused ning kaubandustõkete vältimise mehhanismid. Peatükk jaguneb 1 jaoks (A jagu, B jagu, C jagu ja D jagu).

A jagu – „Üldsätted“ koosneb 15 artiklist (artiklid 2.1–2.15). **Artikkel 2.1 – Mõisted** määratleb peatükis kasutatavad mõisted, sh konsulaartehingud, ekspordi- ja impordilitsentsimise protseduurid ning viited WTO impordi litsentsimise lepingule. **Artikkel 2.2 – Kohaldamisala** näeb ette, et peatüki sätteid kohaldatakse lepinguosaliste vahelisele kaubavahetusele, kui partnerluslepingus ei ole sätestatud teisiti. **Artikkel 2.3 – Võrdne kohtlemine** kinnitab GATT 1994 III artikli¹⁵ kohaldamise ja tagab, et iga lepinguosalise kaubad saavad vähemalt sama soodsa kohtlemise kui riigisisesed konkureerivad või asendatavad kaubad. **Artikkel 2.4 – Tollimaksude kaotamine või vähendamine** sätestab päritolustaatusega kaupade tollimaksude kaotamise või vähendamise vastavalt 2-A lisale; keelab uute tollimaksude kehtestamise; võimaldab tariifse kohtlemise parandamist ühisnõukogu otsusega. **Artikkel 2.5 – Eksporditollimaksud ja muud ekspordimaksud või -tasud** keelab ekspordile kõrgemate maksude kehtestamise kui sisetarbimiseks mõeldud kaupadele; lubab tasusid üksnes artiklis 2.6 lubatud juhtudel. **Artikkel 2.6 – Tasud ja formaalsused** piirab impordi ja ekspordi tasude suuruse teenuse tegeliku maksumusega; keelab tollivormistustasud päritolustaatusega kaupadele; keelab konsulaartehingud. **Artikkel 2.7 – Pärast remonti või muutmist uuesti sisenevad kaubad** Kehtestab, et remondiks või muutmiseks ajutiselt eksporditud kaubad võivad naasta tollimaksuvabalt; sätestab tingimused ja erandid. **Artikkel 2.8 – Taastoodetud kaubad** määratleb taastoodetud kauba mõiste ning tagab neile samasuguse kohtlemise kui uutele kaupadele; lubab nõuda märgistust ja tehniliste nõuete täitmist; keelab taastoodetud kaupade käsitlemise kasutatud kaupadena. **Artikkel 2.9 – Impordi- ja ekspordipiirangud** keelab impordi- ja ekspordikeelud või -piirangud, välja arvatud juhul, kui need on kooskõlas GATT 1994 XI artikliga¹⁶; viide inkorporeeritakse partnerluslepingusse. **Artikkel 2.10 – Impordi litsentsimine** nõuab impordi litsentsimise protseduuride kooskõla WTO reeglitega; sätestab teavitamiskohustuse ja läbipaistvuse nõuded. **Artikkel 2.11 – Ekspordi litsentsimine** sätestab ekspordilitsentside avaldamise, teavitamise ja läbipaistvuse nõuded; täpsustab avaldatava teabe sisu; ei kohusta litsentsi väljastama. **Artikkel 2.12 – Tolliväärtuse määramine** kinnitab lepinguosaliste kohustused WTO tolliväärtuse määramise partnerluslepingu alusel. **Artikkel 2.13 – Kaupade ajutine import** nõuab teatud kaupade (nt näidised, seadmed, sporditarbed, humanitaarkaubad) ajutist tollimaksuvaba importi; sätestab tingimused ja tagatised. **Artikkel 2.14 – Koostöö** viitab 2-D lisale halduskoostöö kohta ning näeb ette impordistatistika iga-aastase vahetamise. **Artikkel 2.15 – Kaubavahetuskomitee** kirjeldab kaubavahetuskomitee ülesandeid: peatüki rakendamise järelevalve, kaubandustõkete käsitlemine,

¹⁵ GATT (*General Agreement on Tariffs and Trade*) on 1947. aastal sõlmitud rahvusvaheline kaubandusleping, mis kehtestas põhireeglid tollitariifide vähendamiseks ja kaubanduse liberaliseerimiseks ning mille õigusjärglane on alates 1995. aastast WTO süsteemi osaks olev GATT 1994 nime kandev leping. GATT artikkel III sätestab nn riigisisesed kohtlemise põhimõtte, mille kohaselt ei tohi WTO liikmed kohelda imporditud kaupu sisemaksude ja -regulatsioonide kaudu vähem soodsalt kui samalaadseid kodumaiseid kaupu, ehk riigisiseseid meetmeid ei tohi kasutada varjatud proteksionismi vahendina.

¹⁶ GATT 1994 artikkel XI käsitleb kvantitatiivsete piirangute üldist kaotamist ehk keelab üldjuhul impordi- ja ekspordikeelud ning -piirangud (nt kvoodid, impordi-/ekspordiload), välja arvatud tollimaksud, maksud ja muud rahalised tasud ning sätestab erandid üldisest keelust.

turulepääsu parandamise arutelu, harmoniseeritud süsteemi (edaspidi *HS*) muudatuste koordineerimine ja soovitude tegemine ühiskomiteele.

Selle jao juurde kuulub 4 lisa.

2-A lisa – „Tollitariifide kaotamise ajakava“ sätestab lepinguosaliste tariifide kaotamise või vähendamise ajakava ning erandid. 2-A lisa juurde kuuluvad liited 2-A-1 ja 2-A-2, mis koos moodustavad partnerluslepingu kaubanduse osa tuuma, sest just nendes tabelites on sätestatud, millistele tariifiridadele, millisel määral ja mis ajakava järgi lepinguosaliste tollimaksud kaovad või vähenevad. **2-A lisa** kirjeldab raamistikuna, millistele kaupadele ja millistele tariifidele vabakaubandusrežiimi kohaldatakse, kuidas on üles ehitatud tariifide kaotamise või vähendamise ajagraafik ning millised on võimalikud erandid. See lisa seob tariifikohustused partnerluslepingu vastavate sätetega (eriti artikliga 2.4) ja fikseerib, et nendele kaupadele ei tohi tulevikus kehtestada uusi või kõrgemaid tollimakse, välja arvatud partnerluslepingus endas ette nähtud erandjuhtudel. Oluline on ka see, et 2-A lisa kaudu muutub vabakaubanduspiirkond kvantitatiivselt mõõdetavaks. Summaarselt liberaliseeritakse 2-A-lisa ajakava alusel täielikult üle 98,7 protsendi tariifiridadest ning see annab ettevõtjatele etteennustatava horisondi, millal konkreetsete toodete tollimaksud kaovad või märkimisväärselt vähenevad.

2-A-1 liide sisaldab EL-i üksikasjalikku tariifide kaotamise ajakava ning on üles ehitatud HS-põhise tollitariifinimekirjana, kus iga tariifirea kohta on näidatud algtollimaks, liberaliseerimiskategooria (näiteks kohene nulltoll, järkjärguline kaotamine kolme, viie või pikema perioodi jooksul) ning vajaduse korral ka tariifikvoodid või jääktariifide säilimine. See liide näitab täpselt, millised Mehhiko päritolu kaubad saavad ELi turule kohe tollimaksuvabalt, millistel juhtudel väheneb toll etappide kaupa ja milliste sektorite puhul otsustas EL tundlikkuse tõttu pikema ülemineku või osalise kaitse säilitamise kasuks. Seetõttu on 2-A-1 liide keskse tähtsusega nii Mehhiko eksportijate kui ka ELi importijate jaoks, sest just sealt saab välja lugeda tegeliku turulepääsu taseme ELi turule konkreetsetes sektoris ja ajastada investeeringuid, tootmise ümberkorraldamist ning tarneahelate planeerimist. Samuti on see poliitikakujundajatele peamine allikas, et hinnata leppe mõju ELi majandusharudele ja tuvastada, millistele sektoritele on antud suurem üleminekus kaitse või vastupidi – kiirem liberaliseerimine.

2-A-2 liide sisaldab Mehhiko tollitariifide kaotamise ajakava EL päritolu kaupade suhtes. Ka siin on iga tariifirea kohta ära toodud algne tollimäär, liberaliseerimiskategooria ja üleminekuaeg, mis näitab, millised ELi kaubad saavad Mehhiko turule kohe nulltolliga, millistele rakendatakse järk-järgulist vähendamist ning millised sektorid on Mehhiko jaoks tundlikud ja jäävad kas osalise tariifikaitse või eriliste erandite alla. Praktikas on see liide ELi eksportijatele sama oluline kui 2-A-1 Mehhiko eksportijatele, sest see määrab, kui kiiresti ja millises mahu avaneb Mehhiko turg konkreetsetele Euroopa toodetele ning millal tekib reaalne hinnaeelis kolmandate riikide konkurentide ees.

2-B lisa – „Taastoodetud kaupade määratluse alt välja jäetud kaupade loetelu“ nimetab kaubad, mida ei käsitleta taastoodetuna ning seega ei saa nad taastoodetud kaupadele ette nähtud erirežiimi ega kohtlemist. Sellega tõmmatakse selge piir tõelise taastootmise – kus toode võetakse lahti, põhjalikult remonditakse, uuendatakse ja testitakse nii, et see vastab uue kauba funktsionaalsusele – ning lihtsamate toimingute vahele, mis on pigem tavaline remont, kasutatud kaupade edasimüük või väike

värskendus. Nimekirja kaudu välditakse olukorda, kus partnerluslepingu soodustused – näiteks tollimaksude või muude piirangute osas – laienevad toodetele, mis ei kanna tegelikult taastootmisega seotud ressursitõhususe ja keskkonnahoiu lisandväärtust, vaid oleksid sisuliselt kasutatud või minimaalselt parandatud kaubad. Seeläbi saavad tolliasutused ühtse ja läbipaistva aluse, mille järgi klassifitseerida kaupu ja välistada valekasutus, samas kui ettevõtjad teavad täpselt, millised ärimudelid mahuvad taastootmise alla ja millised mitte, ning saavad vastavalt sellele tootmist ja turundust planeerida.

2-C lisa – „Mehhiko erandid artiklist 2.9“ sätestab Mehhiko erandid impordi- ja ekspordipiirangute keelust ning loetleb juhtumid ja sektorid, kus Mehhiko võib hoolimata üldisest keelust säilitada või kehtestada teatud impordi- või ekspordipiiranguid. Partnerluslepingu 2. peatüki üldreegli kohaselt ei ole kvantitatiivsed impordi- ja ekspordikeelud või -piirangud lubatud, välja arvatud kooskõlas GATTi artikliga XI ja teiste WTO normidega. 2-C lisa kaudu tehakse Mehhiko jaoks selgelt piiritletud erandid, mis võivad puudutada näiteks teatud strateegilisi tooraineid või tundlikke sektoreid. See lisa on tähtis poliitilise tasakaalu mõttes, sest võimaldab Mehhikol säilitada mõningaid riikliku julgeoleku, sotsiaalpoliitika või arengu seisukohalt tundlikke meetmeid, ilma et see õhnestaks partnerluslepingu üldist liberaliseerimise eesmärki või looks varjatud, piiramatut erandirežiimi. Ühtlasi annab 2-C lisa ettevõtjatele ülevaate, milliseid impordi- või ekspordipiiranguid Mehhiko võib säilida, nii et need riskid saab varakult arvesse võtta investeerimis- ja tarneahelaotsustes ning vajaduse korral tõstatada küsimusi partnerluslepingu komiteedes või vaidluste lahendamise raamistikus.

2-D lisa – „Halduskoostöö erisätted“ reguleerib koostööd tariifse sooduskohtlemise kontrollimisel ja päritolureeglite rakendamisel. Lisa kirjeldab, kuidas tolli- ja muud pädevad asutused vahetavad teavet, teevad järelepärimisi ja korraldavad kontrollimenetlusi, kui tekib kahtlus, kas konkreetne kaup vastab soodustariifi tingimustele (näiteks päritolureeglitele) või kas esitatud dokumendid on ehtsad ja täielikud. 2-D lisa aitab vältida pettusi ja soodustuste väärkasutust (näiteks kolmandate riikide kaupade esitamist EL–Mehhiko kaupadena) ning loob suurema õiguskindluse ettevõtjatele, sest kontrolli läbiviimise kord, tähtajad ja koostöökohustused on selgelt ja läbipaistvalt kirja pandud.

B jagu – „Kauplemine põllumajandustoodetega“ - koosneb 5 artiklist (artiklid 2.16–2.20) ja käsitleb põllumajandustoodetega kauplemise reegleid, ekspordimeetmeid, tariifikvoote ning koostöömehhanisme. **Artikkel 2.16 – Kohaldamisala** sätestab, et jagu kohaldatakse kõikidele meetmetele, mida lepinguosaline võtab või säilitab seoses põllumajandustoodetega kauplemisega. **Artikkel 2.17 – Koostöö mitmepoolsetel foorumitel** nõuab, et lepinguosalisel teeks WTO raames koostööd, et toetada reeglitel põhinevat kaubandussüsteemi, edendada põllumajanduslääbirääkimisi ning käsitleda ekspordipiirangute mõju kriitilistele tarnetele. **Artikkel 2.18 – Ekspordikonkurents** keelab ekspordisubsiidiumid ja samaväärse mõjuga meetmed põllumajandustoodetele; kinnitab WTO Nairobi otsuse¹⁷ kohaldamist; näeb ette läbipaistvuse suurendamise ja teabevahetuse võimaluse kahtluste korral. **Artikkel 2.19 – Tariifikvootide haldamine** nõuab tariifikvootide läbipaistvat,

¹⁷ WTO Nairobi otsus e 2015. aasta Nairobi ministrite konverentsil kokkulepitud nn Nairobi pakett, mille keskne element on põllumajanduse eksporditoetuste täielik kaotamine ja muude ekspordikonkurentsi vahendite (ekspordikrediidid, toiduabi, riiklikud kaubandusettevõtted) rangem distsiplineerimine. See on ministrite tasandi otsus, millega WTO liikmed leppisid kokku, et arenenud riigid lõpetavad põllumajanduse ekspordisubsiidiumid kohe (teatud üleminekutega) ning arenguriigid järgneva perioodi jooksul, aidates vähendada maailmakaubanduse moonutusi ja toetades kestliku arengu eesmärki 2.b

objektiivset ja mittediskrimineerivat haldamist ning lepinguosaliste vahelist konsultatsioonimehhanismi koos kontaktpunktide määramisega. **Artikkel 2.20 – Põllumajanduse allkomitee** kirjeldab allkomitee ülesandeid: järelevalve, koostöö edendamine, kaubandustõkete käsitlemine, mõju hindamine, koordineerimine teiste organitega ning soovitude esitamine kaubavahetuskomiteele; komitee koguneb vähemalt kord aastas.

C jagu – "Kauplemine veini ja kangete alkoholsete jookidega"- koosneb 9 artiklist (artiklid 2.21–2.29) ja reguleerib veini ja kangete alkoholsete jookide tootmis-, märgistamis-, sertifitseerimis- ja kaubandusnõudeid ning koostööd selles valdkonnas. **Artikkel 2.21 – Kohaldamisala** määratleb, et jagu hõlmab HS rubriikides 2204, 2205 ja 2208 klassifitseeritud veine ja kangeid alkoholseid jooke¹⁸. **Artikkel 2.22 – Veinivalmistustavad** sätestab vastastikuse tunnustamise põhimõtted lepinguosaliste veinivalmistustavadele, tootemääratlustele ja lubatud lisanditele; võimaldab ühisnõukogul ajakohastada 2-E lisa. **Artikkel 2.23 – Veinitoodete ja kangete alkoholsete jookide märgistamine** keelab teatud kuupäevade märkimise nõuded, lubab lisamärgiseid, reguleerib tõlgete kasutamist, kaitseb geograafilisi nimetusi ning sätestab alkoholisisalduse märkimise lubatud vormid. **Artikkel 2.24 – Veinitoodete ja kangete alkoholsete jookide sertifitseerimine** piirab nõutavaid dokumente 2-E lisa D osas sätestatuga; lubab võltsingute kontrolli; sätestab rahvusvaheliste analüüsimeetodite kasutamise; kehtestab erireeglid tekiila ja mezcali autentsussertifikaatidele; lubab ajutisi täiendavaid nõudeid avaliku korra kaitseks. **Artikkel 2.25 – Kohaldatavad normid** sätestab, et import ja turustamine toimub vastavalt importiva lepinguosalise õigusnormidele, kui partnerlusleping ei sätesta teisiti. **Artikkel 2.26 – Üleminekumeetmed** lubab enne partnerluslepingu jõustumist toodetud ja märgistatud tooteid turustada piiratud aja jooksul (hulgimüüjad/tootjad 2 aastat, jaemüüjad kuni varude lõppemiseni). **Artikkel 2.27 – Teated** nõuab teise lepinguosalise õigeaegset teavitamist kõigist õigusnormide muudatustest, mis mõjutavad veinide ja kangete alkoholsete jookide kaubandust. **Artikkel 2.28 – Koostöö veini ja kangete alkoholsete jookidega kauplemise valdkonnas** sätestab koostöö tootemääratluste, sertifitseerimise, märgistamise ja viinamarjasortide osas; nõuab pädevate asutuste määramist ja teabevahetust; rõhutab koostööd pettuste vastu võitlemisel. **Artikkel 2.29 – Veini ja kangete alkoholsete jookidega kauplemise allkomitee** kirjeldab allkomitee ülesandeid: järelevalve, koostööfoorumi pakkumine, jao nõuetekohase toimimise tagamine ning soovitude ja otsuste ettevalmistamine ühisnõukogule.

C jaoga on seotud 2-E lisa – „Veinitooteid ja kangeid alkoholseid jooke käsitlevad asjakohased meetmed“ on seotud eelkõige artiklitega 2.22–2.24 (veinivalmistustavad, märgistamine, sertifitseerimine). Lisa sisaldab üksikasjalikke norme ja loetelusid: lubatud veinivalmistustavad, tehnilised standardid, märgistamis- ja sertifitseerimisenõuded, tunnustatud analüüsimeetodid ning erireeglid teatud Mehhiko jookidele nagu tekiila ja mezcal. Praktikas tagab see lisa, et veinide ja kangete alkoholsete jookide kaubandus lepinguosaliste vahel toimib vastastikuse tunnustamise ja läbipaistvate tehniliste reeglite alusel, vähendades topeltkontrolle ja vaidlusi.

D jagu – "Mittetariifsed turulepääsukohustused muudes sektorites" koosneb 2 artiklist (artiklid 2.30–2.31) ja sätestab lepinguosaliste konkreetset mittetariifsed turulepääsukohustused valitud sektorites, mille detailid on esitatud eraldi lisades. **Artikkel 2.30 – Ravimid** sätestab, et mõlema

¹⁸ Suurema selguse huvides tuleb märkida, et mõiste „veinitooted“ tähistab veini ja muid veinitooteid, mis on klassifitseeritud harmoneeritud süsteemi rubriikidesse 2204 ja 2205.

lepinguosalise konkreetseid mittetariifseid turulepääsukohustused ravimite ja meditsiiniseadmete valdkonnas on koondatud 2-F lissasse „Ravimid“. **Artikkel 2.31 – Mootorsõidukid** määrab, et mõlema lepinguosalise konkreetseid mittetariifseid turulepääsukohustused mootorsõidukite ning nende seadmete ja osade osas on esitatud 2-G lissas „Mootorsõidukid ning nende seadmed ja osad“.

D jao juurde kuulub 2 lisa.

2-F lisa – „Ravimid“ on seotud artikliga 2.30. Lisa koondab üksikasjalikud mittetariifsed turulepääsukohustused ravimite ja meditsiiniseadmete sektoris: heakskiitmise ja registreerimise kord, regulatiivsete protsesside läbipaistvus, standardite ja tehniliste nõuete kooskõlastamine või vastastikune tunnustamine ning kohustus vältida tarbetuid kaubandustõkkeid. See on oluline, sest ravimite puhul on tariifid tihti niigi madalad, kuid praktiline turulepääs sõltub just regulatiivsetest menetlustesisaldab üksikasjalikke mittetariifseid turulepääsukohustusi ravimite ja meditsiiniseadmete sektoris, sh regulatiivsete protsesside läbipaistvust, heakskiitmise ja registreerimise korda, standardite ja tehniliste nõuete vastastikust tunnustamist või lähendamist, tarbetute kaubandustõkete vältimist.

2-G lisa – „Mootorsõidukid ning nende seadmed ja osad“ on seotud artikliga 2.31 ja sisaldab sektoripõhiseid mittetariifseid kohustusi mootorsõidukite ja nende osade turulepääsu kohta, sh tehniliste standardite ja ohutusnõuete kooskõlastamist, testimis- ja sertifitseerimisprotseduuride lihtsustamist, regulatiivse koostöö mehhanisme, dubleerivate nõuete ja tehniliste tõkete vähendamist.

Liide 2-G-1 – „Mehhiko poolt heaks kiidetud tunnistused ja katsearuanded“ on seotud 2-G lissaga ning täpsustab, milliste ELi vastavushindamisasutuste sertifikaate ja katsearuandeid Mehhiko automaatselt tunnustab. See vähendab vajadust topelttestimiseks Mehhiko turule eksportimisel ja on kriitiline kulude ning ajakulu vähendamiseks.

Liide 2-G-2 – „Täiendavad tunnistused ja katsearuanded“ on samuti 2-G lisa juurde kuuluv liide, mis loetleb täiendavad sertifikaadid või raportid, mida lepinguosalised võivad vastastikku tunnustada või mille osas nähakse ette liikumine suurema tunnustamise või kooskõlastamise suunas. See on tähtis raamistik autotööstuse regulatiivse koostöö edasiseks süvendamiseks.

3. peatükk – "Päritolureeglid ja -menetlused" sätestab, millal kaupa käsitatakse päritolustaatusega kaubana ning millised menetlused ja tõendid on vajalikud tariifse sooduskohtlemise saamiseks. Peatükk jaguneb kolmeks – A jagu, B jagu ja C jagu.

A jagu – "Päritolureeglid" koosneb 15 artiklist (artiklid 3.1–3.15) ja määratleb, kuidas kaup saab päritolustaatuse ning milliseid tootmis-, töötlemis- ja töendamisnõudeid tuleb täita. **Artikkel 3.1 – Mõisted** määratleb päritolureeglite rakendamiseks vajalikud põhimõisted (materjal, toode, eksportija, importija, päritolustaatusega materjal, saadeti jne). **Artikkel 3.2 – Üldnõuded** sätestab kolm peamist viisi, kuidas toode saab päritolustaatuse: täielikult saadud, toodetud ainult päritolumaterjalidest või toodetud vastavalt tootepõhiste reeglitele (3-A lisa). **Artikkel 3.3 – Päritolu kumulatsioon** lubab lepinguosaliste vahel päritolu kumuleerida, st kasutada teise lepinguosalise päritolumaterjale oma päritolustaatuse saamiseks, kui tootmine ei ole minimaalne ega pettuse eesmärgil. **Artikkel 3.4 – Täielikult saadud kaubad** loetleb kaubad, mida käsitatakse täielikult saadud kaupadena (nt

kaevandatud tooted, kasvatatud taimed, püütud kala, jäätmed, taaskasutusmaterjalid). **Artikkel 3.5 – Lubatud kõrvalekalded** võimaldab kuni 10% ulatuses kasutada päritolustaatuseta materjale, kui tootepõhised reeglid seda ei välista. **Artikkel 3.6 – Ebapiisavad tööstustoimingud** loetleb toimingud, mis ei anna päritolustaatuset (nt lihtne pakendamine, sorteerimine, pesemine, segamine, lihtne kokkupanek). **Artikkel 3.7 – Kvalifikatsiooniühik** määrab, et päritolu hinnatakse iga toote kohta eraldi vastavalt HS klassifikatsioonile. **Artikkel 3.8 – Arvestuslik eraldamine** lubab segada päritolustaatuseta ja päritolustaatuseta materjale varudes, kasutades raamatupidamislikku arvestust, kui füüsiline eraldamine pole võimalik. **Artikkel 3.9 – Tarvikud, varuosad ja tööriistad** selgitab, et tavapäraseid tarvikuid ja varuosad käsitatakse koos põhiseadmega ühe tootena. **Artikkel 3.10 – Komplektid** selgitab, et komplekt saab päritolustaatuset, kui kõik osad on päritolustaatuseta või päritolustaatuseta osade väärtus ei ületa 15%. **Artikkel 3.11 – Kõrvalised tegurid** sätestab, et päritolu määramisel ei arvestata tootmises kasutatud abimaterjalide (energia, kütus, seadmed) päritolu. **Artikkel 3.12 – Pakendid ja pakkematerjalid** Jaemüügi pakendit arvestatakse ainult juhul, kui tootepõhine reegel sisaldab väärtuse piiranguid; transpordipakendit ei arvestata kunagi. **Artikkel 3.13 – Tagasitoodud kaup** näeb ette, et kolmandasse riiki eksporditud ja tagasi toodud kaup kaotab päritolustaatuset, kui ei tõendata, et seda ei ole muudetud. **Artikkel 3.14 – Mittemuutmise põhimõte** sätestab, et kaup peab liikuma eksportijalt importijale muutmata kujul; lubatud on ainult ladustamine ja märgistamine tollijärelevalve all. **Artikkel 3.15 – Näitused** selgitab et näitusele saadetud ja pärast näitust imporditud päritolukaubad säilitavad päritolustaatuset, kui neid ei ole muudetud ega kasutatud muul eesmärgil.

B jagu – „Päritolumenetlused“ koosneb 9 artiklist (artiklid 3.16–3.24) ja reguleerib päritolukinnituse koostamist, kontrollimist, säilitamist ja tariifse sooduskohtlemise taotlemist. **Artikkel 3.16 – Tariifse sooduskohtlemise taotlus ja päritolukinnitus** sätestab, et importija saab sooduskohtlemist päritolukinnituse alusel, mille eksportija esitab kaubaarvel või äridokumendil. **Artikkel 3.17 – Taotlus pärast importi** lubab sooduskohtlemist taotleda kuni aasta jooksul pärast importi ja saada tagasi ülemäärased tollimaksud. **Artikkel 3.18 – Päritolukinnituse koostamise tingimused** sätestab, et päritolukinnituse võib koostada registreeritud eksportija; kinnitus võib olla käsitsi allkirjastatud või elektrooniline. **Artikkel 3.19 – Päritolukinnituse kehtivus** näeb ette, et kinnitus kehtib üks aasta ja võib katta ühe saadetise või mitu identset saadetist kuni 12 kuu jooksul. **Artikkel 3.20 – Import osasaadetistena**, selgitab, et lahtivõetud või kokkupanemata kaubad võivad saabuda osade kaupa ühe päritolukinnituse alusel. **Artikkel 3.21 – Lahknevused ja väikesed vead** lubab, et väikesed trükivead või lahknevused dokumentides ei muuda päritolukinnitust kehtetuks. **Artikkel 3.22 – Dokumentide säilitamise nõuded** kohustab importijat ja eksportijat säilitama päritoludokumente vähemalt 3 aastat. **Artikkel 3.23 – Päritolukinnituse erandid** lubab, et väikese väärtusega saadetised ja reisijate isiklik pagas võivad saada sooduskohtlemist ilma päritolukinnitusest. **Artikkel 3.24 – Kauba päritolu kontrollimine ja halduskoostöö** sätestab tolliasutuste koostöö, kontrollimenetlused ja teabevahetuse; kui eksportiv lepinguosaline ei vasta 10 kuu jooksul, võib importiv lepinguosaline sooduskohtlemisest keelduda.

C jagu – „Muud sätted“ koosneb 6 artiklist (artiklid 3.27–3.32) ja sisaldab erisätteid päritolureeglite kohaldamise kohta Ceuta ja Melilla suhtes, Andorra ja San Marino käsitlemist, selgitavaid märkusi, üleminekukorda ning peatüki muutmise ja rakendamise mehhanisme. **Artikkel 3.27 – Peatüki kohaldamine Ceuta ja Melilla suhtes** selgitab, et Ceuta ja Melilla ei kuulu ELi „lepinguosalise“

mõiste alla, kuid lepinguosalisel kohaldavad nende suhtes vastastikku sama tollikohtlemist; päritolureegleid kohaldatakse *mutatis mutandis* ning Hispaania toll vastutab peatüki rakendamise eest. **Artikkel 3.28 – Andorra Vürstiriik ja San Marino Vabariik** sätestab, et Andorra ja San Marino päritolustaatusena kaupade sooduskohtlemine ja päritolu kindlaksmääramine toimub vastavalt 3-C lisale. **Artikkel 3.29 – Selgitavad märkused** viitab, et päritolureeglite tõlgendamiseks ja rakendamiseks vajalikud selgitavad märkused on esitatud 3-D lisas. **Artikkel 3.30 – Üleminekusätted** määrab, et kuni kolm aastat pärast partnerluslepingu jõustumist kohaldatakse üldlepingu päritolueeskirju nende kaupade suhtes, millele oli sooduskohtlemist juba taotletud; varasemad päritolutõendid ei kehti uute taotluste puhul; teel olevatele kaupadele saab sooduskohtlemist taotleda uute reeglite alusel. **Artikkel 3.31 – Peatükki tehtud muudatused** annab ühisnõukogule volituse muuta päritolureeglite peatükki ja selle lisasid (3-A kuni 3-D). **Artikkel 3.32 – Tulli, kaubanduse lihtsustamise ja päritolureeglite allkomitee** viitab, et peatüki rakendamise eest vastutava allkomitee ülesanded on sätestatud artiklis 4.17.

3. peatükiga on seotud 4 lisa.

3-A lisa – „Tootepõhised päritolureeglid“ on seotud 3. peatüki A jaoga, eriti artikliga 3.2. Lisa annab iga HS-toote kohta konkreetse reegli, mille täitmisel toode loetakse partnerluslepingu mõttes „päritolustaatusena“ (näiteks teatud tasemeni kohalik lisandväärtus, tariifse klassifikatsiooni muutus, spetsiifilised tööstusoperatsioonid). See on päritolurežiimi keskne tehniline lisa, mille alusel otsustatakse, kas kaup saab soodustariifi või mitte.

3-B lisa – „Päritolukinnituse tekst“ on seotud 3. peatüki B jaoga, eelkõige artiklitega 3.16 ja 3.18, mis käsitlevad päritolukinnitust ja selle koostamise tingimusi. Lisa sisaldab standardset sõnastust, mida eksportija kasutab arvel või muul dokumendil, et kinnitada kauba päritolu partnerluslepingu mõttes. See tagab, et päritolukinnitused on ühtsed ja tollid igas lepinguosalisel saavad neid üheselt tõlgendada.

3-C lisa – „Andorra Vürstiriik ja San Marino Vabariik“ on seotud artikliga 3.28. Selles täpsustatakse, kuidas käsitletakse Andorra ja San Marino päritolustaatusena kaupu partnerluslepingu raames, millistel tingimustel saavad need kaubad soodustariifi ja kuidas mingeid erireegleid rakendatakse, arvestades, et need riigid ei ole ELi liikmed, kuid on ELiga erisuhetes. Lisa võimaldab säilitada tollitehnilise sidususe ning väldib lünki kaubavoo käsitlemisel läbi Andorra ja San Marino.

3-D lisa – „Selgitavad märkused“ on seotud artikliga 3.29. See lisa sisaldab tehnilisi selgitusi ja näiteid, mis aitavad tõlgendada tootespetsiifilisi päritolureegleid, kumulatsiooni, kõrvalekaldeid, pakendamise ja abimaterjalide arvestamist jne. Selgitavad märkused on olulised, et tolliasutused ja ettevõtjad rakendaksid päritolureegleid ühtemoodi ning et vähendada vaidlusi ja õiguslikku ebakindlust.

4. peatükk – „Tulli ja kaubanduse lihtsustamine“ kehtestab tolli- ja piirimenetluste hea juhtimise põhimõtted, mis toetuvad WTO kaubanduse lihtsustamise lepingule¹⁹, Maailma Tulliorganisatsiooni (edaspidi *WCO*) standarditele ja riskipõhisele kontrollile, et kiirendada kaubavooge ning vähendada

¹⁹ <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/WT/L/940.pdf&Open=True>

ettevõtjate halduskoormust. See koosneb 17 artiklist (artiklid 4.1–4.17). **Artikkel 4.1 – Üldeesmärgid** sätestab, et tolliõigus peab olema mittediskrimineeriv, tuginema WCO muudetud rahvusvahelisele lihtsustatud ja ühtlustatud tolliprotseduuride konventsioonile (Kyoto konventsioon)²⁰, WCO turvalise ja lihtsustatud ülemaailmse kaubanduse raamistikule (edaspidi *SAFE-raamistik*) ja WCO andmemudelile ning tolliprotseduurid ei tohi olla kaubandust enam piiravad kui vajalik; samas kohustatakse läbivaatama ja lihtsustama nõudeid, vähendama ettevõtjate, sh VKEde kulusid ning tugevdama koostööd tolli haldussuutlikkuse ja kontrolli tõhustamiseks. **Artikkel 4.2 – Läbipaistvus ja avaldamine** nõuab regulaarseid konsultatsioone piiriasutuste ja kauplejate vahel ning kohustab iga lepinguosalist avaldama kiiresti ja internetis kõik tolli ja kaubanduse lihtsustamisega seotud õigusnormid, tariifid, tasud, piirangud, karistused, kaebekorrad, tariifikvootide halduse, tolliasutuste tööajad ja teabekeskuste info; ettevõtjatele tuleb anda võimalus esitada märkusi uute või muudetavate üldkohaldatavate normide kohta, välja arvatud teatud erandjuhtudel. **Artikkel 4.3 – Andmete ja dokumentide kehtivad nõuded** kohustab minimeerima vorminõuete arvu ja keerukust, kujundama need kiire vabastamise toetamiseks ja ettevõtjate kulude vähendamiseks ning valima poliitikaeesmärkide saavutamisel kõige vähem kaubandust piirava alternatiivi; kogu territooriumil tuleb kohaldada ühtseid tolliprotseduure ja andmenõudeid, võimaldades samas riskijuhtimisest tulenevat diferentseerimist. **Artikkel 4.4 – Automatiseerimine ja infotehnoloogia kasutamine** nõuab infotehnoloogia kasutamist kauba vabastamise kiirendamiseks, elektrooniliste tollisüsteemide kättesaadavaks tegemist, tollideklaratsioonide elektroonilist esitamist ja automatiseeritud riskijuhtimist; lisaks tuleb võimaldada tollimaksude, maksude ja tasude elektroonilist tasumist. **Artikkel 4.5 – Kauba vabastamine** sätestab, et kaup tuleb vabastada nii kiiresti, kui see on vajalik tolli- ja muude kaubandusõiguse nõuete kontrolliks, võimaldades eelnevat elektroonilist andmete esitamist, vabastamist saabumiskohas ning vabastamist enne lõplikku maksusummade kindlaksmääramist sobiva tagatise alusel; samuti võib kehtestada täiendavaid lihtsustusi usaldusväärsetele ettevõtjatele. **Artikkel 4.6 – Riskijuhtimine** kohustab rajama tollikontrolli riskijuhtimissüsteemi, mis keskendub kõrge riskiga saadetistele ja kiirendab madala riskiga saadetiste vabastamist, vältides meelevaldset diskrimineerimist ja varjatud kaubanduspiiranguid; riskihindamine peab tuginema asjakohastel valikukriteeriumidel ning süsteemi tuleb regulaarselt üle vaadata ja ajakohastada. **Artikkel 4.7 – Eelotsused** defineerib siduva eelotsuse kontseptsiooni (tariifne klassifitseerimine, päritolu ja muud kokkuleppelised küsimused), mis antakse enne kauba importi taotleja esitatud teabe alusel ning kehtib vähemalt kolm aastat, välja arvatud juhul, kui alusnormid või asjaolud muutuvad; lepinguosaline peab eelotsuse andmisest keeldumist või tühistamist põhjendama ning eelotsuste andmise tingimused, tähtajad ja kehtivusperioodi avaldama. **Artikkel 4.8 – Volitatud ettevõtjad** kohustab looma SAFE-raamistikuga kooskõlas volitatud ettevõtjate programmi, mille kriteeriumid on avalikud, mitte-diskrimineerivad ja võimaldavad ka VKEde osalemist; volitatud ettevõtjatele nähakse ette erisoodustused tollis ning lepinguosalisel teel koostööd programmide vastastikuseks tunnustamiseks, kui kriteeriumid ja hüved on samaväärsed. **Artikkel 4.9 – Läbivaatamine ja edasikaebamine** nõuab tõhusaid, kiireid, mittediskrimineerivaid ja kättesaadavaid kaebemenetlusi tolliotsuste vaidlustamiseks; isikul peab olema võimalik taotleda otsuse halduslikku läbivaatamist kõrgema või sõltumatu organi poolt ja/või kohtulikku kontrolli ning otsused tuleb põhjendada nii, et kaebus oleks võimalik, sh olukorras, kus taotlust tähtjaks ei lahendata. **Artikkel 4.10 – Karistused** kohustab kehtestama tollirikkumiste eest proportsionaalsed ja

²⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/et/TXT/?uri=CELEX%3A22003A0403%2801%29>

mittediskrimineerivad karistused, mis määratakse ainult õiguslikult vastutavatele isikutele ja mille määramisel arvestatakse rikkumise ulatust ja raskust; tuleb vältida soodustusi ja huvide konflikti, arvesse võib võtta vabatahtlikku eneseteavitust ning karistus koos rikkumise kirjelduse ja õigusliku alusega tuleb esitada kirjalikult kindla aegumistähtaaja raames. **Artikkel 4.11 – Tollikoostöö ja vastastikune haldusabi** sätestab laiapõhjalise koostöö tollialastes küsimustes, sh teabevahetuse seaduste ja protseduuride kohta, tarneahela turvalisuse, volitatud ettevõtjate programmide, transiidi ja ümberlaadimise, riskijuhtimise miinimumstandardite ja andmenõuete ühtlustamise osas; vastastikune haldusabi osutatakse eraldi lisas sätestatud korra järgi, järgides konfidentsiaalsuse ja isikuandmete kaitse norme. **Artikkel 4.12 – Ühtne kontaktpunkt** näeb ette püüdluse luua või säilitada ühtse kontaktpunkti (*single window*) süsteemid, mis võimaldavad ühtset elektroonilist andmete esitamist impordi, ekspordi ja transiidi jaoks, ning soodustab koostööd nende süsteemide koostalitlusvõime ja ühtlustamise tagamiseks, sh kogemuste vahetamist arenduse ja kasutuselevõtu käigus. **Artikkel 4.13 – Transiit ja ümberlaadimine** kohustab hõlbustama ja tõhusalt kontrollima transiitliiklust ja ümberlaadimist, edendama piirkondlikke transiidisüsteeme, tagama asjaomaste ametiasutuste koostöö ning lubama importimiseks ette nähtud kaupa liigutada tollikontrolli all sisenemistollist teise tolliasutusse, kus see vabastatakse või vormistatakse. **Artikkel 4.14 – Tollivormistusjärgne audit** nõuab, et kauba kiire vabastamise toetamiseks kasutataks tollivormistusjärgseid auditeid vastavuse kontrolliks; auditid peavad olema riskipõhised ja läbipaistvad, audiitavat teavitatakse tulemustest ning neid tulemusi võib kasutada haldus- või kohtumenetlustes ning riskijuhtimise täiustamisel. **Artikkel 4.15 – Tollimaaklerid** sätestab, et tollimaaklerite kasutamine ei tohi olla kohustuslik, et meetmed tollimaaklerite kasutamise kohta tuleb avalikustada ning litsentsimise reeglid peavad olema läbipaistvad ja objektiivsed, vältides põhjendamatut turulepääsu piirangut. **Artikkel 4.16 – Eksportkauba eelinspekterimine** keelab nõuda tariifse klassifitseerimise ja tolliväärtuse määramisega seotud kohustuslikku eelinspekterimist kooskõlas WTO eelinspekterimise lepinguga²¹, vähendades seeläbi ekspordimenetluste lisakoormust. **Artikkel 4.17 – Tulli, kaubanduse lihtsustamise ja päritolureeglite allkomitee** kirjeldab allkomitee rolli 4. peatüki ja 3. peatüki („Päritolureeglid ja -menetlused“) rakendamise järelevalves; allkomitee annab aru ühiskomiteele, teeb soovitusi päritolureeglite muutmise ja rakendamise kohta, toimib foorumina tolli-, päritolu- ja halduskoostöö küsimuste arutamiseks ning võib ette valmistada ühisenõukogu otsuseid, sh volitatud ettevõtjate programmide vastastikuse tunnustamise ja ühiste tollialgatusi käsitlevad otsused.

V peatükk – „Kaubanduse kaitsemeetmed“ jaguneb A, B ja C jaoks, hõlmates dumpinguvastaseid ja tasakaalustavaid meetmeid, üldisi kaitsemeetmeid ning põhjalikku kahepoolsete kaitsemeetmete raamistikku koos menetlusnormidega.

A jagu – „Dumpinguvastased ja tasakaalustavad meetmed“ koosneb viiest artiklist (artiklid 5.1–5.5). **Artikkel 5.1 – Üldsätted** kinnitab lepinguosaliste WTO-st tulenevaid õigusi ja kohustusi GATT 1994 VI artikli, dumpinguvastase lepingu ja subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingu alusel ning täpsustab, et ajutiste ja lõplike meetmete puhul määratakse kauba päritolu kindlaks mittedooduspäritolureeglite järgi. **Artikkel 5.2 – Läbipaistvus ja nõuetekohane menetlus** nõuab, et dumpinguvastased ja tasakaalustavad uurimised ning meetmed viiakse läbi õiglaselt ja läbipaistvalt,

²¹ WTO eelinspekterimise leping (*WTO Agreement on Preshipment Inspection*) tagab, et impordieelne kontroll on õiglane, läbipaistev ja ei muutu varjatud kaubandustõkkeks, eriti olukordades, kus arenguriigid kasutavad seda impordiprotsessi osana.

huvitatud isikuid teavitatakse menetluse varases etapis olulistest asjaoludest ning kõigile antakse põhjendamatute viivitusteta täielik võimalus oma huve kaitsta, kasutades WTO lepingutes sätestatud huvitatud isikute mõistet. **Artikkel 5.3 – Dumpinguvastaste ja tasakaalustavate tollimaksude kehtestamine** jätab dumpingumarginaalile või subsiidiumisummale vastava või sellest väiksema maksu taseme määramise importiva lepinguosalise asutustele vastavalt siseriiklikule õigusele. **Artikkel 5.4 – Lõpliku otsuse tegemine** sätestab, et lõpliku otsuse tegemisel arvestatakse kõigi lepinguosalise õiguse kohaselt huvitatud isikutena käsitatavate isikute nõuetekohaselt esitatud teavet. **Artikkel 5.5 – Vaidluste lahendamise kohaldamata jätmine** välistab 31. peatüki „Vaidluste lahendamine” kohaldamise käesoleva jao tõlgendamise või kohaldamise suhtes.

B jagu – „Üldised kaitsemeetmed“ sisaldab kolme artiklit (artiklid 5.6–5.8). **Artikkel 5.6 – Üldsätted** kinnitab WTO kaitseüsteemi kohaldamist, säilitades lepinguosaliste õigused ja kohustused GATT 1994 XIX artikli, põllumajanduslepingu artikli 5 ja kaitsemeetmete lepingu alusel. **Artikkel 5.7 – Läbipaistvus** nõuab, et üldiste kaitsemeetmete uurimise algatamist või meetmete kehtestamist kavatsev lepinguosaline jagaks teise lepinguosalise olulise huvi korral taotluse alusel viivitamata kirjalikult kogu asjakohase teabe, püüaks meetmeid kujundada kahepoolset kaubandust võimalikult vähe kahjustavalt ning annaks enne lõpliku meetme võtmist võimaluse kahepoolseteks konsultatsioonideks; olulist huvi on eeldatakse, kui lepinguosaline on viimase kolme aasta jooksul viie suurima tarnija seas. **Artikkel 5.8 – Vaidluste lahendamise kohaldamata jätmine** sätestab, et 31. peatüki vaidluste lahendamist ei saa kasutada nende B jao sätete puhul, mis viitavad WTO asutamislepingust tulenevatele õigustele ja kohustustele.

C jagu – „Kahepoolsed kaitsemeetmed“ sisaldab üldsätteid ja menetlusnorme ning koosneb 14 artiklist (artiklid 5.9–5.22). **C.1 alajagu – Üldsätted** algab **artikliga 5.9 – Mõisted**, mis määratleb „pädeva uurimisasutuse“ (ELis komisjon, Mehhikos majandusministeeriumi rahvusvahelise kaubandustegevuse üksus), „omamaised tootmisharud“, „samasuguse“ ja „otseselt konkureeriva“ toote, „olulise kahju“, „olulise kahju ohu“ ning „üleminekuperioodi“ (10 aastat alates partnerluslepingu jõustumisest või pikem tariifide kaotamise periood pluss 3 aastat). **Artikkel 5.10 – Kahepoolse kaitsemeetme kohaldamine** võimaldab lepinguosalise päritolustaatusega kauba impordi olulise suurenemise ja sellest tuleneva või ähvardava olulise kahju korral peatada asjaomase toote tollimaksu edasise vähendamise või tõsta maksumäära kuni WTO-s kinnitatud kõige soodsama kohtlemise tasemeni (edaspidi *MFN-tase* ehk *Most-Favoured-Nation*), samas välistatakse tariifikvoodid ja koguselised piirangud kahepoolse kaitsemeetme vormina. **Artikkel 5.11 – Tingimused ja piirangud** seab piirid: meetet võib kohaldada üksnes vajalikus ulatuses ja ajavahemikuks, põhimõtteliselt kuni kaheks aastaks, erandina kuni kolmeks aastaks, ainult partnerluslepingu alusel sooduskohandamist saavate päritolustaatusega kaupade suhtes ning pikema kui üheaastase meetme puhul tuleb seda järk-järgult liberaliseerida; pärast meetme lõppu taastub tariifimäär tasemele, mis oleks kehtinud partnerluslepingu kohase vähendamise ajakava järgi. **Artikkel 5.12 – Ajutised meetmed** lubab kriitilises olukorras kuni 200 päevaks ajutisi kahepoolseid kaitsemeetmeid enne täiemahulise C.2 alajao menetluse lõpuleviimist, kui on selged tõendid impordi suurenemise ja kahju või ohustava kahju kohta; juhul kui lõplikku meetet ei kehtestata, tuleb suurendatud tollimaks viivitamata tagastada ning ajutise meetme kestus arvestatakse üldise maksimaalse kestuse sisse, teist lepinguosalist tuleb viivitamata teavitada ja küsimus ühiskomiteele esitada. **Artikkel 5.13 – Kahjuhüvitis ja kontsessioonide peatamine** sätestab, et meetet kohaldav

lepinguosaline peab konsulteerima kaubandusliberaliseeriva hüvitise üle; kui 30 päeva jooksul kokkulepet ei saavutata, võib mõjutatud lepinguosaline kuni 90 päeva möödudes peatada samaväärse kaubandusmõjuga kontsessioonid, teatades sellest vähemalt 30 päeva ette, ning hüvitise maksmise ja kontsessioonide peatamise õigus lõpeb meetme lõpetamisel. **Artikkel 5.14 – Kaitsemeetmete kasutamine ja aja möödumine meetmete vahel** keelab sama toote suhtes uue kahepoolse kaitsemeetme enne ajavahemiku möödumist, mis võrdub poolega eelmise meetme kestusest, ning välistab samaaegse kahepoolse kaitsemeetme (sh ajutise) ja WTO üldise kaitsemeetme rakendamise sama toote suhtes samal perioodil. **Artikkel 5.15 – Äärepoolseimad piirkonnad** lubab EL-l erandkorras kehtestada Mehhiko päritolustaatusesega kaupade suhtes kaitsemeetmeid, mis kehtivad üksnes ühes või mitmes äärepoolseimas piirkonnas, kui import põhjustab või ähvardab põhjustada nende piirkondade majandusolukorra tõsiselt halvenemist; selliste meetmete suhtes kohaldatakse C jaotise reegleid, neid saab kohaldada ainult sooduskohtlemist saavate päritolukaupade suhtes ning „tõsine halvenemine“ määratakse objektiivsete tegurite, eelkõige impordimahu kasvu ja selle mõju müügile, tootmisele, finantsseisule ja tööhõivele, alusel.

C.2 alajagu – „Kahepoolsete kaitsemeetmete suhtes kohaldatavad menetlusnormid“ algab artikliga 5.16 – **Kohaldatav õigus**, mis sätestab, et pädev uurimisasutus järgib käesoleva alajao sätteid ja kasutab muus osas siseriiklikku õigust, tingimusel et see on C jaotise koostöös. **Artikkel 5.17 – Kaitsemeetmete menetluse algatamine** reguleerib menetluse algatamist omamaise tootmisharu kirjaliku taotluse või erandjuhtudel omal algatusel, nõudes toetust vähemalt üle 50% toetust või vastuseisu väljendanud tootjate kogutoodangust, minimaalselt 25% kogu samasuguste või otseselt konkureerivate toodete riiklikust toodangust ning läbipaistvat algatamisteadet ametlikus väljaandes koos kauba kirjelduse, ajagraafiku ja ärakuulamisvõimalustega. **Artikkel 5.18 – Uurimine** sätestab, et kahepoolseid kaitsemeetmeid võib rakendada ainult pärast pädeva uurimisasutuse uurimist, mis hõlmab huvitatud isikute avalikku teavitamist ja võimalust esitada tõendeid avalikel istungitel või muul viisil, ning iga uurimine tuleb lõpetada hiljemalt ühe aasta jooksul algatamisest. **Artikkel 5.19 – Olulise kahju olemasolu või selle ohu tuvastamine ja põhjuslik seos** nõuab põhjalikku hindamist kõigi asjakohaste objektiivsete tegurite kohta (impordimahu kasv, turuosa, müük, tootmine, tootlikkus, võimsuse kasutus, kasumlikkus ja tööhõive), ning selget põhjuslikku seost suurenenud impordi ja olulise kahju, selle ohu või majandusliku olukorra tõsise halvenemise vahel; muud tegurid ei tohi ekslikult omistada impordile. **Artikkel 5.20 – Istungid** kohustab korraldama mõistliku etteteatamisega avaliku istungi, et huvitatud isikud saaksid tõendeid ja seisukohti esitada, või ELi puhul võimaldada isikuid ära kuulata nende taotlusel, kui nad põhjendavad, miks suuline ärakuulamine on eriti oluline. **Artikkel 5.21 – Konfidentsiaalne teave** sätestab, et oma olemuselt konfidentsiaalset või sellisena esitatud teavet käsitletakse konfidentsiaalsena, see avalikustatakse vaid esitaja loal ning seda tuleb võimaluse korral täiendada piisavalt informatiivse mittekonfidentsiaalse kokkuvõttega; põhjendamata konfidentsiaalsusnõude korral võib asutus teabe arvestamata jätta, kui selle õigsust ei kinnitata muudest allikatest. **Artikkel 5.22 – Vastuvõtmine, teatamine, konsulteerimine ja avaldamine** kehtestab detailse teavitamis- ja konsultatsioonikohustuse: enne kahepoolse kaitsemeetme võtmist tuleb küsimus esitada ühiskomiteele, teisele lepinguosalisele edastada uurimise ja kavandatava meetme kohta põhjalik info, teavitada kirjalikult kõigist menetlusetappidest (algatamine, ajutised meetmed, kahju tuvastamine, meetme kohaldamine, pikendamine või muutmise), anda võimalus konsultatsioonideks ning avaldada ametlikus väljaandes põhjendatud järeldused, käsitledes konfidentsiaalset teavet kooskõlas artikliga 5.21

6. peatükk – „Sanitaar- ja fütosanitaarmedid“ reguleerib lepinguosaliste sanitaar- ja fütosanitaarmedeid, millega kaitstakse inimeste, loomade ja taimede tervist, tagades samal ajal, et sellised nõuded ei muutu põhjendamatuteks kaubandustõketeks ning toetavad rahvusvaheliste standardite kasutamist ja läbipaistvat teabevahetust. Peatükiga luuakse selge raamistik riskihindamiseks, samaväärsuse tunnustamiseks, impordikontrolliks, sertifitseerimiseks, audititeks ja koostööks, vähendades kaubandusvaidluste riski ning lihtsustades turulepääsu mõlema lepinguosalise jaoks. Peatükk koosneb 21 artiklist (artiklid 6.1–6.21). **Artikkel 6.1 – Mõisted** määratleb peatükis kasutatava terminoloogia, sh pädev asutus, erakorraline meede ja WTO sanitaar- ja fütosanitaarmede komiteele ning viidatakse SPS-lepingule ja teistele olulistele valdkondlikele rahvusvahelistele kokkulepetele. **Artikkel 6.2 – Eesmärgid** sätestab nende meetmete eesmärgina kaitsta inimeste, loomade ja taimede elu ja tervist, vältida põhjendamatuid kaubandustõkkeid, suurendada läbipaistvust ning toetada rahvusvaheliste standardite rakendamist. **Artikkel 6.3 – Kohaldamisala** kinnitab, et peatükk hõlmab kõiki SPS-meetmeid, mis võivad otseselt või kaudselt mõjutada lepinguosaliste vahelist kaubandust. **Artikkel 6.4 – Seos SPS-lepinguga** kinnitab lepinguosaliste õigusi ja kohustusi vastavalt WTO SPS-lepingule²² ning selgitab, et käesolev peatükk seda raamistikku täpsustab, mitte ei asenda. **Artikkel 6.5 – Rakendamiseks vajalikud vahendid** kohustab kumbagi lepinguosalist kasutama peatüki tulemuslikuks rakendamiseks vajalikke õiguslikke, halduslikke ja tehnilisi vahendeid. **Artikkel 6.6 – Samaväärsus** sätestab, et importiv lepinguosaline tunnustab eksportiva lepinguosalise meetmeid samaväärsetena, kui need tagavad vajaliku kaitsetaseme, ning kirjeldab samaväärsuse hindamise, teavitamise, muutmise ja jätkuva tunnustamise korda. **Artikkel 6.7 – Riskihindamine** näeb ette, et SPS-meetmed peavad põhinema teaduslikel põhimõtetel ja rahvusvahelistel standarditel, lubab ajutisi meetmeid ebapiisava tõendusmaterjali korral ning kehtestab nõuded mitte-diskrimineerimisele ja kaubandust vähem piiravate lahenduste valikule. **Artikkel 6.8 – Piirkondlikud tingimused** nõuab meetmete kohandamist kahjuri- ja taudisituatsioonile, kahjuri- ja taudivabade ning vähese levikuga alade tunnustamist, tsoonideks jaotamist ning loomade ja taimede tervisestaatuse määramist rahvusvaheliste standardite alusel. **Artikkel 6.9 – Läbipaistvus** kohustab varakult teatama uutest meetmetest, andma vähemalt 60 päeva märkusteks, avaldama meetmeid eelistatult elektrooniliselt ning vahetama süsteemselt teavet impordinõuete ja riskide kohta. **Artikkel 6.10 – Kaubanduse lihtsustamine** reguleerib heakskiitmismenetlusi, nõudes nende kiiret, mittediskrimineerivat ja mitte dubleerivat korraldust, riskihindamise mõistlikke tähtaegu ning taimetervise erireegleid (reguleeritud kahjurite loetelud, minimaalsed impordinõuded). **Artikkel 6.11 – Auditid** annab importivale lepinguosalisele õiguse auditeerida eksportiva lepinguosalise kontrolli- ja sertifitseerimissüsteeme, sätestab süsteemipõhise lähenemise, auditikava ette teatamise, aruandluse ja proportsionaalsed järgnevad meetmed. **Artikkel 6.12 – Impordikontrollid** nõuab riskipõhiseid, kiireid ja mittediskrimineerivaid kontrolliprotseduure, selgituste andmist mittevastavuse korral, teabe jagamist laboritulemuste kohta ning keelab tasud, mis ületavad teenuse tegeliku maksumuse. **Artikkel 6.13 – Sertifitseerimine** seab nõude, et sertifikaadid põhinevad Codexi, IPPC ja WOA²³ standarditel, vähendavad kaubanduskoormust ning toetab

²² WTO sanitaar- ja fütosanitaarmede leping (*Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures (SPS Agreement)*) on rahvusvaheline kokkulepe, mis reguleerib, kuidas riigid võivad kehtestada meetmeid inimeste, loomade ja taimede tervise kaitsmiseks ilma kaubandust põhjendamatult piiramata.
https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/15-sps.pdf

²³ **WOAH** (*World Organisation for Animal Health*) on rahvusvaheline organisatsioon, mis loob loomahaiguste ennetamise ja kontrolli standardid, et tagada ohutu rahvusvaheline kaubandus loomade ja loomsete saadustega. **FAO** (*Food and Agriculture Organization of the United Nations*) on ÜRO all tegutsev organisatsioon, mis tegeleb ülemaailmse

sertifikaatide näidiste, elektroonilise sertifitseerimise ja turvaliste edastuskanalite kasutuselevõttu. **Artikkel 6.14 – SPS-meetmete kohaldamine** näeb ette meetmete kohaldamise teise lepinguosalise territooriumil ilma meelevaldse diskrimineerimiseta ning kehtestab tähtjad uute eksporditaotluste heakskiitmiseks, tuginedes artikli 6.10 korrale. **Artikkel 6.15 – Liigsete kontrollimeetmete kaotamine** paneb vastutuse eksportivale lepinguosalisele, võimaldab teatud tingimustel ettevõtteid eelkontrollita nimekirja lisada, lubab järel-auditeid ja nimekirja muutmist ning välistab artikli kohaldamise taimedele ja taimsetele saadustele. **Artikkel 6.16 – Erakorralised meetmed** lubab mõjuvatel põhjustel ajutisi erakorralisi meetmeid, nõuab neist viivitamatut teavitamist, regulaarset läbivaatamist ning proportsionaalse lahenduse leidmist kaubandushäirete minimeerimiseks. **Artikkel 6.17 – Koostöö** kohustab uurima koostöö- ja teabevahetusvõimalusi SPS-küsimustes, sh kaubanduse lihtsustamise algatusi ja mitmepoolsete foorumite tasandil tehtavat koostööd. **Artikkel 6.18 – Teabevahetus** võimaldab nõuda teavet peatüki rakendamisel tekkivate küsimuste kohta ning kohustab vastama mõistliku aja jooksul, arvestades konfidentsiaalsuse ja privaatsusnõuetega. **Artikkel 6.19 – Konsultatsioonid** annab õiguse taotleda konsultatsioone konkreetsete SPS-ga seotud kaubandusprobleemide üle, seades 30-päevase tähtaja konsultatsioonide alustamiseks ja rõhutades lahendusi, mis väldivad tarbetuid häireid. **Artikkel 6.20 – Kontaktpunktid** nõuab kontaktpunktide määramist peatüki rakendamiseks, nende kontaktandmete teatamist teisele lepinguosalisele ning muudatustest viivitamatut teavitamist. **Artikkel 6.21 – SPS-allkomitee** kirjeldab allkomitee rolli foorumina, mis jälgib peatüki rakendamist, arutab rakendamisest tulenevaid probleeme, vahetab teavet ja võib luua töörühmi või algetada koostöö- ja tehnilise abi projekte.

6. peatükiga on seotud ka **Lisa 6-A – „Pädevad asutused“**, mis sisaldab loetelu lepinguosaliste pädevatest asutustest, kellel on volitus SPS-meetmeid kehtestada ja rakendada ning mis toimivad kontaktidena tehnilistes küsimustes.

7. peatükk – „Koostöö loomade heaolu ja antimikroobikumiresistentsuse valdkonnas“ reguleerib lepinguosaliste koostööd loomade heaolu ja antimikroobikumiresistentsuse valdkonnas ning koosneb viiest artiklist (7.1–7.5). **Artikkel 7.1 – Eesmärgid** seab peatüki eesmärgiks luua dialoogi- ja koostööraamistik loomade kaitse ja heaolu parandamiseks ning antimikroobikumiresistentsuse vastase võitluse tugevdamiseks, sh ühise arusaama kujundamine loomade heaolu standarditest. **Artikkel 7.2 – Loomade heaolu** selgitab, et loomad on aistimisvõimelised olendid, ning rõhutavad WOAHi loomade heaolu standardite tähtsust. Nad võivad nende standardite alusel otsustada oma teaduspõhiste meetmete taseme ning teevad rahvusvahelist koostööd ja teaduskoostööd loomade heaolu heade tavade arendamiseks. **Artikkel 7.3 – Antimikroobikumiresistentsus** tunnistab, et antimikroobikumiresistentsus on tõsine oht inimeste ja loomade tervisele ning et loomakasvatuses antimikroobikumide väärkasutus soodustab selle teket. Lepinguosalised vähendavad antimikroobikumide kasutamist loomakasvatuses, keelavad nende kasutamise kasvustimulaatoritena ning järgivad ja arendavad rahvusvahelisi juhiseid ning teevad koostööd mitmepoolsetel foorumitel terviseühitsuse põhimõttel. **Artikkel 7.4 – Loomade heaolu ja antimikroobikumiresistentsuse**

toiduga kindlustatuse, põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse arendamisega ning toetab riike teaduspõhiste standardite ja poliitikate loomisel. **Codex Alimentarius** (*Codex Alimentarius*) on FAO ja WHO loodud rahvusvaheline toiduohutuse standardikogu, mis annab teaduspõhised normid toidu kvaliteedi ja ohutuse tagamiseks. **IPPC** (*International Plant Protection Convention*) on FAO all toimiv rahvusvaheline leping, mis kehtestab füto-sanitaarreeglid taimede ja taimsete saaduste kaitsmiseks kahjurite leviku eest.

töörühm näeb ette töörühma loomise, mille ülesanne on vahetada teavet, eriteadmisi ja kogemusi loomade heaolu ja antimikroobikumiresistentsuse valdkonnas, et rakendada artikleid 7.2 ja 7.3. Töörühm võib teavet jagada sanitaar- ja fütosanitaarmetmete allkomiteega ning kutsuda konkreetsete tegevuste jaoks eksperte. **Artikkel 7.5 – Vaidluste lahendamise kohaldamata jätmine** sätestab, et peatüki 7 sätteid ei saa vaidlustada partnerluslepingu 31. peatükis ette nähtud vaidluste lahendamise mehhanismi kaudu, st tegemist on koostöö-, mitte vaidlustamisaluse peatükiga.

8. peatükk – „Lepinguosaliste energiasectori reguleerimise õiguse tunnustamine“ reguleerib lepinguosaliste suveräänset õigust oma energiasectorit, sh süsivesinikke ja elektrit, reguleerida ning koosneb ühest artiklist (8.1). **Artikkel 8.1 – Lepinguosaliste energiasectori reguleerimise õiguse tunnustamine**, millega lepinguosalised kinnitavad vastastikust suveräänsust energiavarade üle, sh omandiõigust kõigile süsivesinikele aluspinnases ja õigust reguleerida energiasectorit oma õiguse ja demokraatlike protsesside alusel. EL tunnustab eraldi, et Mehhikol on suveräänne õigus reformida oma põhiseadust ja energiasectorit, omada otsest ja võõrandamatut omandiõigust kõigile süsivesinikele ning võtta vastu või säilitada mis tahes energiasectorit (süsivesinikud, elekter) puudutavaid meetmeid.

9. peatükk – „Tehnilised kaubandustõkked“ reguleerib tehnilisi kaubandustõkkeid, sh standardeid, tehnilisi norme, vastavushindamist ja regulatiivset koostööd, ning koosneb kaheteistkümnest artiklist (9.1–9.12). **Artikkel 9.1 – Eesmärk** seab eesmärgiks lihtsustada kaubavahetust lepinguosaliste vahel, vältides, tuvastades ja kõrvaldades tarbetuid tehnilisi kaubandustõkkeid ning suurendades läbipaistvust ja regulatiivset koostööd standardite, tehniliste normide ja vastavushindamise vallas. **Artikkel 9.2 – Kohaldamisala** selgitab, et 9. peatüki sätteid kohaldatakse tehniliste standardite, normide ja vastavushindamismenetluste kohta, mis võivad mõjutada kaubandust, välja arvatud hankijate enda tehnilised kirjeldused ja 6. peatükis käsitletud sanitaar- ja fütosanitaarmetmed. Viited standarditele, normidele ja vastavushindamisele hõlmavad ka nende olulisi muudatusi. **Artikkel 9.3 – Suhe tehniliste kaubandustõkete lepinguga inkorporeerib** WTO tehniliste kaubandustõkete partnerluslepingu artikkelid 2–9 ning 1. ja 3. lisa üldlepingusse (ja kaubanduse vahelepingusse), mille tulemusena kohaldatakse neid *mutatis mutandis* lepinguosaliste vahelistele suhetele. **Artikkel 9.4 – Rahvusvahelised standardid**, sätestab, et lepinguosalised kasutavad tehniliste normide alusena eelistatult asjakohaseid rahvusvahelisi standardeid, kui need on sobivad ja tõhusad õigusparaste eesmärkide saavutamiseks. Nad arvestavad WTO tehniliste kaubandustõkete komitee otsuseid ja soovitusi ning 9-A lisas loetletud rahvusvaheliste organisatsioonide standardeid; partnerluslepingu ühiskomitee võib 9-A lisa loetelu ajakohastada. **Artikkel 9.5 – Vastavushindamised** kirjeldab erinevaid mehhanisme vastavushindamise (katsetamine, sertifitseerimine jne) tunnustamiseks, sh vabatahtlikud kokkulepped, vastastikuse tunnustamise kokkulepped, akrediteerimine ja tarnija vastavusdeklaratsioon. EL kohaldab tarnija vastavusdeklaratsiooni korda, Mehhiko tunnustab teatud tingimustel ELi vastavushindamisasutuste sertifikaate ning sätestatakse nõuded tasude läbipaistvusele, asutuste loetelude avaldamisele ja proportsionaalsetele menetlustele. **Artikkel 9.6 – Läbipaistvus** nõuab, et tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste eelnõud tehakse avalikult kättesaadavaks, võimaldatakse vähemalt 60 päeva kirjalike märkuste esitamiseks (v.a kiireloomulised juhtumid) ning tavapäraselt jäetakse vähemalt 6 kuud eelnõu vastuvõtmise ja jõustumise vahele. Lepinguosalised avaldavad ettepanekud, lõplikud tekstid, põhjendused ja (vajaduse korral) mõjuhindangud veebis, samuti oma vastused saadud märkustele. **Artikkel 9.7 – Tehnilised normid** nõuab, et kavandatavate tehniliste normide regulatiivse mõju hindamist ja olemasolevate regulatiivsete ja mitteregulatiivsete

alternatiivide kaalumist. Kui norm ei põhine rahvusvahelisel standardil, tuleb teise lepinguosalise taotlusel selgitada kõrvalekaldeid ja esitada teaduslikud või tehnilised põhjendused; normid vaadatakse perioodiliselt läbi, et neid rahvusvaheliste standarditega lähendada. **Artikkel 9.8 – Regulaatiivne koostöö** tunnistab mitmesuguseid regulaatiivse koostöö vorme, mis aitavad tehnilisi kaubandustõkkeid vähendada, ning võimaldab teha sektoripõhiseid ettepanekuid (info vahetamine, standardite ja vastavushindamismenetluste joondamine, tehniline abi). Lepinguosalised soodustavad koostööd standardite, akrediteerimise, metroloogia ja vastavushindamise organisatsioonide vahel, kuid ei ole kohustatud muutma oma siseriiklikke menetlusi ega saavutama kindlat regulaatiivset tulemust. **Artikkel 9.9 – Märgistamine ja etikettimine** sätestab, et märgistamis- ja etikettimisnõuded on käsitatavad tehniliste normidena ning peavad olema kooskõlas WTO tehniliste kaubandustõkete lepingu reeglitega. Kohustuslik märgistamine peab piirduma olulise teabega, vältima ebavajalikku eelheakskiitu, võimaldama mitut keelt, rahvusvahelisi sümboleid ning etikettimist pärast importi (teatud eranditega tervise, ohutuse ja geograafiliste tähistega). **Artikkel 9.10 – Teabevahetus ja arutelud** annab võimaluse taotleda teiselt lepinguosaliselt teavet käesoleva peatüki alla kuuluvate küsimuste kohta ning paluda arutelusid tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste üle, kui need võivad oluliselt mõjutada kaubandust. Arutelud toimuvad tavaliselt 60 päeva jooksul (või kiiremini kiireloomulistel juhtudel) ja eesmärk on saavutada vastastikku rahuldav lahendus. **Artikkel 9.11 – Kontaktpunktid** nõuab, et kumbki lepinguosaline määrab kontaktpunkti, kes koordineerib tehniliste kaubandustõkete peatüki rakendamist ja koostööd. Kontaktpunktid korraldavad teabevahetust, käsitlevad teise lepinguosalise tõstatatud küsimusi, vahendavad arutelusid ning kaardistavad tehnilise abi vajadusi. **Artikkel 9.12 – Tehniliste kaubandustõkete allkomitee** näeb ette tehniliste kaubandustõkete allkomitee loomise, mis jälgib peatüki rakendamist, soodustab koostööd standardite, normide ja vastavushindamise täiustamisel, määrab prioriteetsed töövaldkonnad ning arutab WTO tehniliste kaubandustõkete lepingu raames toimuvaid arenguid ja vajadusel võtab täiendavaid rakendusmeetmeid.

9. peatükiga on seotud **Lisa 9-A „Rahvusvaheliste organisatsioonide väljatöötatud standardid“**, mis sisaldab loetelu rahvusvahelistest standardiorganisatsioonidest ja nende standarditest, mida peetakse asjakohasteks rahvusvahelisteks standarditeks tingimusel, et need on koostatud WTO tehniliste kaubandustõkete komitee põhimõtete kohaselt; lisa on ajakohastatav ühiskomitee otsusega.

10. peatükk – „Investeeringud“ – reguleerib lepinguosaliste vahelist investeerimisraamistikku, kehtestades konkreetseid sätteid investeeringute kaitseks, liberaliseerimiseks ja investeerimisvaidluste lahendamiseks. Peatükk tagab õiguskindluse ja läbipaistvuse investoritele mõlemas piirkonnas, edendas piiriülest investeerimistegevust ja luues õiglasel menetlused vaidluste lahendamiseks. Peatükk koosneb 55 artiklist, mis on grupeeritud viide jaotusesse: A jagu (Üldsätted), B jagu (Investeeringute liberaliseerimine), C jagu (Investeeringute kaitse), D jagu (Investeerimisvaidluste lahendamine) ja E jagu (Lõppsätted).

A jagu – „Üldsätted“ koosneb 4 artiklist (artiklid 10.1-10.4). **Artikkel 10.1 – Mõisted** määratleb peatüki keske terminoloogia, sh partnerluslepinguga hõlmatud investeering, majandustegevus, ettevõtte, investor, asutamine jpm. **Artikkel 10.2 – Kohaldamisala** näeb ette, et peatükki kohaldatakse lepinguosaliste keskvalitsuse, piirkondlike ja kohalike omavalitsuste ning nende nimel tegutsevate isikute (riigiettevõtteid, valitsuslikud asutused) meetmete suhtes. Välistatud on meetmed, mis on

hõlmatud finantsteenuste peatükiga (18. peatükk). **Artikkel 10.3 – Õigus kehtestada õigusnorme** kinnitab, et lepinguosalisel tunnustavad oma suveräänset õigust kehtestada oma territooriumil õigusnorme avalikes huvides, sealhulgas rahvatervise, sotsiaalteenuste, hariduse, ohutuse, keskkonnakaitse, tarbijakaitse, andmekaitse, kultuurilise mitmekesisuse ja konkurentsi valdkondades. **Artikkel 10.4 – Seos teiste peatükkidega** näeb ette, et vastuolo korral 18. peatükiga (Finantsteenused) on ülimuslik finantsteenuste peatükk. Nõue esitada finantstagatist ei tee investeeringute peatükki automaatselt kohaldatavaks, kui tagatis ise on investeering.

B jagu – „Investeeringute liberaliseerimine“ koosneb artiklist (artiklid 10.5-10.12). **Artikkel 10.5 – Kohaldamisala** näeb ette, et liberaliseerimise jagu kohaldatakse meetmete suhtes, mis mõjutavad teise lepinguosalise investori ettevõtte asutamist või tehtud investeeringu toimimist. Välistatud on valitsuse ülesanded, riigihangud, audiovisuaalteenused, riigisisene merekabotaaž²⁴ ja enamik lennuteenuseid. Artiklid 10.6–10.8 ei hõlma subsidiume ja toetusi. **Artikkel 10.6 – Turule pääs** näeb ette, et sektorites, kus on võetud turule pääsu kohustused, ei või lepinguosaline kehtestada meetmeid, mis piiravad: ettevõtete arvu (kvoodid, monopolid, ainuõigused, majandusvajadustestid), tehingute või vara väärtust, toimingute või toodangu kogust, juriidilise isiku vormi nõudeid või tööjõu arvu. Need keelud tagavad avatud ja konkurentsivõimelise turukeskkonna. **Artikkel 10.7 – Võrdne kohtlemine** nõuab, et iga lepinguosaline kohtleb teise lepinguosalise investoreid ja nende investeeringuid vähemalt sama soodsalt kui oma investoreid ja nende investeeringuid (riigisisene režiim) nii asutamise kui ka tegevuse etapis. Mehhiko piirkondlikul tasandil ja EL liikmesriikide valitsuste tasandil on kohtlemine parim saadaolev vastava territooriumi piires. **Artikkel 10.8 – Enamsoodustusrežiim** näeb ette, et iga lepinguosaline kohtleb teise lepinguosalise investoreid ja nende investeeringuid vähemalt sama soodsalt kui kolmanda riigi investoreid ja investeeringuid nii asutamise kui ka tegevuse etapis. Välistatud on tunnustamisega seotud kohtlemine (load, litsentsid, sertifikaadid) ja investeerimisvaidluste lahendamise kohtlemine. **Artikkel 10.9 – Toimivusnõuded** keelustab lepinguosalisel kehtestada ja jõustada nõudeid, mis nõuavad ekspordi teatud taset, omamaise sisu saavutamist, kohalike kaupade/teenuste kasutamist, impordi ja ekspordi sidumist, müügi piiramiseks sidumist ekspordi mahuga, tehnoloogia ülekandmist, tarnimist konkreetsele turule ega peakontori paigutamist või ekspordi piiramist. Samuti ei tohi lepinguosaline seada eelise andmist tingimuseks samadele nõuetele. **Artikkel 10.10 – Kõrgem juhtkond ja juhatus** näeb ette, et lepinguosaline ei või nõuda, et ettevõtte nimetaks juhtivale positsioonile teatud kodakondsusega isikuid. Samuti ei tohi nõuda, et ettevõtte juhatus koosneks ainult lepinguosalise kodanikest või residentidest. **Artikkel 10.11 – Vorminõuded** lubab lepinguosalisel nõuda, et investor või tema investeering annaks investeeringu kohta tavapärasest teavet ainult statistilistel või teavitamise eesmärkidel. Konfidentsiaalne teave peab olema kaitstud avalikustamise eest. **Artikkel 10.12 – Nõuetele mittevastavad meetmed ja erandid** näeb ette, millistel juhtudel selle jao sätted ei kuulu kohaldamisele.

²⁴ Euroopa Liidu puhul, ilma et see piiraks sellise tegevuse ulatust, mida võib asjaomaste riigisiseste õigusnormide alusel käsitleda kabotaažina, hõlmab käesoleva peatüki kohane riigisisene merekabotaaž reisijate või kauba vedu ühest Euroopa Liidu liikmesriigis asuvast sadamast või kohast teise samas liikmesriigis asuvasse sadamasse või kohta, sh asjaomase riigi mandrilaval, nagu on sätestatud ÜRO mereõiguse konventsioonis, ning ühest ja samast Euroopa Liidu liikmesriigis asuvast sadamast või kohast algavat ja seal lõppevat liiklust. Mehhiko puhul hõlmab käesoleva peatüki kohane riigisisene merekabotaaž laeva meritsi liikumist Mehhiko merevööndis ja Mehhiko rannikul asuvate sadamate või kohtade vahel.

C jagu – „Investeeringute kaitse“ koosneb 7 artiklist (artiklid 10.13-10.19). **Artikkel 10.13 – Kohaldamisala** näeb ette, et investeeringute kaitse jagu kohaldatakse meetmete suhtes, mis mõjutavad lepinguga hõlmatud investeeringuid või lepinguosalise investoreid seoses nende investeeringutega. **Artikkel 10.14 – Investeeringud ning regulatiivsed eesmärgid ja meetmed** näeb ette, et investeeringute kaitse jagu ei kohusta lepinguosalist muutma õigusraamistikku, isegi kui see mõjutab negatiivselt investeeringuid või kasumiotsuseid. Lepinguosaline võib lõpetada subsiidiumi andmise või nõuda subsiidiumi tagasimaksmist, kui otsuse on teinud pädev asutus, ilma et see kujutaks rikkumist. **Artikkel 10.15 – Investorite ja investeeringute kohtlemine** tagab, et iga lepinguosaline annab teise lepinguosalise investeeringutele ja investoritele õiglase ja võrdse kohtlemise ning täieliku kaitse ja turvalisuse. Õiglase ja võrdse kohtlemise kohustust rikutakse, kui meede kujutab endast: kohtuliku arutamise mittevõimaldamist, nõuetekohase menetluse olulist rikkumist, ilmset omavoli (sh diskrimineerimine), ahistamist või võimu kuritarvitamist. Täieliku kaitse ja turvalisuse kohustust rikutakse, kui ei tagata füüsilist turvalisust. **Artikkel 10.16 – Ülekanded** lubab iga lepinguosalisel teha kõiki investeeringuga seotud ülekandeid vabalt ja viivitamata, sh sissemaksed kapitali, kasum, dividendid, intressid, tulud müügist või likvideerimisest, lepingulised maksed, töötasud ja kohtu otsuse põhjal tehtavad maksed. **Artikkel 10.17 – Kahju hüvitamine** tagab teise lepinguosalise investoritele, kelle investeeringud kannatavad kahju sõja, relvastatud konflikti, revolutsiooni, erakorralise seisukorra, massiliste rahutuste või muu sarnase sündmuse tõttu, vähemalt sama soodsa kohtlemise nagu oma või kolmanda riigi investoritele vara tagastamise, kahju hüvitamise või kompenseerimise osas. Piisav ja tõhus hüvitamine antakse, kui vara on rekvireeritud või hävitatud lepinguosalise relvajõudude või ametiasutuste poolt. **Artikkel 10.18 – Sundvõõrandamine ja hüvitamine** keelustab lepinguosalisel sundvõõrandada ja riigistada investeeringuid otse ja kaudselt, välja arvatud: avalikes huvides, mittediskrimineerival viisil, makstes kiiresti piisavat ja asjakohast hüvitist ning nõuetekohase menetluse kohaselt. **Artikkel 10.19 – Õiguste üleminek** näeb ette, et kui lepinguosaline või tema asutus teeb investeeringu suhtes makse garantii, kindlustuslepingu või muu hüvitusvormi alusel, tunnustab teine lepinguosaline investori õiguste üleminekut või ülekandmist sellele lepinguosalisele või asutusele.

D jagu – „Investeeringuvaidluste lahendamine“ - loob institutsionaliseeritud, läbipaistva ja täpselt reguleeritud investeeringuvaidluste lahendamise süsteemi, mis koosneb alalisest kohtust ja apellatsioonikohtust, ulatuslikest menetluslikest kaitsemehhanismidest, läbipaistvusnõuetest ja selgetest reeglitest nõuete esitamise, menetlemise, otsustamise ja täitmise kohta. See raamistik tagab tasakaalu investorite õiguste kaitse ja lepinguosaliste õiguse vahel reguleerida avalikes huvides. Jagu koosneb 31 artiklist (artiklid 10.20-10.51). Parema ülevaate saamiseks on need artiklid grupeeritud 6 temaatilisse rühma.

Mõisted, kohaldamisala ja eeltingimused (artiklid 10.20–10.22). Sellesse gruppi kuuluvad artiklid mis loovad investeeringuvaidluste lahendamise süsteemi aluspõhja, määratledes kasutatava terminoloogia, vaidluste sisulise ulatuse ja nõuded, mis tuleb täita enne nõude kohtule esitamist. Artikkel 10.20 selgitab keskseid mõisteid, nagu hageja, kostja, kohapealne ettevõtte ja kolmanda isiku rahastamine, tagades, et menetluses kasutatav sõnastik on üheselt mõistetav. Artikkel 10.21 määrab kindlaks, milliste rikkumiste korral võib investor esitada nõude ning millised vaidlused jäävad süsteemi kohaldamisalast välja, sh erireeglid riigivõla restruktureerimise kohta. Artikkel 10.22 sätestab kohustusliku konsultatsioonietapi, mis peab toimuma enne vahekohtu poole pöördumist, ning

kehtestab ranged tähtajad ja teavitamise nõuded, mille eesmärk on tagada, et vaidlused püütakse esmalt lahendada dialoogi teel ja et nõuded esitatakse õigeaegselt ja läbipaistvalt.

Vaidluste alternatiivsed lahendusviisid ja kostja määramine (artiklid 10.23–10.24). Selle artiklite grupi eesmärk on vähendada formaalsete vaidluste arvu, soodustada varajast lahendamist ja tagada menetluslik kindlus. **Artikkel 10.23** käsitleb vahendust kui vabatahtlikku, paindlikku ja ajaliselt piiratud alternatiivset lahendusviisi, mis võimaldab lepinguosalistel jõuda kokkuleppele ilma formaalse vahekohtumenetluseta ning peatab samal ajal menetlustähtajad. **Artikkel 10.24** reguleerib kostja ametlikku määramist juhtudel, kus vaidlus puudutab EL-i ja liikmesriikide jagatud pädevusi, tagades, et enne nõude esitamist on selge, kas vastutavaks lepinguosaliseks on EL või liikmesriik.

Nõude esitamise tingimused ja menetluslikud piirangud (artiklid 10.25–10.29). Sellesse gruppi kuuluvad artiklid reguleeriva menetlusliku raamistikuga, mille eesmärk on tagada süsteemi terviklikkus, vältida paralleelseid või kuritarvituslikke menetlusi ning kehtestada selged reeglid nõude esitamiseks. **Artikkel 10.25** sätestab tingimused, mille täitmine on eelduseks vahekohtule pöördumisele, sh loobumise paralleelsetest menetlustest ja nõude piiritlemise. **Artikkel 10.26** kirjeldab nõude esitamist Rahvusvahelise Investeeringuvaidluste Lahendamise Keskuse (edaspidi *ICSID*) või ÜRO Rahvusvahelise Kaubandusõiguse Komisjoni (*UNCITRAL*) eeskirjade alusel ning nõude esitamise formaalseid nõudeid. **Artikkel 10.27** käsitleb samaaegseid menetlusi ja kohustab kohut tagama, et kattuvad või seotud menetlused ei tooks kaasa vastuolulisi otsuseid. **Artikkel 10.28** kinnitab kostja nõusolekut vahekohtumenetluseks ning seob selle *ICSID* ja välisriigi vahekohtu otsuste tunnustamise ja täitmise konventsiooni nõuetega. **Artikkel 10.29** nõuab kolmanda isiku rahastamise täielikku avalikustamist, et tagada läbipaistvus ja vältida varjatud huvide mõju. Selle grupi eesmärk on tagada, et vahekohtumenetlus algaks ainult selgelt määratletud, õiguspäraste ja menetluslikult korrektselt esitatud nõuete alusel.

Kohtu ja apellatsioonikohtu struktuuri sätestavad artiklid 10.30–10.32. Artikkel 10.30 sätestab alalise kohtu loomise, selle liikmete arvu, päritolu, ametiaja ja töökorralduse, rõhutades sõltumatust ja professionaalset kvalifikatsiooni. **Artikkel 10.31** loob apellatsioonikohtu, mis tagab otsuste läbivaatamise võimaluse ning seeläbi süsteemi õiguskindluse ja järjepidevuse. **Artikkel 10.32** kehtestab rangelt siduvad eetikanõuded, mis välistavad huvide konfliktid ja tagavad kohtu liikmete sõltumatuse. Selle grupi eesmärk on tagada, et investeerimisvaidlusi lahendaks professionaalne, sõltumatu ja institutsionaliseeritud organ, mis erineb varasemast *ad hoc* vahekohtumudelidest.

Menetluse juhtimine, tõhusus ja läbipaistvus - artiklid 10.33–10.44 moodustavad kõige mahukama grupi, mis reguleerib menetluse kulgemist, kvaliteeti, läbipaistvust ja tõhusust. **Artikkel 10.33** avab võimaluse tulevikus liituda mitmepoolse investeerimisvaidluste lahendamise mehhanismiga. Artikkel 10.34 määrab kohaldatava õiguse ja tõlgendamisreeglid. **Artiklid 10.35–10.37** loovad mehhanismid põhjendamatute või kuritarvituslike nõuete varajaseks kõrvaldamiseks. Artikkel 10.38 tagab menetluse läbipaistvuse, muutes dokumendid ja istungid avalikuks, välja arvatud kaitstud teabe puhul. **Artiklid 10.39–10.41** käsitlevad ajutisi meetmeid, hagist loobumist ja kulude tagamist, mis kõik toetavad menetluse tõhusust ja tasakaalustatud kuluriske. **Artiklid 10.42–10.44** reguleerivad vaidluses mitteosaleva lepinguosalise rolli, *amicus curiae* esildisi ja ekspertide kasutamist, mis tugevdavad menetluse kvaliteeti ja võimaldavad laiemat sisendit. Selle grupi eesmärk on tagada, et menetlus oleks läbipaistev, tõhus, õiglane ja kuritarvituste eest kaitstud.

Otsused, hüvitised, apellatsioon ja täitmine - artiklid 10.45–10.51. Selle artiklitegrupi eesmärk on tagada, et investeerimisvaidlused lõpeks õiguskindlate, täidetavate ja läbipaistvate otsustega, mis on kooskõlas rahvusvahelise õigusega. **Artikkel 10.45** välistab topelthüvitised, keelates kostjal tugineda kindlustus- või garantiihüvitistele vastuväitena. **Artikkel 10.46** piirab diplomaatilise kaitse kasutamist, kuni vahekohtuotsust ei ole täidetud. **Artikkel 10.47** võimaldab nõuete liitmist, kui need on faktiliselt või õiguslikult seotud. **Artikkel 10.48** kirjeldab kohtu otsuste liike, rõhutades, et lubatud on ainult rahaline hüvitis või vara tagastamine, mitte regulatiivsete meetmete tühistamine. **Artikkel 10.49** sätestab apellatsioonimenetluse alused ja tähtajad. **Artikkel 10.50** reguleerib otsuste täitmist, muutes need lepinguosaliste territooriumil siduvaks ja täidetavaks nagu riigisisised kohtuotsused. **Artikkel 10.51** käsitleb dokumentide ametlikku kättetoimetamist.

E jagu – „Lõppsätted“ koosneb 4 artiklist (artiklid 10.52-10.55) ja koondab sätteid, mis reguleerivad peatüki kohaldamist erijuhtudel, partnerluslepingu lõpetamist, suhet varasemate lepingutega ning institutsioonilist järelevalvet. **Artikkel 10.52 – Eeliste andmisest keeldumine** võimaldab lepinguosalisel jätta investeerimiskaitse eelised andmata investorile või investeeringule, mida kontrollib kolmanda riigi isik, kelle suhtes on kehtestatud tehingupiirangud või muud meetmed, sh rahvusvahelisi sanktsioone. **Artikkel 10.53 – Lepingu lõpetamine** tagab, et investeeringud, mis on tehtud enne partnerluslepingu lõpetamist, jäävad kaitse alla veel viieks aastaks. Tähtaega võib pikendada üks kord viie aasta võrra, tingimusel et lepinguosaliste vahel ei ole jõus ühtegi muud investeeringute kaitse lepingut. **Artikkel 10.54 – Seos muude lepingutega** sätestab, et partnerluslepingu jõustumisel asendab see EL liikmesriikide ja Mehhiko varasemad kahepoolsete investeeringute lepingud (edaspidi *BIT*) (loetletud 10-C lisas) ning peatab nende kohaldamise ajutise kohaldamise perioodil. Kui ajutine kohaldamine lõpetatakse ja partnerlusleping ei jõustu, lõpeb peatamine ja 10-C lisas loetletud kokkulepped jõustuvad alates ajutise kohaldamise lõpetamise kuupäevast. **Artikkel 10.55 – Teenuste ja investeeringute allkomitee** näeb ette, et artikli 1.10 kohaselt moodustatud teenuste ja investeeringute allkomitee jälgib peatüki rakendamist, arutab tõlgendusküsimusi ja ettepanekuid ning valmistab ette otsuseid, mille ühisnõukogu võib peatüki alusel vastu võtta.

Peatükiga on seotud 5 lisa.

10-A lisa – „Sundvõõrandamine“ sisaldab juhiseid artikli 10.18 lõike 1 tõlgendamiseks seoses sundvõõrandamisega. Lisa selgitab, millal meetme või meetmete seeria kujutab endast kaudset sundvõõrandamist. Kaudne sundvõõrandamine toimub, kui meede või meetmete seeria väljendab investeeringu kontrolli või väärtuse olulist vähendamist ilma otsese omandiõiguse üleminekuta. Kaudse sundvõõrandamise kindlakstegemisel hinnatakse meetme majanduslikku mõju, meetme kestust, meetme eesmärki ja konteksti ning investori õiguspärasest ootust. Pelgalt asjaolu, et meede vähendab investeeringu väärtust, ei tähenda iseenesest kaudset sundvõõrandamist. Mittediskrimineerivad regulatiivsed meetmed, mis on kujundatud ja kohaldatud avalikes huvides (rahvatervis, ohutus, keskkond), ei kujuta endast tavaliselt kaudset sundvõõrandamist.

10-B lisa – „Valitsemissektori võlg“ reguleerib lepinguosalise võla restruktureerimisega seotud nõuete esitamist. Lisa kohaldatakse nõuete suhtes, mis puudutavad lepinguosalise võla või võlakohustuse (võlakirjad, laenud, garantiid) restruktureermist. Selle eesmärk on takistada

vähemusinvestoritel esitamast nõudeid võla restruktureerimise vastu, kui nad said võimaluse osaleda kollektiivses restruktureerimismehhanismis.

10-C lisa – „Lepingud, mis asendatakse selle lepinguga“ loetleb kõik EL liikmesriikide ja Mehhiko vahelised kahepoolsed investeeringute edendamise ja kaitse lepingud, mis kaotavad partnerluslepingu jõustumisel või ajutise kohaldamise korral kehtivuse ja asendatakse partnerluslepinguga. Lisa eesmärk on tagada õiguskindlus ja vältida normide kattumist ning tagada, et kõik lepinguosaliste investeeringualased suhted reguleeritakse ühtse lepinguga.

10-D lisa – „Kohtu ja apellatsioonikohtu liikmete ning vahendajate käitumisjuhend“ sisaldab eetikanõudeid ja käitumisjuhendit kohtu ja apellatsioonikohtu liikmete ning vahendajate jaoks. Lisa määratleb sõltumatuse, erapooletuse, konfidentsiaalsuse, huvide konfliktide, avalikustamise ja vastutuse nõuded.

Liide 10-D-1 – „Avalikustamisavaldus“ sisaldab standardiseeritud vormi, mille iga vahekohtunik ja apellatsioonikohtu liige peab enne ametisse asumist ja seejärel regulaarselt täitma, deklareerides oma sõltumatuse, erapooletuse ning kõik tegelikud või potentsiaalsed huvide konfliktid (näiteks varasem või käimasolev esindamine, finantshuvid, perekondlikud või ärilised seosed menetlusosalistega).

10-E lisa – „Dokumentide kättetoimetamine“ määratleb konkreetsed kohad ja aadressid, kuhu konsultatsioonitaotlused, teated ja muud D jao kohaselt esitatavad dokumendid tuleb kättetoimetada. Lisa sisaldab EL ja selle liikmesriikide ning Mehhiko ametlikud kontaktandmed (aadressid, e-posti aadressid, faksid), kuhu investorid peavad dokumendid edastama.

11. peatükk – „Piiriülene teenustekaubandus“ käsitleb teenuste piiriülest osutamist lepinguosaliste vahel, st teenust, mis liigub üle piiri ilma teenuseosutaja füüsilise kohalolekuta, ning sätestab turulepääsu, võrdse kohtlemise, enamsoodustusrežiimi ja erandid. See koosneb 9 artiklist (artiklid 11.1-11.9). **Artikkel 11.1 – Mõisted** määratleb peamised mõisted nagu piiriülene teenus, ettevõtte, valitsuse funktsioonide täitmisel osutatav teenus, lepinguosalise teenuseosutaja jt. **Artikkel 11.2 – Kohaldamisala** täpsustab, milliste meetmete suhtes peatükki kohaldatakse, sh tootmine, turustamine, kasutamine, finantstagatised ning loetleb välistused sh audiovisuaalteenused, suurem osa lennuteenustest ja subsiidiumid. **Artikkel 11.3 – Õigus kehtestada õigusnorme** kinnitab lepinguosaliste regulatiivset autonoomiat, sh õigust reguleerida avalikes huvides nt rahvatervis, keskkonna, tarbijakaitsega seotud põhjustel. **Artikkel 11.4 – Turulepääs** keelab kvoodid ja majandusvajaduste testid teenuseosutajate arvu, tehingute väärtuse või teenuste mahu piiramiseks sektorites, kus turulepääsu kohustus on võetud. **Artikkel 11.5 – Kohapealne esindatus** keelab nõuda piiriülese teenuse eeltingimusena kohaliku esinduse või ettevõtte asutamist või residentuuri. **Artikkel 11.6 – Võrdne kohtlemine** nõuab riigisisest kohtlemist teise lepinguosalise teenustele ja teenuseosutajatele (sh Mehhiko piirkondlikul tasandil ja EL liikmesriikide tasanditel). **Artikkel 11.7 – Enamsoodustusrežiim** nõuab vähemalt sama soodsat kohtlemist nagu kolmandate riikide teenustele ja teenuseosutajatele, välja arvatud tunnustamisega seotud meetmed. **Artikkel 11.8 – Nõuetele mittevastavad meetmed ja erandid** sätestab, millised olemasolevad ja tulevased meetmed võivad kalduda kõrvale artiklitest 11.4–11.7 (I–III lisa ja Mehhiko viieaastane võimalus nimekirju täiendada). **Artikkel 11.9 – Eeliste andmisest keeldumine** võimaldab keelduda peatüki eelistest teenuseosutajale,

keda kontrollib kolmanda riigi isik, kui kehtivad kolmandat riiki puudutavad piiravad meetmed, sh rahvusvahelised sanktsioonid.

Peatükiga on seotud I, II, III ja VII lisa.

I lisa – „Kehtivad Meetmed“ koondab nn kehtivate meetmete reservatsioonid, st loetelu lepinguosaliste kehtivatest õigusaktidest ja sektoritest, kus partnerluslepingus sätestatud kohustusi (näiteks võrdne kohtlemine, turulepääsu piirangute mittekasutamine) ei kohaldata täielikult. Selles lisa on sektori kaupa kirjeldatud, millise artikli (11. peatüki liberaliseerimiskohustused ning paralleelselt investeeringute peatüki art 10.12) suhtes erand kehtib, millist tüüpi kohustust piiratakse (riigisisene režiim, turulepääs, juhtkonna/juhatuse nõuded) ja millisel valitsemistasandil (EL, liikmesriigid, Mehhiko kesk- või piirkondlik tase).

II lisa – „Tulevased meetmed“ sisaldab nn tulevaste meetmete reservatsioone: siin deklareerivad lepinguosalisel sektorid või tegevused, kus nad jätavad endale õiguse kehtestada või säilitada tulevikus meetmeid, mis ei pruugi vastata partnerluslepingu täisliberaliseerimise standardile. See seotakse otseselt 11. peatüki art 11.8, mis ütleb, et loetletud sektorites võivad lepinguosalisel ka edaspidi piirata näiteks välismaiste teenuseosutajate turulepääsu või kohtlemist, ilma et see kujutaks partnerluslepingu rikkumist. II lisa annab lepinguosalistele manööverdamisruumi tundlikes valdkondades (nt tervishoid, haridus, kultuuriteenused) ka tulevikus.

III lisa – „Turulepääsuga seotud kohustused“ selgitab, kuidas käsitletakse uusi teenuseid ja klassifitseerimist. Selles on tavaliselt viited teenuste klassifitseerimisstandarditele (nt CPC-koodid) ning põhimõte, et kui tekib uus teenus, mida ei ole reservatsiooninimekirjas eraldi välja toodud, loetakse see üldjuhul liberaliseerituks samadel tingimustel kui vastav sektor või alamsektor, mille alla ta klassifitseerub. Seega on III lisa oluline, et partnerlusleping ei vanane kiiresti tehnoloogia ja teenusärimudelitel arenedes.

VII lisa – „Seisukoht uute teenuste kohta, mida ei ole liigitatud ÜRO 1991. aasta ühtses tooteklassifikaatoris (cpc)“ sätestab, et uued teenused, mida ÜRO 1991. aasta CPC²⁵ ei kata, liigitatakse sisult kõige sarnasema olemasoleva teenuse alla ja neile kohaldatakse sama turulepääsurežiimi, et partnerlusleping ei jääks tehnoloogilise arengu suhtes ajale jalgu.

12. peatükk – „Füüsiliste isikute ajutine kohalolek ärilisel eesmärgil“ reguleerib ärilistel eesmärkidel liikuvate füüsiliste isikute (nt juhid, spetsialistid, lepingulised teenuseosutajad, lühiajalised ärikülastajad) ajutist sisenemist ja viibimist, toetades investeeringuid ja teenuste osutamist, kuid avamata üldist tööturgu. Peatükk koosneb 9 artiklist (artiklid 12.1 – 12.9). **Artikkel 12.1 – Mõisted** määratleb detailseid kategooriaid, sh ettevõtjad, investimisvisiidi isikud, ettevõtjasiseselt üleviidud töötajad – juhid, spetsialistid, praktikandid –, investorid, lepingulised teenuseosutajad, sõltumatud spetsialistid ja lühiajalisel ärivisiidil olevad isikud. **Artikkel 12.2 –**

²⁵ CPC (Central Product Classification) on ÜRO statistikaosakonna loodud rahvusvaheline toodete klassifikatsioon, mis katab nii kaubad kui teenused. See on ühtne, hierarhiline süsteem, mille abil riigid ja organisatsioonid liigitavad kõiki majanduses toodetavaid ja kaubeldavaid tooteid (sh teenuseid) sektsoonideks, jaotusteks, rühmadeks, klassideks ja alamklassideks, et koguda ja võrrelda andmeid tootmise, kaubanduse, teenuskaubanduse, maksebilansi, tarbimise ja hindade kohta. Esimene versioon – nn proovisüsteem Provisional CPC – avaldati 1991. aasta

Eesmärgid, kohaldamisala ja üldsätted rõhutab, et selle peatüki eesmärk on hõlbustada ärilise liikumise ajutist kohalolekut, välistades samal ajal tavapärase tööranne ja säilitades õiguse kontrollida sisenemist, kui see on vajalik piiride ja avaliku korra kaitseks. **Artikkel 12.3 – Teistes peatükkides sätestatud kohustused** „toob sisse“ investeeringute ja teenuste peatükkide (10. ja 11. ptk) kohtlemiskohustused konkreetsete liikumiskategooriate suhtes, ilma et see muudaks üldist sisserändepoliitikat. **Artikkel 12.4 – Investeermise eesmärgil ärivisiidil olevad isikud, ettevõtjasiseselt üleviidud töötajad ja investorid** sätestab nende kategooriate lubamise, kvoodikeelu, majandusvajaduse testide keelu ja maksimaalse viibimisaja ning pereliikmete kohtlemise 12-A lisa alusel. **Artikkel 12.5 – Lühiajalisel ärivisiidil olevad isikud** kohustab lubama lühiajalisi ärikülalisi ilma kvootide ja majandusvajaduse testideta. **Artikkel 12.6 – Lepingulised teenuseosutajad** reguleerib nende ajutist kohalolekut vastavalt V lisale, keelates üldjuhul kvoodid ja majandusvajaduse testid. **Artikkel 12.7 – Sõltumatud spetsialistid** kohustab ELi lubama Mehhiko sõltumatuid spetsialiste samadel põhimõtetel nagu lepingulisi teenuseosutajaid (V lisa raamistikus). **Artikkel 12.8 – Läbipaistvus** nõuab üksikasjaliku teabe avaldamist viisade, lubade, tingimuste, tähtaegade, kaebekordade ja ülalpeetavate reeglite kohta. **Artikkel 12.9 – Vaidluste lahendamine** piirab 31. peatüki kasutamist üksikute sisenemis- ja viibimisotsuste vaidlustamiseks, v.a kui küsimus puudutab tavapärase praktikad.

Peatükiga on seotud 12-A lisa ja lisad I–VI.

12-A lisa – „Ettevõtjasiseselt üleviidud töötajate pereliikmed“ reguleerib, millist kohtlemist saavad ettevõttesiseselt üle viidud töötajate pereliikmed lepinguosaliste vahel liikudes ning täpsustab artiklis 12.4 sätestatud „perekonna“ definitsiooni. Lisa alusel kohustub EL laiendama Mehhiko kodanikust ettevõttesisese üleviidava töötaja abikaasale ja alaealistele ülalpeetavatele lastele õiguse tema juurde ELi territooriumile siseneda ja ajutiselt elada samal perioodil, milleks töötajale on antud viibimisõigus, ning vastava elamis- või tööloa andma kooskõlas oma riigisiseste sadustega. Vastastikune põhimõte kehtib ka Mehhiko suunal, nii et Mehhiko peab lubama ELi ettevõttest Mehhikosse üle viidud töötaja perekonnal tema juurde minna ja seal viibida, tavaliselt ilma tööjõuturu testide või kvootide lisapiiranguteta, kui partnerluslepingus ei ole teisiti ette nähtud. 12-A lisa toetab kõrgelt kvalifitseeritud spetsialistide mobiilsust, ühtlustab miinimumstandardid lepinguosaliste vahel ning vähendab riski, et riigid hakkaksid pereliikmete õigusi erinevalt tõlgendama.

Lisade I–III sisu on selgitatud 11 peatüki juures.

IV LISA – „Lisa investeermise eesmärgil ärivisiidil olevad isikud, ettevõtjasiseselt üleviidud isikud, investorid ja lühiajalisel ärivisiidil olevad isikud“ on seotud 11. peatüki sätetega, mis puudutavad füüsiliste isikute ajutist liikumist teenuste osutamiseks (nn mode 4) ja on ühes pakendis ka 12. peatüki (isikute liikumine) tehniliste loeteludega. See lisa täpsustab, milliste kategooriate teenuseosutajate (nt ärikülastajad, ettevõttesisese üleviimise saajad, lepingulised teenuseosutajad, sõltumatud spetsialistid) suhtes on tehtud konkreetsed turulepääsu kohustused ja millised reservatsioonid või kvantitatiivsed piirangud jäävad kehtima. VII lisa on oluline, sest praktikas määrab just see, kui lihtne või keeruline on lepinguosalise teenusepakkujatel oma inimesi teise lepinguosalise territooriumile ajutiselt tööle saata, ja seega on see kriitiline teenuskaubanduse toimimise seisukohalt.

V lisa – „Lepingulised teenuseosutajad ja sõltumatud spetsialistid“ on partnerluslepingu teenuskaubanduse osa üks kesksemaid tehnilised lisasid, kuna määrab, millistes sektorites ja millistel kvalifikatsiooni- ning ajutise viibimise tingimustel võivad lepinguosaliste ettevõtted saata üksteise juurde lepingulisi teenuseosutajaid ja sõltumatuid spetsialiste. teine aga kirjeldab finantsteenuste (pangandus, kindlustus, väärtpaberid jms) liberaliseerimise ulatuse koos üksikasjalike reservatsioonidega ning ankurdam kohustuse järgida rahvusvahelisi finantsregulatsiooni standardeid ja pidada pidevat regulatiivset dialoogi finantsteenuste allkomitees.

VI lisa – „Finantsteenused“ on partnerluslepingu teenuskaubanduse osa üks kesksemaid tehnilised lisasid, kuna kirjeldab finantsteenuste (pangandus, kindlustus, väärtpaberid jms) liberaliseerimise ulatuse koos üksikasjalike reservatsioonidega ning ankurdam kohustuse järgida rahvusvahelisi finantsregulatsiooni standardeid ja pidada pidevat regulatiivset dialoogi finantsteenuste allkomitees.

13. peatükk – „Riigisisesed õigusnormid“ seab üldised kvaliteedi- ja läbipaistvuspõhimõtted litsentsimis- ja kvalifikatsiooninõuetele ning tehnilistele standarditele sektorites, kus lepinguosalistel on võtnud turulepääsu- või võrdse kohtlemise kohustusi investeeringute ja teenuste peatükkide alusel, vältides, et need nõuded muutuksid varjatud kaubandustõketeks. Peatükk koosneb 7 artiklist (artiklid 13.1 – 13.7), sellega ei ole otseselt seotud üksi lisa, kuid see tugineb 10. ja 11. peatüki I–III lisa reservatsioonidele. **Artikkel 13.1 – Kohaldamisala** määrab, et peatükki kohaldatakse litsentsimis- ja kvalifikatsiooninõuete ja -menetluste ning tehniliste standardite suhtes, mis mõjutavad teenuskaubandust või muud majandustegevust nendes valdkondades, kus kohustused on võetud, va finantsteenused. **Artikkel 13.2 – Meetmete väljatöötamine** sätestab, et sellised meetmed peavad põhinema objektiivsetel ja läbipaistvatel kriteeriumidel, olema sõltumatult otsustatavad, menetluslikult erapooletud ja mitte põhjendamatult piiravad. **Artikkel 13.3 – Meetmete haldamine** kirjeldab loamenetluse praktilisi miinimumnõudeid (taotluste esitamine, tähtajad, kontrollide sagedus, elektroonilised kanalid, tasude mõistlikkus, teavitamine ja põhjendused, otsuste jõustumine). **Artikkel 13.4 – Piiratud arv litsentse** reguleerib olukordi, kus litsentside arv on loodusvarade või tehnilise võimekuse tõttu piiratud, nõudes läbipaistvat ja erapooletut valikumenetlust, mis võib arvestada õiguspäraseid poliitikaeesmärke (nt tervishoid, ohutus, tarbijakaitse, keskkond). **Artikkel 13.5 – Tehnilised standardid** julgustab tehnilisi standardeid välja töötama avatud ja läbipaistvates protsessides. **Artikkel 13.6 – Läbipaistvus** kohustab avaldama kogu olulise teabe loa saamise, säilitamise, muutmise ja uuendamise tingimuste ja menetluste kohta, sh tasud, kontaktandmed, kaebekorrad ja tehnilised standardid. **Artikkel 13.7 – Läbivaatamine** näeb ette peatüki võimaliku ajakohastamise WTO GATSi uute juhtpõhimõtete alusel.

14. peatükk – „Kutsekvalifikatsioonide vastastikune tunnustamine“ käsitleb raamistiku loomist, mille alusel saavad lepinguosalistel kutseorganisatsioonid sõlmida kutsekvalifikatsioonide vastastikuse tunnustamise lepinguid, et hõlbustada teenuste ja investeeringute osutamist piiriülelt. Peatükk koosneb vaid 1 artiklist (artikkel 14.1) ning seda täpsustab 14-A lisa. **Artikkel 14.1 – Üldsätted** ei võta lepinguosalistelt õigust nõuda, et isikutel oleks tegevusriigis nõutav kvalifikatsioon või töökogemus; see julgustab kutseorganisatsioone esitama teenuste ja investeeringute allkomiteele ühiseid soovitusi kutsekvalifikatsioonide vastastikuse tunnustamise lepingute sõlmimiseks, tuginedes nende majanduslikule väärtusele ja regulatsioonide kokkusobivusele. Kui soovitus on partnerluslepinguga kooskõlas, peavad lepinguosalistel alustama läbirääkimisi vastastikuse

tunnustamise lepingu sõlmimiseks ning seejuures on soovitatav järgida 14-A lisas toodud läbirääkimiste suuniseid.

Peatükiga on seotud **14-A lisa – „Kutsekvalifikatsioonide vastastikuse tunnustamise lepingu üle peetavate läbirääkimiste suunised“**, mis kirjeldab, kuidas hinnata kvalifikatsioonide võrreldavust, majanduslikku kasu ja reguleerimissüsteemide erinevusi ning kuidas vastastikuse tunnustamise leping üles ehitada (nt registreerimine, järelevalve, vaidluste lahendamine).

15. peatükk – „Kättetoimetamisteenused“ sätestab õigusraamistiku põhimõtted posti- ja kullerteenuste, sh universaalteenuse, konkurentsitingimuste, litsentsimise ja reguleerimise kohta lepinguosaliste vahel. Peatükk koosneb 7 artiklist (artiklid 15.1 – 15.7). **Artikkel 15.1 – Mõisted**, määratleb kättetoimetamisteenused, kiirkullerteenused, kiirpostiteenused, litsentsi, postisaadetise, postimonopoli ja universaalteenuse. **Artikkel 15.2 – Eesmärk** sätestab, kõikidele kättetoimetamisteenustele kohaldatavad õigusraamistiku põhimõtted. **Artikkel 15.3 – Universaalteenus** kinnitab iga lepinguosalise õigust ise määratleda universaalteenuse kohustus, tingimusel et seda hallatakse läbipaistvalt, mittediskrimineerivalt ja erapooletult; sissetulevat kiirpostiteenust ei tohi kohelda soodsamalt kui muid rahvusvahelisi kiirkullerteenuseid. **Artikkel 15.4 – Universaalteenuse rahastamine**, keelab universaalteenuse rahastamiseks kehtestada eritasusid selliste teenuste suhtes, mis ei kuulu universaalteenuse alla, välja arvatud üldised maksud ja haldustasud. **Artikkel 15.5 – Turgu moonutavate tavade vältimine** nõuab, et universaalteenuse osutajad ja postimonopolid ei ristsubsideeriks universaalteenuse tuludest mitteuniversaalteenuseid ega diskrimineeriks põhjendamatult erinevaid kliente tariifide või tingimuste kaudu. **Artikkel 15.6 – Litsentsid** sätestab, et kui kättetoimetamisteenuste osutamiseks on vaja litsentsi, peavad kõik nõuded, tähtajad ja tingimused olema avalikustatud, menetlused läbipaistvad ja objektiivsed ning litsentsist keeldumise põhjused tuleb kirjalikult põhjendada. **Artikkel 15.7 – Reguleeriva asutuse sõltumatus** kohustab looma või säilitama reguleerivad asutused, mis on teenuseosutajatest õiguslikult ja funktsionaalselt sõltumatud, piisavalt ressursidega ning tegutsevad kõigi turuosaliste suhtes erapooletult ja õigeaegselt.

16. peatükk – „Telekommunikatsiooniteenused“ reguleerib telekommunikatsioonivõrkude ja -teenuste pakkumise õigusraamistiku põhimõtteid lepinguosaliste vahel, keskendudes juurdepääsule, vastastikusele sidumisele, konkurentsile, universaalteenusele ja reguleerimise sõltumatusele üldkasutatavate telekomiteenuste turul. Peatükk koosneb 18 artiklist (artiklid 16.1 – 16.18). **Artikkel 16.1 – Mõisted** sõnastab telekommunikatsiooniteenuste peatüki seisukohalt olulised mõisted, sh seotud vahendid, olulised vahendid, vastastikuse sidumise, renditud püsiliinid, peamise teenuseosutaja, üldkasutatava telekommunikatsioonivõrgu ja -teenuse, universaalteenuse ning numbri liikuvuse, mis kõik on aluseks hilisematele kohustustele. **Artikkel 16.2 – Õigusraamistiku kohaldamisala ja põhimõtted** sätestab, et peatükk kehtib nende meetmete suhtes, mis mõjutavad üldkasutatavate telekomiteenuste kaubandust sektorites, mis on liberaliseeritud investeeringute ja piiriülese teenustekaubanduse peatükkide alusel; sisu- ja toimetust vastutusega seotud teenused (nt meediasisaldus) jäävad selle peatüki alt välja. **Artikkel 16.3 – Telekommunikatsiooni reguleeriv asutus** nõuab, et telekomiregulaator oleks õiguslikult eraldatud ja funktsionaalselt sõltumatu teenuseosutajatest, tal ei oleks finantshuvi ega juhtimisrolli operaatorites, tal oleks piisavad volitused ja ressursid ning tema otsuseid saaks sõltumatus organis vaidlustada. **Artikkel 16.4 –**

Litsentsimisprotseduurid sätestab läbipaistvad litsentsireeglid (avalik info litsentsiliikide, kriteeriumide, menetluste, tähtaegade ja tingimuste kohta), nõuab otsuste tegemist mõistliku aja jooksul ning kohustab põhjendama keeldumisi, tühistamisi või eritingimusi; haldustasud peavad olema kulupõhised ja mittediskrimineerivad. **Artikkel 16.5 – Vastastikune sidumine** garanteerib, et iga üldkasutatava telekomivõrgu või -teenuse pakkuja võib taotleda vastastikuse sidumise läbirääkimisi ning teisel pakkujal on kohustus nendes osaleda, et tagada võrkudevaheline ühenduvus. **Artikkel 16.6 – Juurdepääs üldkasutatavatele võrkudele ja teenustele ning nende kasutamine** tagab teise lepinguosalise teenuseosutajatele juurdepääsu ja kasutamise õiguse olemasolevatele võrkudele ja teenustele (sh renditud püsiliinid) mõistlikel ja mittediskrimineerivatel tingimustel, lubades nende kaudu osutada liberaliseeritud teenuseid; loetleb lubatud tehnilised ja turvalisusnõuded, mis võivad juurdepääsu tingimusi piirata. **Artikkel 16.7 – Telekommunikatsioonialaste vaidluste lahendamine** paneb reguleerivale asutusele kohustuse lahendada operaatoritevahelised vaidlused peatükist tulenevate õiguste ja kohustuste üle siduva otsusega seaduses ette nähtud tähtaja jooksul, avaldada otsus (konfidentsiaalsust austades) ning tagada võimalus otsus edasi kaevata. **Artikkel 16.8 – Peamiste teenuseosutajate suhtes kohaldatavad konkurentsi tagamise meetmed** kohustab võtma meetmeid, et turgu oluliselt mõjutavad „peamised teenuseosutajad“ ei saaks tegeleda konkurentsivastase tegevusega, nagu ristsubsideerimine, konkurentidelt saadud info kuritarvitamine või olulise tehnilise info varjamine. **Artikkel 16.9 – Vastastikune sidumine peamiste teenuseosutajatega** nõuab, et peamine teenuseosutaja pakuks vastastikust sidumist igas tehniliselt võimalikus võrgu punktis mittediskrimineerivatel, läbipaistvatel ja majanduslikult mõistlikel tingimustel, kvaliteediga, mis ei ole halvem omavõrgu või sidusettevõtjate suhtes; vajaduse korral tuleb avaldada standardpakkumine või lepingutingimused. **Artikkel 16.10 – Juurdepääs olulistele vahenditele** kohustab tagama, et peamine teenuseosutaja annab juurdepääsu oma olulistele vahenditele (nt võrguelemendid, renditud liinid) mõistlikel, läbipaistvatel ja mittediskrimineerivatel tingimustel, kui see on vajalik tõhusa konkurentsi jaoks; regulaatoril peab olema õigus määratleda, millised vahendid ja millises ulatuses tuleb kättesaadavaks teha. **Artikkel 16.11 – Piiratud ressursid** kehtestab reeglid raadiospektri, numbrite ja trasside rajamise õiguste jaotamiseks – need peavad olema avatud, objektiivsed, läbipaistvad, mittediskrimineerivad ja proportsionaalsed; lubab kasutada turupõhiseid eraldusmeetodeid (nt oksjonid) ning kinnitab, et spektrihaldus iseenesest ei ole turulepääsu rikkumine, kui see on kooskõlas muu lepinguga. **Artikkel 16.12 – Numbri liikuvus** kohustab tagama kiire numbri liikuvuse mõistlikel ja mittediskrimineerivatel tingimustel, säilitades samas teenuse kvaliteedi ja usaldusväärsuse. **Artikkel 16.13 – Universaalteenus** jätab lepinguosalisele õiguse defineerida universaalteenuse ulatus, kuid nõuab, et seda hallataks läbipaistvalt, konkurentsi suhtes neutraalselt ja mittediskrimineerivalt; universaalteenuse kohustused ei tohi olla koormavamad kui vajalik ning universaalteenuse pakkujad tuleb valida avatud ja efektiivsel viisil; võimaliku hüvitise maht ei või ületada tegelikku netokulu. **Artikkel 16.14 – Teabe konfidentsiaalsus** kohustab hoidma konfidentsiaalsena teabe, mida operaatorid vahetavad vastastikuse sidumise ja juurdepääsulepingute läbirääkimistel, ning tagama telekommunikatsiooni- ja liiklusandmete konfidentsiaalsuse viisil, mis ei muutu meelevaldseks diskrimineerimiseks ega kaubanduse varjatud piiranguks. **Artikkel 16.15 – Tehnoloogiline neutraalsus** tunnustab põhimõtet, et operaatorid peaksid üldiselt saama valida tehnoloogia, millega nad teenust osutavad; piiranguid võib kehtestada vaid õiguspäraste avalike poliitikaeesmärkide saavutamiseks ja tingimusel, et need ei loo tarbetuid kaubandustõkkeid. **Artikkel 16.16 – Kohtlemine peamiste teenuseosutajate poolt** volitab regulaatorit nõudma, et peamine teenuseosutaja kohtleks teise lepinguosalise teenuseosutajaid

vähemalt sama soodsalt kui oma tütarettevõtjaid või sidusettevõtjaid nii teenuste, hindade ja kvaliteedi kui ka vastastikuse sidumise tehniliste liideste osas. **Artikkel 16.17 – Rahvusvaheline mobiilside rändlusteenus** julgustab lepinguosalisi tegema koostööd, et saavutada läbipaistvad ja mõistlikud rändlustasud, näiteks parandades info kättesaadavust ja vähendades takistusi alternatiivtehnoloogiate kasutamisel rändluseks, et tarbijad saaksid kasutada teenuseid oma valitud seadmetega. **Artikkel 16.18 – Rahvusvahelised standardid ja organisatsioonid** tunnustab rahvusvaheliste standardite (nt Rahvusvaheline Telekomunikatsiooniliit ja Rahvusvaheline Standardimisorganisatsioon) tähtsust telekomivõrkude ülemaailmse ühilduvuse ja koostalitlusvõime tagamisel ning kohustab lepinguosalisi nende standardite edendamisel vastavates organisatsioonides.

17. peatükk – „Rahvusvahelised meretransporditeenused“ reguleerib rahvusvaheliste mereveo- ja meretranspordi abiteenuste liberaliseerimise põhimõtteid lepinguosaliste vahel, seostades need investeeringute, piiriülese teenustekaubanduse, isikute ajutise kohaloleku ja finantsteenuste reeglitega. Peatükk koosneb 3 artiklist (artiklid 17.1 – 17.3). **Artikkel 17.1 – Mõisted** määratleb mitmeliigilise (uksest ukseni) veoteenuse, rahvusvahelise veo ja rahvusvahelised mereveoteenused (reisijad/ladu lepinguosaliste või EL-i sadamate vahel), mereveoga seotud abiteenused (mereveoste käitlemine, tollivormistus, konteinerjaamad ja -depoo, laevade agenteerimine, ekspedeerimine) ning täpsustab, mida hõlmavad laevade agenteerimisteenused ja mereveoste käitlemine (laadimine, lossimine, kinnitamine, hoiustamine). **Artikkel 17.2 – Eesmärk** sätestab, et peatükk kehtestab rahvusvaheliste meretransporditeenuste liberaliseerimise põhimõtteid kooskõlas 10. peatüki B jaoga (investeeringute liberaliseerimine), 11. peatükiga (piiriülene teenustekaubandus), 12. peatükiga (füüsiliste isikute ajutine kohalolek ärilisel eesmärgil) ja 18. peatükiga (finantsteenused). **Artikkel 17.3 – Põhimõtted** kohustab lepinguosalisi (kooskõlas I lisa Kehtivad meetmed, II lisa Tulevased meetmed, III lisa Turulepääsuga seotud kohustused ja VI lisa Finantsteenused“ reservatsioonidega) tagama piiramatut, kaubanduslikel ja mittediskrimineerivatel alustel juurdepääsu rahvusvahelisele mereveoturule ning kohtlema teise lepinguosalise laevu sadamate, infrastruktuuri, tasude ja abiteenuste osas vähemalt sama soodsalt kui oma laevu; keelab tulevaste kolmandate riikidega sõlmitavate lepingute lastijaotusklauslid ja nõuab varasemate selliste klauslite kaotamist mõistliku aja jooksul, samuti ühepoolsete või varjatud piirangute kõrvaldamist; lisaks kohustab lubama teise lepinguosalise meretransporditeenuse osutajatel asutada ja käitada ettevõtteid oma territooriumil (vastavalt I, II, III ja VI lisa piirangutele) ning tagama neile mõistlikel, mittediskrimineerivatel tingimustel juurdepääsu põhilistele sadamateenustele (lootsimine, puksiirabi, varustamine, jäätmete ja ballastvee käitlus, sadamakapteni ja navigeerimisabi, avariiremondi võimalused ning kai-, reidi- ja kaldaseadmete kasutamine).

Peatükiga on seotud neli lisa (I-III ja VI). Lisade I-III sisu on selgitatud 11. peatüki juures. **I lisa – „Kehtivad meetmed“** loetleb mh olemasolevad lepinguosaliste meetmed meretranspordi ja sadamateenuste valdkonnas, mis ei vasta täielikult turulepääsu, võrdse kohtlemise või MFN-i reeglitele, kuid mida lubatakse edasi hoida. **II lisa – „Tulevased meetmed“** jätab võimaluse tulevaste reservatsioonide jaoks kindlates meretranspordi või sadamateenuste alase tegevuse valdkondades, kus lepinguosalsed võivad vajaduse korral kehtestada uusi piiranguid. **III lisa – „Turulepääsuga seotud kohustused“** kirjeldab, millistes meretranspordi ja abiteenuste alase tegevuse allsektorites on võetud turulepääsu kohustused ja millised kvantitatiivsed või muud piirangud võivad siiski kehtida. **VI lisa – „Finantsteenused“** täpsustab meretranspordiga seotud finantsteenuste (nt laevade finantseerimine,

kindlustus) suhtes kohaldatavad erisused ja reservatsioonid, seostades 17. peatüki kohustused finantsteenuste peatüki raamistikuga.

18. peatükk – „Finantsteenused“ reguleerib lepinguosaliste vahel finantsteenuste (pangandus, kindlustus, väärtpaberid jne) turulepääsu, piiriülest osutamist, investeeringuid finantsasutustesse, reguleerimis- ja järelevalveraamistikku ning finantssektoriga seotud vaidluste lahendamist. Peatükk koosneb 22 artiklist (artiklid 18.1 – 18.22) ja seda täpsustab VI lisa Finantsteenused ning 18-A lisa Piiriülene finantsteenuste kaubandus. **Artikkel 18.1 – Mõisted** selgitab põhitermineid (piiriülene finantsteenuste osutaja ja kaubandus, finantsasutus, finantsteenuse, finantsteenuse osutaja, investeering finantssektoris, investor, uus finantsteenuse, avalik-õiguslik üksus, iseregulatsiooni organ). **Artikkel 18.2 – Kohaldamisala** täpsustab, et peatükk kehtib lepinguosalise finantsasutuste, investorite ja nende investeeringute ning piiriüleste finantsteenuste suhtes, välistab riikliku pensioni- ja sotsiaalkindlustuse, teatud avalikud funktsioonid, riigihanked ja keskpankade/rahandusasutuste rahandus- ja rahapoliitika, ning inkorporeerib valiku investeeringute ja teenuste peatükkide sätteid (sh D jao investeerimisvaidluste lahendamise) finantssektoris; konflikti korral on ülimuslik 18. peatükk. **Artikkel 18.3 – Võrdne kohtlemine** toob finantssektoris üle artikli 10.7 riigisisese kohtlemise reegli ja selgitab, et võrdlus baasiks on oma finantsasutused ja nende investeeringud. **Artikkel 18.4 – Enamsoodustusrežiim** inkorporeerib artikli 10.8 MFN-kohustuse finantsasutuste ja finantsinvesteeringute suhtes, viidates kolmandate riikide finantsasutustele ja investoritele. **Artikkel 18.5 – Turulepääs** keelab kvantitatiivsed ja vormipõhised turulepääsu piirangud lepinguosalise finantsasutustele (asutuste arv, tehingumahud, töötajate arv kvootide või majandusvajaduse testide kaudu; kohustus tegutseda kindlas juriidilises vormis), kuid lubab nõuda, et teatud teenuseid osutataks eraldi juriidilise isiku kaudu. **Artikkel 18.6 – Kõrgem juhtkond ja juhatuse** toob finantssektoris artikli 10.10 keelu nõuda kodakondsuse või jurisdiktsiooni põhiseid piiranguid juhtkonna või juhatuse koosseisule, kui see on peatükis kohaldatav. **Artikkel 18.7 – Piiriülene finantsteenuste kaubandus** inkorporeerib turulepääsu, riigisisese ja MFN-kohtlemise ning kohapealse esindatuse keelud (11.4, 11.5, 11.6, 11.7) teatud piiriütle teenuste suhtes, mis on loetletud 18-A lisas; tagab isikutele õiguse osta piiriüleseid finantsteenuseid lepinguosalise teenuseosutajatelt, kuid ei anna neile õigust füüsiliselt turul tegutseda; lubab mittekahjulikke formaalseid nõudeid (nt registreerimine). **Artikkel 18.8 – Toimivusnõuded** näeb ette, et lepinguosalsed lepivad eraldi kokku, kuidas artikli 10.9 toimivusnõuete põhimõtteid finantsinvesteeringute suhtes kohaldada, ning et pärast kokkulepet lõimitakse need 18. peatükki ja vajaduse korral muudetakse VI lisa reservatsioone. **Artikkel 18.9 – Uued finantsteenused** kohustab lubama lepinguosalise finantsasutustel pakkuda kõiki finantsteenuseid, mida lubatakse sarnastes tingimustes oma finantsasutustel, ilma uusi seadusi vastu võtmata; lubab siiski määrata, mis institutsionaalses vormis uut teenust osutatakse ja nõuda luba, mida võib usaldatavuskaalutlustel ka keelata. **Artikkel 18.10 – Läbivaatamisklausel andmevoogude kohta** näeb ette kolm aastat peale partnerluslepingu kohaldamise algust hindamise läbiviimise, et selgitada, kas finantsteenuseid puudutavatesse sätetesse on vaja lisada eraldi andmevoogude vaba liikumise reeglid. **Artikkel 18.11 – Teabe käsitlemine** kaitseb finantssaladust, sätestades, et leping ei sunni lepinguosalisi avalikustama üksikklientide teingu- ja kontoinfot ega salajast või ärisaladust sisaldavat avaliku sektori teavet. **Artikkel 18.12 – Reservatsioonid ja nõuetele mittevastavad meetmed** lubab lepinguosalistel hoida alles või kehtestada VI lisas loetletud erandeid, millele ei kohaldata finantsteenuste peatüki põhireegleid nagu võrdne kohtlemine, MFN, turulepääs, juhtkonna/juhatuse reeglid, piiriülene teenuse osutamine (18.3–18.7). Seejuures ei tohi tulevased

meetmed sundida lepinguosalise investoreid oma olemasolevaid investeeringuid üksnes kodakondsuse tõttu maha müüma. **Artikkel 18.13 – Usaldatavusnõuetega seotud erand** lubab kõiki partnerluslepingu sätteid ületavaid meetmeid, mis on vajalikud investorite, hoiustajate ja kindlustusvõtjate kaitsmiseks või finantssüsteemi stabiilsuse tagamiseks, tingimusel et neid ei kasutata kaubandus- ja investeerimiskohustustest kõrvalehiilimiseks. **Artikkel 18.14 – Tunnustamine** võimaldab ühel lepinguosalisel tunnustada teise lepinguosalise või kolmanda riigi usaldatavusmeetmeid (nt regulatsiooni ekvivalentsus) ning kohustab andma teisele lepinguosalisele võimaluse tõendada oma raamistikku. See ei kohusta siiski ühtegi lepinguosalist sellist tunnustamist andma. **Artikkel 18.15 – Rahvusvahelised standardid** kohustab püüdlema G20, FSB, Baseli, IAISI, IOSCO, FATFi ja OECD²⁶ maksuläbipaistvuse standardite rakendamisele finantsregulatsioonis, järelevalves ja maksupettuse ja maksudest kõrvalehoidmise vastases võitluses. **Artikkel 18.16 – Iseregulatsiooni organid** sätestab, et kui lepinguosalise finantsasutus või piiriülene teenuseosutaja peab olema mõne iseregulatsiooni organi liige (nt börs, arveldusasutus), peab see organ järgima võrdse kohtlemise ja MFN-reegleid ning piiriülese kaubanduse sätteid (18.3, 18.4, 18.7). **Artikkel 18.17 – Makse- ja kliiringsüsteemid** tagab, et lepinguosalise finantsasutustel, kes on vastuvõtva lepinguosalise territooriumil asutatud, on võrdsed võimalused avalik-õiguslike makse- ja kliiringsüsteemide ning tavapäraste ametlike refinantseerimisallikate kasutamiseks (v.a viimane instants laenaja). **Artikkel 18.18 – Riigisisesed õigusnormid ja läbipaistvus** välistab 13. ja 28. peatüki (riigisisesed õigusnormid ja hea reguleerimistava) kohaldamise finantsteenustele, kuid kehtestab finantssektorile oma läbipaistvuse ja hea halduse standardid (eelavaldamine, huvitatud isikute ärakuulamine, kommentaaride arvestamine, detailne litsentsimenetluse raamistik ja tasude läbipaistvus). **Artikkel 18.19 – Finantsteenuste allkomitee** kirjeldab finantsteenuste allkomitee rolli (peatüki rakendamise jälgimine, regulatiivse koostöö ja standardite arutelu, vaidluste lahendamise toetamine, partnerluslepingu toimimise hindamine) ning selle koosseisu (finantspoliitika ja -järelevalve eksperdid). **Artikkel 18.20 – Konsultatsioonid** annab igale lepinguosalisele õiguse taotleda finantsteenuseid puudutavates küsimustes konsultatsioone, nõuab finantsekspertide osalemist ning sätestab, et see ei kahanda finantsjärelevalve õiguslikke volitusi ega teabevahetuse piiranguid. **Artikkel 18.21 – Vaidluste lahendamine** täpsustab, et finantsvaidluste puhul kohaldatakse 31. peatüki riik-riik vaidluste lahendamise süsteemi, kuid vahekohtu liikmetel peavad olema finantsõiguse ja -praktika eriteadmised ning finantssektori rikkumiste korral võib sanktsioonideks olla finantseeliste peatamine ainult siis, kui vaidlus mõjutab ka finantssektorit. **Artikkel 18.22 – Finantsteenustega seotud investeerimisvaidlused** kohandab investori-riigi vaidluste lahendamise (10. peatüki D jao) finantsteenuste jaoks, piirates selle ulatust kindlate normidega (investeeringute kaitse, ülekanded, sundvõõrandamine, MFN, usaldatavuserand) ning luues mehhanismi, kus finantsteenuste allkomitee ja eksperdid annavad arvamuse selle kohta, kas usaldatavusnõuete erand (artikkel 18.13) on konkreetse vaidluse puhul õiguspärane kaitse; kui see nii on, loetakse nõude vastav osa või kogu nõue tagasi võetuks.

26

FSB – *Financial Stability Board* e Finantsstabiilsuse Nõukogu);

Basel Committee on Banking Supervision e Baseli pangajärelevalve komitee;

IAIS – *International Association of Insurance Supervisors* e Rahvusvaheline Kindlustusjärelevalve Assotsiatsioon;

IOSCO – *International Organization of Securities Commissions* e Rahvusvaheline Väärtpaberijärelevalve

Organisatsioon;

FATF – *Financial Action Task Force* e Rahapesu ja terrorismi rahastamise vastane tööühm;

.

Peatükiga seotud **VI lisa – „Finantsteenused“** (sh liited VI-A ja loetelud A ja B) sisaldab kõiki lepinguosaliste reservatsioone ja nõuetele mittevastavaid meetmeid finantsteenuste valdkonnas (olemasolevad piirangud erinevatel valitsustasanditel ja tulevased võimalikud piirangud sektorite ning allsektorite kaupa), mis määravad kindlaks 18. peatüki turulepääsu- ja kohtlemiskohustuste kohaldamisala.

18-A lisa – „Piiriülene finantsteenuste kaubandus“ loetleb need finantsteenused ja alategevused, mille puhul on võetud piiriülese osutamise kohustused, sh investeerimisnõustamine, kindlustusega seotud teenused, turuinfo ja andmetöötlus ning seob need artikli 18.7 turulepääsu-, kohtlemis- ja esindusvabaduse reeglitega.

19. peatükk – „Digikaubandus“ sätestab raamistikku elektroonsete vahendite abil toimuvale kaubandusele, et suurendada usaldust, keelata põhjendamatud takistused (nt tollimaksud elektroonilistele edastustele, eriloanõuded e-teenustele) ning soodustada turvalist ja avatud internetikeskkonda. Peatükk koosneb 14 artiklist (artiklid 19.1–19.14). **Artikkel 19.1 – Mõisted** määratleb digikaubanduse võtmeterminid, nagu tarbija, andmesõnum, elektrooniline autentimis- ja usaldusteenus (sh e-allkiri), lõppkasutaja, usaldusteenuse osutaja ja soovimatu elektrooniline kommertsteade. **Artikkel 19.2 – Kohaldamisala** sätestab, et peatükk kehtib kõikidele meetmetele, mis mõjutavad elektroonsete vahendite abil toimuvat kaubandust, kuid ei kohaldu hasartmängu-, ringhäälingu- ja audiovisuaalteenustele, notarite ja õigusabiteenustele ning riigihangetele (v.a artiklid 19.7, 19.8 ja 19.11). **Artikkel 19.3 – Üldpõhimõtted** kinnitab, et digikaubandus on oluline majanduskasvu ja võimaluste allikas ning rõhutab vajadust raamistiku järele, mis tõstab tarbijate usaldust ja väldib tarbetuid digikaubanduse takistusi. **Artikkel 19.4 – Õigus kehtestada õigusnorme** kinnitab iga lepinguosalise õigust kehtestada reegleid legitiimsete poliitikaeesmärkide (nt rahvatervis, ohutus, keskkond, tarbija- ja andmekaitse, kultuuriline mitmekesisus, konkurents) saavutamiseks. **Artikkel 19.5 – Tollimaksud elektroonilistele edastustele** keelab tollimaksude kehtestamise elektroonilistele edastustele lepinguosaliste vahel, kuid lubab tavalisi makse ja tasusid, kui need on kooskõlas partnerluslepinguga. **Artikkel 19.6 – Eelneva loa puudumise põhimõte** sätestab, et elektrooniliselt osutatavate teenuste puhul ei nõutaks eraldi eelnevat luba ainuüksi seetõttu, et teenus on online, välja arvatud üldised loasüsteemid, mis ei ole suunatud just e-teenustele või mis on telekomteenustele. **Artikkel 19.7 – Elektroonilised lepingud** sätestab, et lepinguosalise õigussüsteem peab võimaldama lepingute sõlmimist elektrooniliselt ning elektroonilisi lepinguid ei tohi lugeda tühiuks, kehtetuks ega jätta täitmata üksnes põhjusel, et need on sõlmitud elektroonilisel kujul. See on kooskõlas Eesti senise seisukohaga, et elektrooniliste lepingute laialdane võimaldamine ja e-allkirjade õiguslik tunnustamine ka globaalsel areenil on eeltingimus tõhusale e-kaubandusele ja piiriüleste internetipõhiste teenuste kasvule. Eesti õiguses on elektrooniline tehing võrdsustatud kirjaliku vormiga ning ELi määrus e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul²⁷ (eIDAS-määrus) annab kvalifitseeritud e-allkirjadele omakäelise allkirjaga võrdse õigusliku jõu, mistõttu partnerlusleping toetab sisuliselt ELi ja Eesti praktika laienemist Mehhiko turule ning suurendab Eesti digiettevõtete kindlustunnet elektrooniliste lepingute kasutamisel. Artikkel 19.7 võimaldab teha erandeid valdkondades, kus riigid soovivad säilitada rangemaid formaalnõudeid (nt kinnisvara-, perekonna- ja pärimisõigus), mis on rahvusvahelises lepingupõhises praktikas tavapärane lähenemine. **Artikkel 19.8 – Elektroonilised usaldus- ja autentimisteenused** keelab e-usaldus- ja

²⁷ [Regulation - 910/2014 - ET - e-IDAS - EUR-Lex](#)

autentimisteenuste õigusliku kehtivuse eitamise ainult seetõttu, et need on elektroonilised; ei tohi takistada lepinguosalistel valida sobivat autentimisviisi ja tõendada selle vastavust, kuid lubab konkreetsete tehinguliikide puhul nõuda tulemuspõhiseid standardeid või sertifitseerimist; soodustab piiriüleste, koostalitlusvõimeliste lahenduste vastastikust tunnustamist. **Artikkel 19.9 – Veebitarbijate kaitse** nõuab tarbijate tõhusat kaitset e-kaubanduses (petturlike ja ebaausate tavade keeld, läbipaistvad info- ja käitumisstandardid) ning rõhutab tarbijakaitseasutuste vahelist koostööd usalduse ja heaolu suurendamiseks. **Artikkel 19.10 – Soovimatud elektroonilised kommertsteated** kohustab kehtestama reeglid, mis kas nõuavad adressaadi nõusolekut või annavad selge loobumise (*opt-out*) võimaluse; rämpspost (*spam*) peab olema hõlpsasti tuvastatav, näitama selgelt saatjat ja sisaldama tasuta loobumisvõimalust; ette nähakse ka jõustamismehhanismid ja koostöö reguleerimisel. **Artikkel 19.11 – Lähtekood** keelab nõuda lepinguosalise tarkvara lähtekoodi loovutamist või sellele juurdepääsu, välja arvatud vabatahtlik ulatus (nt riigihange, leping), kohtu või konkurentsiameti sekkumine, intellektuaalomandi kaitse või julgeoleku- ja avaliku poliitika erandid (turvalisus, kaitse, relvahanked) kooskõlas üld- ja julgeolekueranditega. **Artikkel 19.12 – Avatud internetiühendus** julgustab tagama lõppkasutajatele võimaluse kasutada ja levitada oma valitud internetiteenuseid ja rakendusi mõistliku, mittediskrimineeriva võrguhalduse raames, ühendada võrku oma seadmed ning saada teavet internetiühenduse teenusepakkuja võrguhalduse kohta (netineutraalsuse põhimõtted). **Artikkel 19.13 – Koostöö** näeb ette regulatiivse dialoogi ja parimate tavade vahetamise digikaubanduse teemadel (piiriülesed usaldus- ja autentimisteenused, otseturundus, VKEde väljakutsed, tarbijakaitse, küberjulgeolek jm) ning rõhutab vajadust mitmepoolsetel foorumitel aktiivselt osaleda. **Artikkel 19.14 – Läbivaatamisklausel andmevoogude kohta** sätestab, et kolm aastat pärast partnerluslepingu jõustumist hindavad lepinguosalisel uuesti, kas partnerluslepingusse on vaja lisada täiendavaid sätteid andmete vaba piiriülese liikumise kohta.

20. peatükk – „Kapitali liikumine, maksed ja ülekanded ning ajutised kaitsemeetmed“ tagab, et partnerluslepinguga liberaliseeritud tehingutega seotud maksed ja kapitali liikumine on põhimõtteliselt vabad, kuid lubab erandlikel juhtudel ajutisi piiranguid, kui tekivad tõsised rahanduslikud või makromajanduslikud raskused (sh ELi majandus- ja rahaliidu toimimisel). Peatükk koosneb 5 artiklist (artiklid 20.1–20.5). **Artikkel 20.1 – Jooksevkonto** kohustab lepinguosalist lubama käesoleva partnerluslepingu kohaldamisalasse kuuluvate jooksevkonto tehingutega (nt kauba ja teenuste eest maksed, intressid, dividendid) seotud ülekandeid ja makseid vabalt konverteeritavas valuutas, kooskõlas Rahvusvahelise Valuutafondi (edaspidi *IMF*) põhikirjaga. **Artikkel 20.2 – Kapitali liikumine** nõuab, et lepinguosalisel lubaksid maksebilansi kapitali- ja finantskonto tehingutega seotud kapitali vaba liikumist, niivõrd kui see on vajalik investeeringute ja muude tehingute liberaliseerimiseks vastavalt investeeringute, piiriülese teenustekaubanduse, isikute ajutise kohaloleku ja finantsteenuste peatükkidele. **Artikkel 20.3 – Kapitali liikumist, makseid või ülekandeid käsitlevate õigusnormide kohaldamine** selgitab, et jooksevkonto ja kapitali vabaduse sätted ei takista pankrotiseaduste, väärtpaperituru reeglite, finantsaruandluse ja järelevalve nõuete, kriminaalõiguslike normide, kohtuotsuste täitmise ega sotsiaalkindlustuse/pensioniskeemide reeglite kohaldamist, kui need ei ole meelevaldsed ega diskrimineerivad ega toimi varjatud piiranguna kapitali ja maksete suhtes. **Artikkel 20.4 – Ajutised kaitsemeetmed** lubab EL-i erandlikes olukordades, kui ELi majandus- ja rahaliidu toimimine satub tõsisesse raskustesse või on selline oht, kehtestada kuni kuueks kuuks kapitali liikumist, makseid või ülekandeid piiravaid kaitsemeetmeid, mis peavad olema rangelt vajalikud, mitte diskrimineerima Mehhikot võrreldes sarnases olukorras kolmandate riikidega

ning mille kohta EL peab Mehhikot viivitamata teavitama ja esitama kaotamise ajakava. **Artikkel 20.5 – Piirangud maksebilansi ja välisrahastamisega seotud raskuste ning makromajanduslike raskuste korral** lubab lepinguosalisel tösiste maksebilansi- või väliste finantsraskuste või nende ohu või erandlike makromajanduslike raskuste korral võtta ajutisi, IMF-i reeglitega kooskõlas olevaid, mittekahjustavaid ja mittediskrimineerivaid piiravaid meetmeid kapitali liikumise, maksete ja ülekannete suhtes, mis ei asenda vajalikke makromajanduslikke kohandusi; sarnaseid ajutisi meetmeid võib võtta ka kauba- ja teenuskaubanduse suhtes kooskõlas GATT 1994 ja GATSi maksebilansisätetega, eelistatult vältides tariifseid lisatasusid ja kvoote; meetmed tuleb teistele lepinguosalisele viivitamata teatada ning nende võtmise korral konsulteeritakse teenuste ja investeringute allkomitees, arvestades IMF-i andmeid ja hinnanguid.

21. peatükk – „Riigihanked“ sätestab lepinguosaliste valitsuste kaupade, teenuste ja ehitustööde ostude (hankemenetluste) avamise, läbipaistvuse ja mittediskrimineeriva kohtlemise reeglid, määrares, millised hanked ja asutused on kaetud ning kuidas hankeid planeerida, läbi viia, vaidlustada ja muuta kohaldamisala. Peatükk koosneb 19 artiklist (artiklid 21.1–21.19) ja seda täpsustavad 21-A lisa (ELi kaetud hanked) ja 21-B lisa (Mehhiko kaetud hanked). **Artikkel 21.1 – Mõisted** selgitab põhimõisted nagu kaetud hange, hankeüksus, tarnija, eri hankemenetlused (avatud, valik-, piiratud), elektrooniline oksjon, tehniline kirjeldus, korduvkasutatav loetelu, kommertskaubad ja -teenused ning ehitusteenused. **Artikkel 21.2 – Kohaldamisala** määrab, millistele hangetele peatükk laieneb, loetleb erandid (nt kinnisvara, toetused, riigivõlg, rahvusvahelise abi hanked) ning kirjeldab, kuidas hinnata hanke väärtust ja kasutada 21-A ja 21-B lisa, et kindlaks teha kaetud asutused, kaubad, teenused ja teenusetüübid. **Artikkel 21.3 – Julgeoleku- ja ülderandid** lubab peatükist kõrvale kalduda hangete puhul, mis on seotud oluliste julgeolekuhuvidega (relvad, hädavajalik kaitsevarustus), ning kasutada üldiseid GATT-tüüpi erandeid (avalik kord, tervis, IP-kaitse, sotsiaalsed erirežiimid), kui need ei muutu varjatud kaubanduspiiranguks. **Artikkel 21.4 – Üldpõhimõtted** sätestab riigihangete diskrimineerimiskeelu, elektrooniliste vahendite nõuded, läbipaistva hanke korraldamise korra, korruptsioonivastased meetmed, päritolureeglite neutraalsuse ning keelu kasutada korvamismeetmeid, jättes samas tollimaksud ja muud üldised kaubandusmeetmed peatüki diskrimineerimismõnide alt välja. **Artikkel 21.5 – Teave hankesüsteemi kohta** kohustab lepinguosalisi kiiresti ja avalikult avaldama riigihanget reguleerivad õigusaktid, standardtingimused ja hankekorra, loetlema lisades 21-A ja 21-B väljaanded ja veebilehed, kus avaldatakse hanketeated ja statistika, ning teavitama riigihangete allkomiteed nende teabekanalite muudatustest. **Artikkel 21.6 – Teated** kirjeldab kavandatava hanke teate, kokkuvõtliku teate ja plaanitud hanke teadaande sisu ning nõuab, et kõik teated oleksid tasuta ja vahetult elektrooniliselt kättesaadavad, võimaldades tarnijatel aegsasti saada infot hanke sisu, tingimuste, tähtaegade ja dokumentide kohta. **Artikkel 21.7 – Osalemistingimused** piirab hankeüksuse kehtestatavaid kvalifikatsiooninõudeid üksnes õigusliku, finantsilise ja tehnilise suutlikkuse tõendamise, keelab nõuda varasemat kogemust tingimata lepinguosalise territooriumil ning lubab tarnija välistamist vaid selgelt põhjendatud juhtudel, nagu pankrot, tõsised rikkumised või usaldusväärsust kahjustav käitumine. **Artikkel 21.8 – Tarnijate kvalifitseerimine** lubab kasutada registreerimissüsteeme ja kvalifikatsioonimenetlusi tingimusel, et need ei loo lepinguosalise tarnijatele põhjendamatuid takistusi, sätestab valikpakkumismenetluse teavitamis- ja kvalifitseerimisreeglid ning reguleerib korduvkasutatavate loetelude loomist, ajakohastamist ja kasutamist hanke aluste või kavandatava hanke teatena. **Artikkel 21.9 – Tehnilised kirjeldused ja hankedokumendid** nõuab, et tehnilised kirjeldused ei looks tarbetuid kaubandustõkkeid, eelistab toimivus- ja funktsionaalseid

nõudeid ning rahvusvahelisi standardeid, keelab põhjendamatult konkreetseid kaubamärke eelistavad nõuded ning kohustab hankedokumente koostama nii, et pakkumuste tegemiseks oleks tarnijatel täielik ja õigeaegne info, sh hindamiskriteeriumide ja elektrooniliste menetluste kohta. **Artikkel 21.10 – Tähtajad** määrab miinimumtähtajad osalemistaotluste ja pakkumuste esitamiseks, võimaldab neid teatud juhtudel lühendada (nt kiireloomulisus, eelnev plaanitud hanke teadaanne, elektrooniline avaldamine, kommertskaupade ja -teenuste hanked), kuid nõuab alati, et tähtajad oleksid kõigile tarnijatele võrdsed ja võimaldaksid nõuetekohaste pakkumuste ettevalmistamist. **Artikkel 21.11 – Läbirääkimine** annab võimaluse pidada tarnijatega läbirääkimisi, kui see on teates ette nähtud või kui ükski pakkmus ei ole selgelt kõige soodsam, kuid nõuab, et osalejate väljajätmine toimuks üksnes eelnevalt avaldatud hindamiskriteeriumide alusel ja et pärast läbirääkimisi antaks allesjäänud tarnijatele ühesugune tähtaeg uute pakkumuste esitamiseks. **Artikkel 21.12 – Piiratud pakkumismenetlus** loetleb erandjuhud, mil hankeüksus võib kasutada piiratud menetlust ja mitte kohaldada mitmeid teavitamis- ja menetlusnorme (nt sobivate pakkumuste puudumine, ainutarnija tehnilistel või ainuõiguslikel põhjustel, äärmine kiireloomulisus, prototüübid, erakorraliselt soodsad ostud, ideekonkursi võitja), kuid kohustab iga sellise lepingu kohta koostama kirjaliku põhjendatud aruande. **Artikkel 21.13 – Elektroonilised oksjonid** sätestab, et elektroonilise oksjoni korral peab hankeüksus enne oksjoni algust esitama osalejatele automaatse hindamise meetodi kirjelduse koos matemaatilise valemiga, esialgse hindamise tulemused ning muu vajaliku teabe oksjoni korra ja hinnatavate pakkumuse elementide kohta. **Artikkel 21.14 – Pakkumuste läbivaatamine ja lepingute sõlmimine** nõuab, et pakkumuste vastuvõtt, avamine ja läbivaatamine toimuks läbipaistvalt, erapooletult ja konfidentsiaalsust tagades, et kõigile pakkujatele pakutaks võrdselt võimalust vormivigade parandamiseks, ning et leping sõlmitaks pakkujaga, kelle pakkmus vastab tingimustele ja on kas soodsaim või madalaima hinnaga, välja arvatud põhjendatud avaliku huvi korral. **Artikkel 21.15 – Hanketeabe läbipaistvus** kohustab teavitama tarnijaid hanke võitjast ja tagasilükatud pakkujatele selgitama nende pakkumuse tagasilükkamise põhjusi ja võitja eeliseid, avaldama sõlmitud lepingute kohta kindla tähtaja jooksul teateid, säilitama riigihanke dokumente ja elektroonilise jälgitavuse andmeid vähemalt kolm aastat ning koguma ja vahetama statistilisi andmeid peatükiga hõlmatud hangete ja hangitud toodete päritoluriikide kohta. **Artikkel 21.16 – Teabe avalikustamine** sätestab, et teise lepinguosalise taotlusel tuleb anda piisav teave hankemenetluse õigluse ja vastavuse kontrollimiseks, kuid samas ei tohi avalikustada üksikasju, mis kahjustaksid ausat konkurentsi, õiguskaitset, ettevõtjate õigustatud ärihuve või oleksid muul viisil vastuolus avalike huvidega. **Artikkel 21.17 – Siseriiklik vaidlustusmenetlus** kohustab kehtestama tarnijatele kättesaadava õigeaegse ja mittediskrimineeriva haldusliku või kohtuliku läbivaatamiskorra, mis võimaldab vaidlustada peatüki normide või nende rakendusmeetmete rikkumisi, tagab kaebuste erapooletu käsitlemise, ei kahjusta tarnija õigust osaleda teistes hangetes ning näeb ette sõltumatu läbivaatava organi, ajutised meetmed ja tõhusad õiguskaitsevahendid. **Artikkel 21.18 – Kohaldamisala muutmine ja korrigeerimine** kirjeldab, kuidas lepinguosalisel võivad muuta või korrigeerida lisasid 21-A ja 21-B nii, et peatüki kohaldamisala säiliks sisuliselt samaväärsel tasemel, näeb ette teavitamiskohustuse, võimaluse nõuda kompensatsioonimeetmeid ulatuse vähendamise korral ning konsultatsioonide ja vaidluste lahendamise korra erimeelsuste korral. **Artikkel 21.19 – Riigihangete allkomitee** kinnitab, et partnerluslepingu III osa alusel asutatud riigihangete allkomitee vastutab peatüki rakendamise ja toimimise järelevalve eest, tegeleb lisade 21-A ja 21-B muutmise ettevalmistamisega, vastavate ühisnõukogu otsuste eelnõude ja peatükiga seotud riigihangete küsimuste arutamisega ning käsitleb muid peatüki toimumisega seotud teemasid.

Peatüki juurde kuulub 2 lisa.

21-A lisa – „Euroopa Liidu käesoleva lepinguga hõlmatud hange“ loetleb ELi kaetud keskvalitsusasutused, alltasandi asutused, muud üksused, kaetud kaubad, teenused, ehitusteenused, kontsessioonid, üldmärkused, erandid ja ametlikud hanketeadete avaldamise kanalid.

21-B lisa – „Mehhiko käesoleva lepinguga hõlmatud hange“ määratleb föderaalsed, osariigi ja muud kaetud hankijad, kaubad, teenused, ehitusteenused, kontsessioonid, erandid ja teabekanalid.

22. peatükk – „Riigi osalusega ettevõtted, eri- või eelisõigusega ettevõtted ning määratud monopolid“ tagab, et riigi osalusega ettevõtted, eri- või eelisõigustega ettevõtted ja määratud monopolid ei moonuta konkurentsi ega rahvusvahelist kaubandust, vaid tegutsevad äritegevuses turumajanduslike äriliste kaalutluste ja mittediskrimineeriva kohtlemise põhimõtete järgi, luues nii õiglasema ja läbipaistvama mänguvälja avaliku ja erasektori ettevõtjatele. Peatükk koosneb kaheksast artiklist (artiklid 22.1-22.8). **Artikkel 22.1 – Mõisted** määratleb olulisemad mõisted, sh mida peetakse selles peatükis äritegevuseks, ärilisteks kaalutlusteks, määratud monopoliks, eri- või eelisõigustega ettevõtteks, riigi osalusega ettevõtteks ning kuidas on defineeritud valitsuse ülesannete täitmisel osutatavad teenused ja finantsteenused; lisaks viitab artikkel OECD ekspordikrediitide kokkuleppele²⁸ ning GATSi ja finantsteenuste lisas sisalduvatele mõistetele. **Artikkel 22.2 – Volitatud asutus** näeb ette, et kui lepinguosaline volitab riigi osalusega ettevõtteid, eri- või eelisõigustega ettevõtteid või määratud monopole täitma regulatiivseid, haldus- või muid valitsusfunktsioone, peavad nad tegutsema kooskõlas partnerluslepingust tulenevate kohustustega, mitte kasutama valitsusvolitusi viisil, mis partnerluslepingut rikub. **Artikkel 22.3 – Kohaldamisala** sätestab, et peatükk kehtib ainult äritegevusega tegelevate riigi osalusega ettevõtete, eri- või eelisõigustega ettevõtete ja määratud monopolide suhtes ning ei laiene riigihankeüksustele, valitsusülesannete täitmisel osutatavatele teenustele, kriisilahenduse raames tegutsevatele finantsasutustele, kohustusliku sotsiaalkindlustuse ja riiklike pensionisüsteemidega seotud avalik-õiguslikele üksustele ega väiksema kui 200 miljoni eriarveldusühiku aastakäibega üksustele; lisaks loetleb artikkel juhtumid, kus artiklit 22.6 ei kohaldata, eelkõige ekspordi- ja investeringutoetavate riiklike finantsskeemide ning I, II, VI ja 22-A lisa alla jäävate nõuetele mittevastavate meetmete puhul. **Artikkel 22.4 – Nõuetele mittevastav tegevus** kinnitab, et artiklit 22.6 ei kohaldata riigi osalusega ettevõtete ja määratud monopolide tegevusele, mis on loetletud 22-A lisas „Mehhiko nõuetele mittevastav tegevus“, tingimusel et järgitakse selle lisa tingimusi. **Artikkel 22.5 – Üldsätted** rõhutab, et peatükk ei takista lepinguosalisel riigi osalusega ettevõtete loomist või säilitamist, eri- või eelisõiguste andmist või monopolide määramist, kuid lepinguosaline ei tohi nõuda ega soodustada, et sellised ettevõtted tegutseksid viisil, mis on peatükiga vastuolus. **Artikkel 22.6 – Mittediskrimineeriv kohtlemine ja ärilised kaalutlused** kohustab, et riigi osalusega ettevõtted, eri- või eelisõigustega ettevõtted ja määratud monopolid juhinduksid äritegevuses kaupade ja teenuste ostmisel ja müümisel ärilistest kaalutlustest ning kohtleksid lepinguosalise ja partnerluslepinguga hõlmatud investeringute kaudu tegutsevaid ettevõtteid vähemalt sama soodsalt kui omamaiseid turuosalisi, nii ostu- kui müügipoolel. Samas lubab artikkel äriliste kaalutluste piires erinevatel tingimustel ostmist ja müümist ning teatud juhtudel tehingust keeldumist, kui see on äriotsusena põhjendatud. **Artikkel 22.7 – Õigusraamistik** suunab lepinguosalisi järgima rahvusvahelisi standardeid (nt OECD suunised riigi osalusega äriühingute

²⁸ [OECD Legal Instruments](#)

üldjuhtimise kohta) ning tagama, et regulaatorid oleksid sisuliselt sõltumatud reguleeritavatest ettevõtetest ja kohtleksid kõiki, sh riigi osalusega ja eri- või eelisõigustega ettevõtteid ning monopole, samadel asjaoludel erapooletult; lisaks peab õiguse jõustamine olema järjekindel ja mittediskrimineeriv. **Artikkel 22.8 – Läbipaistvus** võimaldab teisel lepinguosalisel küsida üksikasjalikku teavet konkreetse riigi osalusega ettevõtte, eri- või eelisõigustega ettevõtte või määratud monopoli omandistruktuuri, riigi osaluse ulatuse, eriõiguste, juhtorganite koosseisu, neid reguleerivate ametiasutuste rolli, finantsnäitajate, erandite ja immunitetide ning avalike aruannete kohta, kui ta põhjendab, kuidas selle üksuse tegevus võib mõjutada tema huve peatüki kohaldamisel. Kui andmed puuduvad, tuleb seda põhjendada, ning konfidentsiaalseks märgitud teavet ei tohi ilma andmeid andnud lepinguosalise nõusolekuta avaldada.

Peatüki juurde kuulub lisa.

22-A lisa – „Mehhiko nõuetele mittevastav tegevus“ loob erirežiimi konkreetsele Mehhiko riigi osalusega ettevõtete või monopoolide tegevusele, mis ei pea järgima artikli 22.6 mittediskrimineeriva kohtlemise reegleid, tingimusel et need meetmed on kooskõlas WTO lepingu alusel võetud õiguste ja kohustustega.

23. peatükk – „Konkurentsipoliitika“ käsitleb lepinguosaliste kohustusi hoida ja jõustada tõhusat konkurentsioigust, teha konkurentsiasutuste vahel koostööd ning tagada läbipaistev ja mittediskrimineeriv menetlus, ning selles peatükis on kokku kümme artiklit (artiklid 23.1-23.10). **Artikkel 23.1 – Üldpõhimõtted** selgitab, et lepinguosalisel peavad vaba ja moonutamata konkurentsi keskseks oma kaubandus- ja investeerimissuhetes, tunnistavad konkurentsivastaste äritavade ja liialt sekkumise kahjulikku mõju ning lepivad kokku, et konkurentsioiguse jõustamine ja koostöö aitavad partnerluslepingust maksimaalselt kasu saada. **Artikkel 23.2 – Konkurentsioigus ja konkurentsi takistavad äritavad** kohustab lepinguosalist hoidma või kehtestama kõiki sektoreid katvaid konkurentsioiguse norme, mis käsitlevad kartelle ja kooskõlastatud tegevust, turgu valitseva seisundi kuritarvitamist ning konkurentsi oluliselt vähendavaid koondumisi, ning rakendama neid nii avaliku kui ka erasektori ettevõtjatele, lubades erandeid vaid selgelt määratletud avaliku huvi ülesannete puhul proportsionaalsel ja läbipaistval viisil. **Artikkel 23.3 – Rakendamine** näeb ette, et konkurentsioigus ja selle jõustamine peavad olema sõltumatud, selleks tuleb luua või säilitada funktsionaalselt sõltumatud konkurentsiasutused piisavate volituste ja ressursidega, kes tegutsevad läbipaistvalt, mittediskrimineerivalt ja õiglase menetluse põhimõtteid järgides ning kelle otsuseid saab kohtus vaidlustada. **Artikkel 23.4 – Läbipaistvus** kohustab avaldama konkurentsimenetluse põhireeglid, sh uurimis- ja jõustamismenetluste halduslikud ja menetluslikud normid, ning tagama, et konkurentsioiguse rikkumised ja nende põhjendused (koos faktiliste ja õiguslike järeldustega) oleksid mittekonfidentsiaalses vormis kättesaadavad huvilistele. **Artikkel 23.5 – Koostöö ja koordineerimine** rõhutab lepinguosaliste konkurentsiasutuste koostöö tähtsust, julgustades neid vahetama mittekonfidentsiaalset teavet, kogemusi ja seisukohti konkurentsioiguse, jõustamise ja toetusmeetmete kohta ning koordineerima jõustamistegevust samade või seotud juhtumite puhul, säilitades samas asutuste kaalutusõiguse ja ettevõtjate vabatahtliku konfidentsiaalsuskaitsest loobumise põhimõtte. **Artikkel 23.6 – Tehniline koostöö** väljendab lepinguosaliste ühist huvi konkurentsipoliitika arengut ja konkurentsioiguse jõustamist toetava tehnilise koostöö vastu (nt koolitus, kogemuste vahetamine, parimate tavade jagamine), arvestades lepinguosaliste

ressursipiiranguid. **Artikkel 23.7 – Konsultatsioonid** kohustab lepinguosalisi pidama konsultatsioone lepinguosalise taotlusel, kui on vaja paremini mõista või lahendada selle peatüki tõlgendamise või kohaldamisega seotud küsimusi, ning eeldab asjakohase mittekonfidentsiaalse teabe jagamist, et hõlbustada arutelu, eriti kui küsimus mõjutab kaubandust või investeringuid. **Artikkel 23.8 – Teabe konfidentsiaalsus** sätestab, et ükski lepinguosaline ei pea andma teavet, mille avaldamine on tema õigusega keelatud, ning et peatüki alusel saadud teave tuleb teisel lepinguosalisel konfidentsiaalsena hoida, sealhulgas juhul, kui see on üle antud konfidentsiaalsuskaitsest loobumise alusel ja tuleb kasutada vastavalt loobumise tingimustele. **Artikkel 23.9 – Konkurentsiasutused** loetleb, millised organid on partnerluslepingu mõttes konkurentsiasutused: ELi poolel komisjon ning Mehhiko poolel riiklik monopolivastane komisjon ja telekommunikatsiooni reguleeriv komisjon, mis on selle peatüki rakendamise keskseks kontaktiks ja jõustajaks. **Artikkel 23.10 – Vaidluste lahendamise kohaldamata jätmine** välistab võimaluse kasutada partnerluslepingu üldist vaidluste lahendamise mehhanismi (31. peatükk) konkurentsipoliitika peatüki sätete tõlgendamise või kohaldamise vaidlustamiseks, suunates lepinguosalsed pigem koostööle ja konsultatsioonidele kui formaalsele riikidevahelisele vaidluste lahendamisele.

24. peatükk – „Subsiidiumid“ sätestab lepinguosaliste vahelised reeglid, kuidas võib ettevõtjatele subsiidiume anda, millal need on lubatavad ja millal võivad need kaubandust või investeringuid kahjustada. See on oluline, et tasakaalustada õigustatud avaliku poliitika eesmärgi (nt kriisitoetus, regionaalne areng) ja ausat konkurentsi ning vältida turumoonutusi, mis vähendaksid kaubandus- ja investeerimisliberaliseerimisest saadavat kasu. Peatükk koosneb üheksast artiklist (artiklid 24.1-24.9). **Artikkel 24.1 – Mõisted** Määratleb „kaupade subsiidiumi“ WTO Subsiidiumide ja tasakaalustavate meetmete lepingu²⁹ (edaspidi *SCM-leping*) alusel (rahastamine, mis annab kasu ja on eripärane konkreetsetele ettevõtjatele või sektoritele) ning „teenuste subsiidiumi“ samal loogikal GATSi artikli XV järgi. **Artikkel 24.2 – Üldpõhimõtted** tunnistab, et subsiidiumid võivad olla õigustatud avaliku poliitika tööriist, kuid lepinguosaline ei tohiks subsideerida kaupade või teenuste ettevõtjaid viisil, mis kahjustab või võib kahjustada lepinguosalise kaubandust või investeringuid. **Artikkel 24.3 – Kohaldamisala** sätestab, et peatükk kehtib kõikidele majandustegevusega tegelevatele ettevõtjatele antavatele subsiidiumidele, kuid välistab põllumajanduse, kala- ja kalandustooted, audiovisuaalsektori subsiidiumid (v.a läbipaistvus), avalikku huvi pakkuvad teenused kulupõhises ulatuses ning teenuste subsiidiumide puhul artikli 24.7 kohaldamise. **Artikkel 24.4 – Suhe WTOga** kinnitab, et lepinguosalsed jäävad seotuks WTO subsiidiumireeglitega (GATT XVI, GATS XV, SCM-leping) ning seda peatükki tuleb tõlgendada nendega kooskõlas, mitte asendada või nõrgendada WTO kohustusi. **Artikkel 24.5 – Läbipaistvus** kohustab avaldama subsiidiumide õigusliku aluse, vormi, mahu, eelarvelise eraldise ja võimalusel saajad, kas WTOle tehtud teatamise või avaliku veebiregistri kaudu. Teenuste subsiidiumide puhul rakendub detailne info avaldamine ainult siis, kui abi ühele saajale ületab kolme aasta jooksul 400 000 eriarveldusühikut ja puudutab teatud loetletud teenindussektoreid. **Artikkel 24.6 – Konsultatsioonid** annab lepinguosalisele õiguse taotleda konsultatsioone, kui ta leiab, et teise lepinguosalise subsiidium kahjustab või võib kahjustada tema kaubandust või investeringuid. Teine lepinguosaline peab üldjuhul 60 päeva jooksul esitama detailse info subsiidiumi alusnormi, eesmärgi, vormi, kestuse, kriteeriumide, summade ja saajate kohta ning kui negatiivne mõju tuvastatakse, tegema kõik endast oleneva selle vähendamiseks või kõrvaldamiseks

²⁹ [Subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete leping–Riigi Teataja](#)

aasta jooksul. **Artikkel 24.7 – Tingimustega seotud subsiidiumid** lubab teatud tundlikke subsiidiume ainult rangetel tingimustel. Näiteks valitsuse vastutust ettevõtjate võlgade või kohustuste eest ainult selgelt piiratud summa või kestuse korral ning raskustes/maksejõuetu ettevõtte toetust vaid usaldusväärse restruktureerimiskava ja erasektori kaasfinantseerimisega (v.a VKEd), samuti lühiajalist likviidsustoetust piiratud mahus restruktureerimisplaani ettevalmistamise ajaks. **Artikkel 24.8 – Subsiidiumide kasutamine** kohustab tagama, et ettevõtjad kasutaksid antud subsiidiume üksnes nende poliitikaeesmärkide saavutamiseks, milleks toetus on ette nähtud, mitte muudel eesmärkidel (nt agressiivne hinnasõda või laienemine sektoritesse, mida meede ei peaks toetama). **Artikkel 24.9 – Vaidluste lahendamise kohaldamata jätmine** välistab partnerluslepingu üldise riik-riik vaidluste lahendamise peatüki kasutamise teatavate subsiidiumisätete (24.5 teenuste osa ja 24.6 lõige 4) vaidlustamisel, suunates lepinguosalistes läbipaistvuse ja konsultatsioonide teel erimeelsusi lahendama.

25. peatükk – „Intellektuaalomand“ (edaspidi *IO*) loob lepinguosalistes vahel ühised miinimumstandardid autoriõiguse, kaubamärkide, disainide, geograafiliste tähistes, patentide (sh ravimite ja taimesortide) ning ärisaladuste kaitseks ning nende jõustamiseks. See on oluline, et soodustada innovatsiooni ja loovust, lihtsustada tehnoloogia ja kultuuri levikut ning tagada õiglane ja etteaimatav kaitse ettevõtjatele ja loojatele, säilitades samas tasakaalu õiguste omajate ja avalike huvide (nt rahvatervis) vahel. Peatükk koosneb 5 jaost.

A jagu – „Üldsätted“ on 4 artiklit (artiklid 25.1–25.4). **Artikkel 25.1 – Eesmärgid ja põhimõtted** kirjeldab, et peatüki eesmärk on tagada kohane ja tõhus IO-kaitse tase, mis toetab tehnoloogilisi uuendusi, tehnoloogiasiiaret ja teadmiste levikut, soodustab sotsiaalset ja majanduslikku heaolu ning kaubandust, lubades samal ajal rahvatervis ja muude avalike huvide kaitseks vajalikke meetmeid ja vältides IO-õiguste kuritarvitamist. **Artikkel 25.2 – Kohustuste laad ja ulatus** kinnitab, et lepinguosalistes rakendavad nõuetekohaselt TRIPS-lepingut³⁰ ja muid IP-lepinguid, defineerib „intellektuaalomandi õigused“ (TRIPS II osa kategooriad, sordikaitse ja kõlvatu konkurentsi vastane kaitse) ning lubab kõrgemat kaitset, kui see ei ole peatükiga vastuolus. **Artikkel 25.3 – Õiguste lõppemine** jätab lepinguosalistes pädevusse otsustada, kas ja millistel tingimustel kohaldada IO-õiguste lõppemise (ammendumise) režiimi (nt rahvuslik, piirkondlik või rahvusvaheline ammdumise). **Artikkel 25.4 – Võrdne kohtlemine** kohustab andma lepinguosalistes kodanikele vähemalt sama soodsa IO-kaitse kui oma kodanikele, kooskõlas Pariisi, Berni, Rooma ja Ülemaailmise Intellektuaalomandi Organisatsiooni (edaspidi *WIPO*) konventsiooni³¹ eranditega, ning keelab

³⁰ TRIPS (*Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*) e intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping on Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) raames sõlmitud rahvusvaheline leping, mis seab miinimumnõuded intellektuaalomandi kaitsele kõikides WTO liikmesriikides. [27-trips.wpf](#)

³¹ Pariisi konventsioon e tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioon (*Paris Convention for the Protection of Industrial Property*) [Paris Convention for the Protection of Industrial Property](#); Berni konventsioon e Berni konventsioon kirjandus- ja kunstiteoste kaitseks (*Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works*) [volume-828-I-11850-English.pdf](#); Rooma konventsioon e Rooma konventsioon esitajaid, fonogrammitootjaid ja ringhäälinguorganisatsioone kaitsvate õiguste kohta (*International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organisations*) [International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organisations](#);

WIPO e Maailma Intellektuaalomandi Organisatsiooni asutamisleping (*Convention Establishing the World Intellectual Property Organization*) [volume-828-I-11846-English.pdf](#).

autoriõiguse tekkimise sidumise formaalsete registreerimis- või muude eeltingimustega, lubades vaid vajalikud ja mittevarjatud kaubanduspiirangud menetlusnõuded.

B jagu – „Intellektuaalomandi õiguste standardid“ jaguneb omakorda 7 alajaotuseks: **B.1 - Autoriõigus ja sellega kaasnevad õigused** (artiklid 25.5–25.16), **B.2 – Kaubamärgid** (artiklid 25.17–25.23), **B.3 - Tööstusdisainilahendused** (artiklid 25.24–25.28), **B.4 - Geograafilised tähised** (artiklid 25.29–25.43), **B.5 - Patendid, sh ravimid** (artiklid 25.44–25.47), **B.6 Avalikustamata teave** (artiklid 25.48–25.51) ja **B.7 alajagu – Avalikustamata teabe kaitse** (artiklid 25.48–25.51).

B.1 alajagu - Autoriõigus ja sellega kaasnevad õigused. Artikkel 25.5 – Rahvusvahelised lepingud kinnitab kohustust täita Berni konventsiooni, Rooma konventsiooni, WIPO autoriõiguse lepingut ja WIPO esituste ja fonogrammi lepingut, ning kohustab tegema mõistlikke jõupingutusi Pekingi ja Marrakechi lepingute³² järgimiseks. **Artikkel 25.6 – Autorid** annab autoritele ainuõiguse lubada või keelata teoste reprodutseerimist, levitamist, üldsusele edastamist (sh online kättesaadavaks tegemist) ja rendile andmist. **Artikkel 25.7 – Esitajad** annab esitajatele ainuõiguse oma esituste salvestamisele, salvestiste reprodutseerimisele, levitamisele, üldsusele kättesaadavaks tegemisele, ringhäälingule ja rendile. **Artikkel 25.8 – Fonogrammitootjad** annab fonogrammitootjatele ainuõiguse fonogrammi reprodutseerimisele, levitamisele, üldsusele kättesaadavaks tegemisele ja rendile. **Artikkel 25.9 – Ringhäälinguorganisatsioonid** annab ringhäälinguorganisatsioonidele ainuõiguse saadete salvestamisele, salvestiste reprodutseerimisele, levitamisele, üldsusele kättesaadavaks tegemisele ja tasulisele taasedastamisele. **Artikkel 25.10 – Ärilistel eesmärkidel avaldatud fonogrammi üldsusele ülekandmine ja edastamine** näeb ette, et fonogrammi avalikul kasutamisel (nt raadio, taustmuusika) tuleb maksta esitajale ja fonogrammitootjale ühekordset õiglast tasu, mis tuleb nende vahel jagada; seadusega võib sätestada jagamise reeglid. **Artikkel 25.11 – Kaitse kehtivuse tähtaeg** sätestab pikad kaitsetähtajad (autor eluaeg + vähemalt 70 aastat, eri reeglid anonüümsete, audiovisuaalsete teoste ja muusikateoste puhul; ringhäälinguorganisatsioonidele vähemalt 50 aastat; esitajatele ja fonogrammitootjatele reeglina 75 või vähemalt 50/70 aastat), arvates tähtaja sündmusele järgneva aasta 1. jaanuarist. **Artikkel 25.12 – Edasimüügiõigus** kehtestab autorile võõrandamatu ja loovutamatu õiguse saada osa graafika- ja skulptuurteoste (v.a tarbekunst) edasimüügist professionaalsete kunstiteoste vahendajate kaudu. **Artikkel 25.13 – Koostöö õiguste kollektiivse teostamise valdkonnas:** soodustab kollektiivse esindamise organisatsioonide koostööd, et hõlbustada teoste kättesaadavust ja tasude ülekandmist, ning rõhutab läbipaistvust ja mittediskrimineerimist tasude kogumisel, mahaarvamiste tegemisel, kasutamisel ja jaotamisel. **Artikkel 25.14 – Erandid ja piirangud** lubab autoriõiguse ja kaasnevate õiguste erandeid ainult erijuhtudel, mis ei ole vastuolus teose tavapärase kasutamisega ega kahjusta põhjendamatult õiguste omajate õigustatud huve (kolmeetapiline test). **Artikkel 25.15 – Tehniliste meetmete kaitse** nõuab tõhusat õiguskaitset nii tehnilistest kaitsemeetmetest kõrvalhoidmise kui ka selliste seadmete ja teenuste vastu, mis on peamiselt mõeldud kaitsemeetmetest kõrvalhoidmiseks. **Artikkel 25.16 – Õiguste teostamist käsitleva teabega seotud kohustused** nõuab kaitset õiguste teostamisega seotud

³² Pekingi leping audiovisuaalteoste kohta (Beijing Treaty on Audiovisual Performances) [I-56432-08000002805985a3.pdf](#);

Marrakechi leping ligipääsuks avaldatud teostele (Marrakesh Treaty to Facilitate Access to Published Works for Persons Who Are Blind, Visually Impaired, or Otherwise Print Disabled) [EUR-Lex - 22018A0221\(01\) - ET - EUR-Lex](#).

elektroonilise info (nt autori, teose, litsentsitingimuste metaandmete) loata eemaldamise või muutmise ning sellise teabeta materjali levitamise vastu, kui see soodustab rikkumisi.

B.2 alajagu – Kaubamärgid. Artikkel 25.17 – Rahvusvahelised lepingud (kaubamärgid) kohustab tegema kõik endast oleneva, et järgida WIPO kaubamärgiõiguse lepingut³³ ja kaubamärgiõiguse Singapuri lepingut³⁴ ning järgida märkide rahvusvahelise registreerimise Madridi kokkuleppe protokoll³⁵ ja Nizza klassifikatsiooni. **Artikkel 25.18 – Registreerimismenetlus** nõuab, et kaubamärgiameti negatiivsed otsused oleksid kirjalikult põhjendatud ja vaidlustatavad, et taotlusi/registreeringuid saaks vaidlustada ning et olemas oleks avalik elektrooniline andmebaas. **Artikkel 25.19 – Kaubamärgist tulenevad õigused** annab registreeritud kaubamärgi omanikule ainuõiguse takistada identsete või segiajamiseni sarnaste tähiste kasutamist seoses identsete või sarnaste kaupade/teenustega, sh õiguse sekkuda transiitkaupadesse, mis kannavad ilma loata identset või praktiliselt eristamatut märki. **Artikkel 25.20 – Tuntud kaubamärgid** nõuab WIPO ühissoovituse rakendamist tuntud kaubamärkide kaitseks, tuginedes Pariisi konventsiooni ja TRIPSi asjakohastele sätetele. **Artikkel 25.21 – Pahausksed taotlused** lubab jätta pahauskselt esitatud kaubamärgitaotluse registreerimata või sellise kaubamärgi registreering tühistada. **Artikkel 25.22 – Tühistamine** näeb ette kaubamärgi tühistamise võimaluse kasutamata jätmise, üldnimetuseks muutumise või eksitava iseloomu tõttu (nt väär arusaam kauba päritolu või kvaliteedi kohta). **Artikkel 25.23 – Erandid kaubamärgist tulenevatest õigustest** nõuab, et lubatud oleks aus kirjeldav kasutus (nt kirjeldavad terminid) ning lubab muid piiratud erandeid, kui arvestatakse kaubamärgiomanike ja kolmandate isikute õigustatud huve.

B.3 alajagu – Tööstusdisainilahendused. Artikkel 25.24 – Rahvusvahelised lepingud kohustab tegema mõistlikke jõupingutusi tööstusdisainilahenduste rahvusvahelise registreerimise Haagi kokkuleppe Genfi redaktsiooniga ühinemiseks. **Artikkel 25.25 – Registreeritud tööstusdisainilahenduste kaitse** nõuab uute või originaalsete disainilahenduste kaitset registreerimisega, mis annab omanikule ainuõiguse disaini kaubanduslikuks kasutamiseks, sh mitmeosaliste toodete nähtavate komponentide puhul. **Artikkel 25.26 – Kaitse kehtivuse tähtaeg** lubab kuni 25-aastast kaitset (viieaastaste perioodide kaupa), täpse kestuse määrab iga lepinguosaline. **Artikkel 25.27 – Erandid** lubab piiratud erandeid, mis ei kahjusta põhjendamatult disaini tavapärasest kasutust ega omaniku huve, välistab peamiselt tehnilisest funktsioonist tulenevad disainid, kuid lubab teatud modulaarseid süsteemilahendusi. **Artikkel 25.28 – Seos autoriõigusega** kinnitab, et disainid võivad olla samaaegselt autoriõigusega kaitstavad; lepinguosaline määrab ise kaitse ulatuse ja tingimused (nt alapärasuse tase).

B.4 alajagu - Geograafilised tähised. Artikkel 25.29 – Mõisted (geograafiline tähis - GI - *Geographical Identification*) defineerib geograafilise tähise ja „tooteklassi“ (Nizza klassifikatsiooni järgi). **Artikkel 25.30 – Rahvusvahelised lepingud** kinnitab TRIPSi GI-sätteid ning kohustust teha mõistlikke jõupingutusi 20. mail 2015. aastal Genfis vastu võetud päritolunimetuste kaitset ja nende rahvusvahelist registreerimist käsitleva Lissaboni kokkuleppe Genfi redaktsiooniga ühinemiseks. **Artikkel 25.31 – Kohaldamisala** sätestab, et GI-alajaotust kohaldatakse 25-B lisas loetletud GI-de

³³ [Kaubamärgiõiguse leping–Riigi Teataja](#)

³⁴ [Kaubamärgiõiguse Singapuri leping–Riigi Teataja](#)

³⁵ [Märkide rahvusvahelise registreerimise Madridi kokkuleppe protokoll–Riigi Teataja](#)

suhtes ning et lepinguosalisel kaaluvad kaitse laiendamist lisaks toiduainetele ja põllumajandustoodetele ka teistele klassidele; 25-C lisa loetleb Mehhiko GI-d, mille kaitsmist tulevikus kaalutakse. **Artikkel 25.32 – Loetletud geograafilised tähised** täpsustab, et 25-B lisa A-osas on ELi, B-osas Mehhiko GI-d. **Artikkel 25.33 – Kehtestatud geograafilised tähised** sätestab, et pärast 25-A lisa kohast vastuväitemenetlust kaitseb lepinguosaline 25-B lisa loetletud GI-sid vastavalt kokkulepitud tasemele. **Artikkel 25.34 – 25-B lisa loetletud GI-de kaitse** näeb ette vahendid, millega takistada kaitstud GI-de väärkasutust, eksitavat tähistamist ja kõlbatut konkurentsi, sh tõlgete ja väljendite „tüüp“, „stiil“ jms kasutamisel isegi tegeliku päritolu märkimisel; GI-d ei muutu üldnimetusteks. **Artikkel 25.35 – GI-de loetelu muutmine** lubab Ühisnõukogul muuta 25-B lisa (GI-de lisamine, parandamine, kustutamine), tuginedes intellektuaalomandi allkomitee ettepanekutele ja pärast vastuväitemenetluse lõpuleviimist; võimaldab vajadusel muuta ka piiritusjookide kokkuleppe lisa. **Artikkel 25.36 – GI-de kasutamise õigus** sätestab, et kaitstud GI-d võivad kasutada kõik ettevõtjad, kes toodavad nõutele vastavat kaupa; ei tohi nõuda täiendavat registreerimist, ja GI-ga seotud sümboleid võib kasutada vaid vastavate toodete puhul. **Artikkel 25.37 – Kaubamärkide ja GI-de seos** sätestab, kuidas kooskõlastada varasemate kaubamärkide õigused ja hiljem kaitstavate GI-de kaitse, millal tuleb keelduda kaubamärgi registreerimisest või see kehtetuks tunnistada, ning millised kuupäevad on asjakohased GI-de kaitsetaotluste jaoks. **Artikkel 25.38 – Kaitse tagamine** nõuab, et GI-de kaitse tagataks haldus- või kohtumenetluste kaudu, kas ametiasutuste omal algatusel või huvitatud isiku taotlusel. **Artikkel 25.39 – Üldnormid (GI):** välistab GI-kaitse, kui nimetus on vastuolus taimesordi või loomatõu nimega või kui homonüümne nimetus eksitaks tarbijaid; kehtestab reeglid homonüümsete GI-de eristamiseks ja koostööks kolmandate riikidega GI-de üle läbirääkimisel. **Artikkel 25.40 – Erandid** sätestab, et kaitset ei pea laiendama nimetustele, mis on muutunud üldnimetusteks ning kaitseb õigust kasutada üldnimetusi ja olemasolevaid taimesortide ja loomatõugude nimesid; samuti kaitseb õigust kasutada oma nime, kui seda ei kasutata eksitavalt. **Artikkel 25.41 – Kehtiva lepingu inkorporeerimine** muudab olemasoleva EL–Mehhiko piiritusjookide nimetuste kokkuleppe üldlepingu osaks ja annab intellektuaalomandi allkomiteele selle kokkuleppe ühiskomitee rolli. **Artikkel 25.42 – Koostöö** sätestab, et käesoleva alajao rakendamist ja juhtimist jälgib intellektuaalomandi allkomitee, lepinguosalisel peavad teineteist teavitama loetelust välja langevatest geograafilistest tähistest ning allkomitee valmistab selliste muudatuste jaoks ette otsused ühisnõukogule. Samuti võib kumbki lepinguosaline otse või allkomitee kaudu küsida teiselt tehniliste kirjelduste ja nende muudatuste kohta teavet, teha need kirjeldused hispaania või inglise keeles avalikult kättesaadavaks ning kõiki tehnilistest kirjeldustest tulenevaid küsimusi käsitleb intellektuaalomandi allkomitee. **Artikkel 25.43 – Lepinguosalise õiguse kohane kaitse** kinnitab, et see alajagu ei piira geograafilise tähise omaniku õigust taotleda oma geograafilise tähise tunnustamist ja kaitset teises lepinguosalisel vastavalt selle teise lepinguosalise siseriiklikule õigusele.

B.5 alajagu – Patendid. Artikkel 25.44 – Rahvusvahelised lepingud sätestab, et lepinguosalisel järgivad patendiõiguse lepingut ja hoiavad patendimenetluse standardid kooskõlas patendiõiguse lepinguga. **Artikkel 25.45 – Patendid ja rahvatervis** lubab rahvatervise kaitseks vajalikke meetmeid, kinnitab Doha deklaratsiooni olulisust ja nõuab TRIPSi tõlgendamist sellega kooskõlas. **Artikkel 25.46 – Täiendav kaitse ravimi müügiloo andmise viivituse korral** nõuab mehhanismi, millega hüvitatakse ravimipatentide tegeliku kehtivusaja vähenemine müügiloo menetluse viivituste tõttu, näiteks täiendava kaitse või kuni viieaastase patendipikendusega.

B.6 alajagu – Taimesordid. Artikkel 25.47 – Rahvusvahelised lepingud kohustab kaitsma taimesorte rahvusvahelise uute taimesortide kaitse konventsiooni [1991. a sõnastuses]³⁶ kohaselt, sh aretaja erandit, ning tegema koostööd nende õiguste edendamisel.

B.7 alajagu – Avalikustamata teabe kaitse. Artikkel 25.48 – Ärisaladuste kaitse ulatus nõuab tõhusaid õiguskaitsevahendeid, et takistada ärisaladuste ebaseaduslikku omandamist, kasutamist ja avaldamist TRIPSi artikli 39 mõttes. **Artikkel 25.49 – Ärisaladustega seotud haldus- või tsiviilkohtumenetlused** tagab, et menetlustes säilitatakse ärisaladuste konfidentsiaalsus, sh juurdepääsu piiramine dokumentidele, istungitele ja otsuste redigeerimine. **Artikkel 25.50 – Ravimitega seotud avalikustamata andmete kaitse** kaitseb uute ravimite müügiloo aluseks olevaid andmeid ja keelab nende alusel kolmandatele isikutele müügilubade andmise vähemalt kuueks aastaks, lubades samas lühendatud menetlusi bioekvivalentsuse alusel. **Artikkel 25.51 – Taimekaitsevahenditega seotud avalikustamata andmete kaitse** kaitseb uute taimekaitsevahendite müügiloo aluseks olevaid andmeid, piirab nende kasutamist kolmandate isikute müügilubadeks kümne aasta jooksul ning soodustab loomkatsete dubleerimise vältimist.

C jagu – „Õiguskaitse ja jõustamine“ jaguneb kaheks alajaoks (C.1 ja C2) ning koosneb 13 artiklist (artiklid 25.52–25.64). **C.1 alajagu – Üldsätted. Artikkel 25.52 – Üldised kohustused** kinnitab TRIPS III jao kohustusi ning nõuab täiendavaid õiglaseid, tõhusaid ja proportsionaalseid õiguskaitsevahendeid, mis ei loo põhjendamatuid takistusi kaubandusele ega koorma kohtusüsteemi. **Artikkel 25.53 – Isikud, kellel on õigus meetmeid nõuda** määratleb õigustatud isikutena õiguste omajad, litsentsisaajad, kollektiivse esindamise organisatsioonid ja muud kutselised intellektuaalomandi kaitse organisatsioonid vastavalt lepinguosalise õigusele.

C.2 alajagu – Tsiviil- ja haldusõiguskaitse. Artikkel 25.54 – Tõendid tagab võimaluse taotleda kiireid ajutisi meetmeid tõendite säilitamiseks (sh kaupade ja materjalide arest), samuti panga-, finants- ja äridokumentide nõudmise kaubandusliku mahuga rikkumiste korral, kaitstes samal ajal konfidentsiaalset teavet. **Artikkel 25.55 – Õigus saada teavet** annab pädevatele asutustele õiguse nõuda rikkumise asjas teavet rikkuvalt lepinguosaliselt või teistelt menetlusosalistelt kaupade ja teenuste päritolu ning turustusvõrgu kohta, jättes jõusse rangemad riigisisised normid ja kaitsed enesevastaste ütluste, allikate ja isikuandmete suhtes. **Artikkel 25.56 – Ajutised meetmed ja ettevaatusabinõud** võimaldab kohtutel keelata rikkumise või selle jätkamise (sh vahendajate, nt internetiteenuse osutajate kaudu), arestida kahtlusega kaubad ja ennetavalt blokeerida rikkuja vara, panga- ja finantsressursid. **Artikkel 25.57 – Õiguskaitsevahendid** nõuab rikkuvaid kaupu ja nende tootmiseks kasutatud peamiste materjalide või seadmete turult eemaldamist või hävitamist ilma hüvitiseta, arvestades samal ajal proportsionaalsuse põhimõtet ja kolmandate isikute huve. **Artikkel 25.58 – Tõkendid** tagab, et pärast rikkumise tuvastamist võivad kohtud kohaldada tõkiseid nii rikkuja kui ka vahendajate suhtes, et lõpetada edasine rikkumine. **Artikkel 25.59 – Kahjuhüvitis** kohustab määrama teadliku rikkuja puhul piisava kahjuhüvitise (sh saamata jäänud kasumi ja turuväärtuse alusel), lubab teatud juhtudel kasumi loovutamist ning võimaldab ette määratud summaga hüvitist heauskse rikkuja korral. **Artikkel 25.60 – Kohtukulud** näeb ette, et üldjuhul kannab kaotaja võitja põhjendatud ja proportsionaalsed kohtukulud, välja arvatud erandjuhtudel, kus kulude õiglase jaotus nõuab teisiti. **Artikkel 25.61 – Kohtuotsuste avaldamine** lubab õiguskaitseasutuste nõuda

³⁶ [Rahvusvaheline uute taimesortide kaitse konventsioon \[1991. a sõnastuses\]–Riigi Teataja](#)

rikkumisega seotud otsuste avaldamist või muu info levitamist, austades samas allikate konfidentsiaalsust ja isikuandmete kaitset. **Artikkel 25.62 – Autorsuse ja omandiõiguse presumptsioon** sätestab eeldusena, et autoriks (ja kaasnevate õiguste omajaks) loetakse isik, kelle nimi on teosel tavapärasel viisil märgitud, andes talle õiguse algatada rikkumismenetlus. **Artikkel 25.63 – Haldusmenetlused** nõuab, et kui haldusmenetluses võidakse määrata tsiviilõiguslik õiguskaitsevahend, vastaks menetlus sisuliselt samadele põhimõtetele, mis on ette nähtud käesolevas tsiviil- ja haldusõiguskaitse alajaos. **Artikkel 25.64 – Sidusrühmade vabatahtlikud algatused** julgustab lepinguosalisi toetama vabatahtlikke koostööalgatusi, mis vähendavad intellektuaalomandi rikkumisi (sh internetis), pakkudes konkreetseid, realistlikke ja tasakaalustatud lahendusi eri sidusrühmade jaoks

D jagu – „Intellektuaalomandi õiguste kaitse piiril“ käsitleb piiril rakendatavaid meetmeid IO õiguste kaitseks. See koosneb 2 artiklist (artiklid 25.65–25.66). **Artikkel 25.65 – Kooskõla GATTi ja TRIPS-lepinguga** kinnitab, et piiril intellektuaalomandi kaitseks võetavad meetmed peavad alati olema kooskõlas GATTi ja TRIPSi kohustustega, eriti TRIPSi artikli 41 ja III osa 4. jaoga. **Artikkel 25.66 – Piiril intellektuaalomandiõiguse kaitseks võetavad meetmed** nõuab menetlusi IP õigusi rikkuva kauba hävitamiseks, riskianalüüsil põhinevat tollikontrolli, keskset elektroonilist andmebaasi õiguste ja riskiteabe vahetamiseks, tolli omal algatusel tegutsemise võimalust (sh posti ja kiirkullerisaadetiste puhul) ning süstemaatilist koostööd, dialoogi ja teabevahetust lepinguosaliste ja sidusrühmade vahel rahvusvahelise võltskaubanduse vastu.

E jagu – „Lõppsätted“ koosneb ühest artiklist (artikkel, 25.67). **Artikkel 25.67 – Koostöö ja läbipaistvus** sätestab, et lepinguosalisel teevad peatüki rakendamisel tihedat koostööd, vahetavad teavet poliitika ja õigusaktide arengu, jõustamiskogemuse, võltskaubanduse vastaste meetmete, teadlikkuse tõstmise ja VKEde toetamise kohta, kusjuures rakendamist jälgib vähemalt kord aastas kogunev intellektuaalomandi allkomitee ning koostööd hõlbustavad lepinguosalise määratud kontaktpunktid.

25. peatüki juurde kuulub 2 lisa ja erikokkulepe.

25-A lisa – „Vastuväitemenetluse põhielemendid“ kirjeldab GI-de vastuväidemenetluse põhiraamistikku, sh avalikustamine, tähtaeg ja alused vastuväideteks, otsustamine.

25-B lisa – „Geograafiliste tähiste loetelu“ sisaldab lepinguosaliste GI-de nimistut, mis saavad partnerluslepingu alusel vastastikuse tugevdatud kaitse.

25-C lisa – „Mehhiko geograafilised tähised vastavalt artikli 25.31 lõikele 2“ sisaldab Mehhiko GI-sid, mida kaalutakse tulevikus kaitstava loetelu laiendamisel muudele tooteklassidele.

Piiritusjookide kokkulepe – varasem EL–Mehhiko kokkulepe piiritusjookide nimetuste vastastikuseks tunnustamiseks ja kaitseks, mis inkorporeeritakse peatükki artikli 25.41 kaudu ja allub nüüd intellektuaalomandi allkomitee järelevalvele.

26. peatükk – „Kaubandus ja kestlik areng“ koondab sätteid lepinguosaliste kaubandus- ja investeerimissuhete sidumise kohta tööõiguse, keskkonnakaitse, kliimapoliitika ja vastutustundliku ettevõtluse normidega. Peatükk on oluline, sest seob kaubanduse otseselt õiguslikult siduvate kliima-,

keskkonna- ja tööõiguskohustustega, mitte ei jäta neid pelgaks poliitiliseks retoorikaks. See keelab standardite teadliku nõrgestamise konkurentsieelise nimel ning nõuab Pariisi kliimakokkuleppe ja ILO põhikonventsioonide tegelikku rakendamist. Uuenduslik on ka see, et kestliku arengu kohustuste jõustamiseks on loodud vaidluste lahendamise mehhanism ning eraldi reguleeritakse vastutustundlikke tarneahelaid ja rohetehnoloogiat soodustavat kaubandust. Peatükis on 19 artiklit (artiklid 26.1–26.19).

Artikkel 26.1 – Eesmärk ja kohaldamisala ütleb, et peatüki eesmärk on lõimida kestlik areng (töö- ja keskkonnaaspektid) lepinguosaliste kaubandusse ja investeringutesse, tuginedes ÜRO, ILO ja muude globaalsete kestlikkuse raamistikule ning edendades ühtaegu majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnavalast arengut. **Artikkel 26.2 – Õigus kehtestada õigusnorme ja kaitsetase** kinnitab lepinguosalise õigust ise määrata oma töö- ja keskkonnakaitse tase, nõuab kõrge taseme püstitamist ja pidevat parandamist ning keelab normide nõrgestamise või nende eiramise kaubanduse ja investeringute ligimeelitamise eesmärgil. **Artikkel 26.3 – Mitmepoolsed tööstandardid ja töösuhteid käsitlevad lepingud** kohustab tõhusalt järgima, edendama ja rakendama ILO põhikonventsioonide põhiõigusi (ühinemisvabadus, sunnitöö keelamine, lapstööjõu kaotamine, diskrimineerimise keeld), ratifitseerima järk-järgult ILO põhikonventsioonid ning tagama, et tööstandardeid ei kasutataks proteksionismi vahendina. **Artikkel 26.4 – Mitmepoolne keskkonnavalane juhtimine ja mitmepoolsed keskkonnalepingud** nõuab ratifitseeritud keskkonnalepingute (ja nende protokollide) tõhusat rakendamist, regulaarset teabevahetust ratifitseerimise kohta, koostööd kaubandusega seotud keskkonnaküsimustes ning lubab tugineda ülderanditele mitmepoolsetest keskkonnalepingutest tulenevate meetmete puhul. **Artikkel 26.5 – Kaubandus ja kliimamuutused** kohustab lepinguosalisi tõhusalt rakendama ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja Pariisi kliimakokkulepet, toetama kaubanduse positiivset rolli üleminekul vähese CO₂-heitega ja kliimakindlale majandusele ning edendama kliimasõbralikke lahendusi, nt taastuvenergia ja energiatõhusus. **Artikkel 26.6 – Kaubandus ja bioloogiline mitmekesisus** rõhutab elurikkuse kaitset ja säästvat kasutamist (sh *Convention on Biological Diversity*³⁷ (edaspidi *CBD*), *Convention on International Trade of Endangered Species of Wild Fauna and Flora*³⁸ (edaspidi *CITES*) ning nõuab meetmeid looduslike liikidega ebaseadusliku kauplemise vastu, CITESi nimekirjade ajakohastamist, elurikkust toetava kaubanduse ja invasiivsete võõrliikide vastaste meetmete edendamist ning tihedat koostööd ja teabevahetust. **Artikkel 26.7 – Kaubandus ja metsa kestlik majandamine** kohustab soodustama kestlikku metsandust ja legaalselt puidukaubandust, vältima raadamist ja metsa seisundi halvenemist, võitlema ebaseadusliku metsaraie ja sellega seotud kaubandusega ning tegema koostööd ja vahetama teavet metsaga seotud kaubandusalgatuste üle. **Artikkel 26.8 – Kaubandus ning mere bioloogiliste ressursside kestlik majandamine ja vesiviljelus** nõuab rahvusvaheliste mere- ja kalandusdokumentide põhimõtete järgimist, pikaajalisi kaitse- ja majandusmeetmeid, aktiivset osalemist piirkondlikes kalandusorganisatsioonides, jõulisi meetmeid ebaseadusliku, teatamata ja reguleerimata (edaspidi *ETR*) kalapüügi vastu ning vastutustundliku vesiviljeluse edendamist ja rahvusvahelist koostööd. **Artikkel 26.9 – Kaubandus ja tarneahelate vastutustundlik juhtimine** edendab ettevõtja sotsiaalset vastutust ja vastutustundlikku äritegevust, toetab OECD, ILO ja ÜRO vastavaid juhiseid ja algatusi (nt ÜRO ülemaailmne kokkulepe vastutustundliku ettevõtluse arendamiseks *Global Compact*, äritegevus ja inimõigused) ning soodustab rahvusvaheliste hoolsuskohustuse suuniste kasutuselevõttu ja ühiseid algatusi. **Artikkel 26.10 – Muud**

³⁷ [Text of the Convention](#)

³⁸ [Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora | CITES](#)

kaubanduse ja investeringutega seotud algatused, mis soodustavad kestlikku arengut kohustab kujundama kaubandus- ja investeerimispoliitikat, mis toetab inimväärse töö eesmärgi, soodustab keskkonnakaupade ja -teenuste (sh kliimakaubad) kaubandust ja investeringuid ning toetab kaupu ja skeeme, mis parandavad sotsiaalseid tingimusi ja kasutavad keskkonnahoidlikke tavasid (nt õiglase kaubanduse ja ökomärgiste kaudu). **Artikkel 26.11 – Teaduslik ja tehniline teave** sätestab, et keskkonna- ja tööhutusmeetmete kujundamisel tuleb arvestada kättesaadava teadusliku ja tehnilise teabega ning rahvusvaheliste standarditega, ja lubab teadusliku ebakindluse korral ettevaatusprintsipiil põhinevaid, korrapäraselt läbi vaadatavaid meetmeid. **Artikkel 26.12 – Läbipaistvus** nõuab, et keskkonna ja töötingimusi mõjutavaid kaubandus- või investeerimismeetmeid võetaks koosõlas läbipaistvuse peatükiga ning et huvitatud isikutele antaks võimalus esitada kavandatavate meetmete kohta arvamusi. **Artikkel 26.13 – Koostöö kaubanduse ja kestliku arengu valdkonnas** kirjeldab laia koostööraamistikku, mis hõlmab töö- ja keskkonnaaspektide käsitlemist rahvusvahelistes foorumites, kliima-, metsandus-, elurikkuse-, jäätme- ja kemikaalipoliitikat, tarneahelate vastutustundlikku juhtimist, ringmajandust ning kestliku kalanduse ja metsanduse edendamist. **Artikkel 26.14 – Kaubanduse ja kestliku arengu allkomitee** loob kaubanduse ja kestliku arengu allkomitee, mis jälgib peatüki rakendamist, täidab vaidluste lahendamise seotud ülesandeid, annab soovitusi ühiskomiteele, koostab iga koosoleku järel avaliku aruande ning arvestab ka teadete ja arvamustega, mida esitab kodanikuühiskond. **Artikkel 26.15 – Kaubanduse ja kestliku arengu kontaktpunktid** sätestab, et lepinguosaline määrab kontaktpunkti, kelle kaudu koordineeritakse ja vahetatakse teavet peatüki rakendamise asjus, ning hoiab lepinguosalise kursis kontaktandmete muudatustega. **Artikkel 26.16 – Vaidluste lahendamine** näeb ette, et selle peatüki tõlgendamisest või kohaldamisest tulenevad vaidlused lahendatakse üksnes konsultatsioonide ja eksperdikomisjoni menetluste kaudu, mitte üldise vaidluste lahendamise peatüki kohaselt. **Artikkel 26.17 – Konsultatsioonid** annab lepinguosalisele õiguse taotleda kirjaliku taotlusega konsultatsioone, mis algavad hiljemalt 30 päeva jooksul; võimaldab kaasata ILO või keskkonnaorganisatsioonide teavet ja nõu, kutsuda vajaduse korral kokku kaubanduse ja kestliku arengu allkomitee ning avalikustada saavutatud lahendused. **Artikkel 26.18 – Eksperdikomisjon** võimaldab pärast ebaõnnestunud konsultatsioone taotleda sõltumatute ekspertide komisjoni loomist, määratleb ekspertide valiku ja pädevuse, sätestab aruandluskorra (vahe- ja lõpparuanne soovitustega) ning kohustab lepinguosalisi kaaluma sobivaid järeelmeetmeid ja teavitama neist riigisiseseid nõuanderühmi. **Artikkel 26.19 – Läbivaatamine** nõuab peatüki rakendamise ametlikku läbivaatamist 12 kuu jooksul pärast partnerluslepingu jõustumist, sh kaubanduse ja kestliku arengu institutsioonide ja vaidluste lahendamise tõhususe hindamist, võimalike jõustamismehhanismide tugevdamist ning kaalumist, kas ja kuidas lisada Pariisi kliimakokkulepe lepingu oluliseks elemendiks.

27. peatükk – „Läbipaistvus“ kehtestab üldised läbipaistvus-, avaldamis-, teavitamis- ja edasikaebamisnõuded, mille eesmärk on, et partnerluslepingu rakendamise seotud regulatsioonid oleksid selged, avalikud, ettenähtavad ja vaidlustatavad nii lepinguosalise kui ka ettevõtjate jaoks. Peatükis on 6 artiklit (artiklid 27.1–27.6). **Artikkel 27.1 – Mõisted** määratleb peatükis kasutatavad põhikontseptsioonid nagu „üldkohaldatavad meetmed“, „huvitatud isik“ ja „haldustoiming“, millele läbipaistvusnormid toetuvad. **Artikkel 27.2 – Eesmärk** sätestab eesmärgi luua ja tugevdada läbipaistev regulatiivne keskkond. **Artikkel 27.3 – Avaldamine** kohustab üldkohaldatavaid meetmeid kiiresti ametlikult (sh elektrooniliselt) avaldama, lisama eesmärgi ja põhjenduse ning jätma piisava aja, et ettevõtjad ja teised huvitatud isikud saaksid nendega tutvuda enne jõustumist. **Artikkel 27.4 –**

Teabe esitamine nõuab, et lepinguosaline annaks teiselepinguosalise taotlusel viivitamata infot olemasolevate või kavandatavate üldkohaldatavate meetmete kohta, mis mõjutavad oluliselt partnerluslepingu toimimist, sõltumata sellest, kas need on partnerluslepinguga kooskõlas. **Artikkel 27.5 – Üldkohaldatavate meetmete haldamine** paneb kohustuse rakendada üldkohaldatavaid meetmeid objektiivselt, erapooletult ja järjepidevalt ning tagada konkreetsetes haldusmenetluses isiku teavitamine, ärakuulamine ja menetluse vastavus riigisisesele õigusele. **Artikkel 27.6 – Läbivaatamine ja edasikaebamine** kohustab säilitama sõltumatud kohtud või muud organid, kelle kaudu saab haldustoiminguid kiiresti ja erapooletult läbi vaadata ja vajadusel parandada ning kelle otsused põhinevad menetluses esitatud tõenditel.

28. peatükk – „Hea reguleerimistava“ seab raamid sellele, kuidas EL ja Mehhiko kavandavad, hindavad, konsulteerivad ja vaatavad üle uusi regulatiivseid meetmeid, et tagada parem õigusloome, vältida tarbetut regulatiivset koormust ja toetada kaubandust ja investeringuid, säilitades samal ajal regulatiivse autonoomia. Peatükis on 13 artiklit (artiklid 28.1–28.13). **Artikkel 28.1 – Mõisted** defineerib „reguleeriva asutuse“ (ELis komisjon, Mehhikos föderaalne avalik teenistus) ja „reguleerivad meetmed“ (ELi määrused, direktiivid, delegeeritud ja rakendusaktid; Mehhiko seadused ja üldkohaldatavad haldusaktid). **Artikkel 28.2 – Üldpõhimõtted** rõhutab hea reguleerimistava tähtsust sisepoliitiliste eesmärkide saavutamisel ja kaubanduse/investeeringute hõlbustamisel, kuid kinnitab, et lepinguosalisel säilitavad õiguse ise valida oma regulatiivse lähenemisviisi. **Artikkel 28.3 – Kohaldamisala** piiritleb peatüki kohaldamise partnerluslepingu kaubandus- ja investeerimisosa reguleerivate meetmetega ning välistab ELi liikmesriikide reguleerivad asutused. **Artikkel 28.4 – Sisekonsultatsioonid ja õigusnormide väljatöötamise koordineerimine** nõuab, et lepinguosalisel loovad või säilitavad sisemised koordineerimis- ja läbivaatamismehhanismid, mis väldivad nõuete dubleerimist ja vastuolusid, arvestavad mõjusid (sh VKEdele) ning võtavad arvesse rahvusvahelisi arenguid. **Artikkel 28.5 – Reguleerimisprotsesside ja -mehhanismide läbipaistvus** kohustab kirjeldama ja avalikustama protsessid ja mehhanismid, mille abil reguleerivad asutused meetmeid ette valmistavad, hindavad ja üle vaatavad, sh avalikkuse osalemise võimalused. **Artikkel 28.6 – Varane teavitamine kavandatavatest reguleerivatest meetmetest** nõuab, et vähemalt kord aastas avaldataks nimekiri olulistest kavandatavatest meetmetest koos lühikese kirjelduse ja eeldatavate ajakavadega. **Artikkel 28.7 – Avalikud konsultatsioonid** sätestab, et oluliste meetmete eelnõud või konsultatsioonidokumendid avaldatakse, antakse kõigile isikutele võimalus märkusi esitada ning tehakse kättesaadavaks saadud seisukohad ja konsultatsioonide kokkuvõtted, arvestades konfidentsiaalsust ja isikuandmete kaitset. **Artikkel 28.8 – Regulatiivse mõju hindamine** soodustab mõjuhindangute tegemist oluliste meetmete puhul, võttes arvesse regulatsiooni vajalikkust, alternatiive, kulusid-kasu ja mõjusid (sh VKEdele ja kaubandusele) ning nõuab tulemuste avaldamist lõpparuandena. **Artikkel 28.9 – Tagasiulatuv hindamine** näeb ette regulatiivsete meetmete perioodilise läbivaatamise, et kontrollida eesmärkide saavutamist ja vähendada tarbetut koormust, ning nõuab hindamisplaanide ja -tulemuste avalikustamist. **Artikkel 28.10 – Reguleerivate meetmete register** kohustab tagama, et kehtivad reguleerivad meetmed oleksid koondatud ühele vabalt ligipääsetavale ja korrapäraselt ajakohastatavale veebilehele otsitaval kujul. **Artikkel 28.11 – Kontaktpunkt** määrab lepinguosalistele konkreetse kontaktpunkti (Mehhikos majandusministeeriumi vastav peadirektoraat, ELis kaubanduse peadirektoraat) koordineerimise ja teabevahetuse hõlbustamiseks. **Artikkel 28.12 – Koostöö ja teabevahetus** näeb ette koostöö regulatiivsete asutuste vahel, sh vastastikuse abi, ning varase teabevahetuse hea reguleerimistava reeglite ja

rakendusmeetmete kohta. **Artikkel 28.13 – Vaidluste lahendamine** sätestab, et peatüki sätteid ei saa vaidlustada partnerluslepingu üldise vaidluste lahendamise mehhanismi (31. peatükk) kaudu, st need on koostööpõhised, mitte sanktsioonipõhised kohustused.

29. peatükk – „Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjad“ käsitleb väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate (VKEde) ligipääsu partnerluslepingu võimalustele, tagades neile lihtsa info, kontaktpunktid ja koostöömehhanismid, kuid ilma siduva vaidluste lahendamise mehhanismiga. Peatükis on 4 artiklit (artiklid 29.1–29.4). **Artikkel 29.1 – Eesmärk** rõhutab, et lepinguosalisel peavad oluliseks koostöö tugevdamist VKEdele tähtsates küsimustes nii käesoleva peatüki kui ka partnerluslepingu muude VKEdele kasulike sätete kaudu. **Artikkel 29.2 – Teabe jagamine** nõuab, et lepinguosalisel peaksid või säilitaksid avaliku VKE-de infoportaali partnerluslepingu teksti ja kokkuvõttega ning VKEdele suunatud selgitavate materjalidega, lingiks sinna teise lepinguosalise vastavad saidid ja asjakohased riiklikud portaalid (toll, IO-õigus, tehnilised normid, SPS, riigihanked, ettevõtte asutamine jne) ning lisaks ligipääsu tariifiandmebaasile, mis võimaldab tootekoodi järgi otsida tollimakse, päritolureegleid ja muid turulepääsutingimusi. **Artikkel 29.3 – VKEde kontaktpunktid** kohustab lepinguosalist määrama VKE-de kontaktpunkti, kes jälgib, et partnerluslepingu rakendamisel arvestatakse VKEde vajadusi, hoiab VKE-portaalid ajakohased, vahetab infot, tõstab VKE-küsimusi partnerluslepingu allkomiteedes, pakub lahendusi VKEde võimekuse suurendamiseks ning annab oma tegevusest aru ühiskomiteele. **Artikkel 29.4 – Vaidluste lahendamise kohaldamata jätmise** sätestab, et 29. peatüki sätteid ei saa vaidlustada partnerluslepingu üldise vaidluste lahendamise peatüki alusel, mistõttu tegemist on koostöö- ja „pehmete“ kohustustega.

30. peatükk – „Toorained“ reguleerib tooraineid (laialt määratletud tööstuslikud sisendid) ja püüab ühendada toorainete vaba kaubanduse põhimõtted lepinguosalise õigusega tagada varustuskindlus, kaitsta keskkonda ja ühiskonda ning edendada vastutustundlikku kasutust. Peatükis on 6 artiklit (artiklid 30.1–30.6). **Artikkel 30.1 – Mõisted** määratleb peatükis kasutatavad põhimõisted: „luba“ (litsents/kontsessioon konkreetse majandustegevuse õiguseks), „üksus“ (isik/ettevõtte) ja „toorained“ (HS-põhine loetelu tööstuslikest sisenditest, sh mineraalid, kemikaalid, metallid, looduslik kütus), välistades mh uraani ja radioaktiivsed ained. **Artikkel 30.2 – Põhimõtted** kinnitab lepinguosalise suveräänset õigust otsustada, kus ja kas tooraineid uurida/toota, ning säilitab õiguse võtta meetmeid toorainetarnete kindlustamiseks ja õiguspärase avaliku korra eesmärkide (keskkond, rahvatervis, tarbijakaitse, julgeolek) saavutamiseks. **Artikkel 30.3 – Ekspordi ja impordi monopoliseerimine** keelab toorainete impordi- või ekspordimonopolide kehtestamise või säilitamise lepinguosaliste vahelises kaubanduses, st ainuõiguse anda ühele üksusele õigus importida/eksportida teise lepinguosalisega. **Artikkel 30.4 – Ekspordihinna määramine** keelab kehtestada ekspordiks teisele lepinguosalisele kõrgemat toorainehinda kui sama kauba siseturu hind, vältides nii varjatud ekspordimakse või diskrimineerivat hinnastamist. **Artikkel 30.5 – Omamaise hinna määramine** lubab reguleerida siseriiklikke toorainehindu ainult selgelt määratletud avaliku teenuse osutamise kohustuse kaudu, mis peab olema läbipaistev, proportsionaalne, ajutine ning mille hinna arvutusmetoodika tuleb enne jõustumist avaldada. **Artikkel 30.6 – Koostöö toorainete valdkonnas** näeb ette koostöö kaubandust ja investeringuid moonutavate kolmandate riikide meetmete vastases tegevuses, seisukohtade kooskõlastamise rahvusvahelistel foorumitel, turuandmete

vahetuse, ettevõtja sotsiaalse vastutuse ja hoolsuskohustuse standardite edendamise ning ressursitõhususe, innovatsiooni, ringmajanduse ja parimate tavade arendamise.

31. peatükk – „Vaidluste lahendamine“ sätestab lepinguosaliste vaheliste vaidluste lahendamise tervikliku süsteemi kaubandus- ja investeerimissätete jaoks. See sisaldab konsultatsioone, vahekohtu menetlust, ajutisi vastumeetmeid ja vahendusmehhanismi, tagades, et riik–riik vaidlused lahendatakse struktureeritud ja ajaliselt piiritletud korras. Peatükk toimib kogu kaubandus- ja investeerimisosa „turvavõrguna“, sest annab riik-riik tasandil selge mehhanismi, kuidas partnerluslepingu rikkumise kahtlused lahendada ja vajaduse korral nõuda vastavusmeetmeid või rakendada ajutisi vastumeetmeid. See tagab, et kõik teised peatükid (tariifid, investeringute kaitse, intellektuaalomad, VKEd, toorained jne) ei jää pelgalt poliitilisteks lubadusteks, vaid nende täitmist on võimalik vaidlustada ja jõustada vahekohtu kaudu, soodustades samal ajal sõbralikke lahendusi konsultatsioonide ja vahendusmehhanismi kaudu. Peatükis koosneb 5 jaost ja selles on 38 artiklit (artiklid 31.1–31.38) ja kaks lisa (31-A töökord, 31-B tegevusjuhend), mis sätestavad detailsed menetlusreegleid ja vahekohtunike ning vahendajate käitumisjuhised.

A jagu – „Eesmärk ja kohaldamisala“. Artikkel 31.1 – Eesmärk seab eesmärgiks luua tulemuslik mehhanism partnerluslepingu III osa tõlgendamiseks ja kohaldamisest tulenevate vaidluste ennetamiseks ja lahendamiseks, otsides võimalusel lepinguosalisi rahuldavat lahendust. Artikkel 31.2 – Kohaldamisala täpsustab, et süsteemi kohaldatakse lepinguosaliste vaidlustele „hõlmatud sätete“ üle, kui üks lepinguosaline leiab, et teise lepinguosalise meede on nende sätetega vastuolus. Artikkel 31.3 – Mõisted viitab 31-A ja 31-B lisas sisalduvatele definitsioonidele, mis kehtivad kogu peatükis. Artikkel 31.4 – Vaidluste lahendamise organi valik sätestab, et kui sama meede on vaidlustatav nii selle partnerluslepingu kui ka muu lepingu (nt WTO) alusel, peab kaebaja valima foorumi, ja kui üks kord on menetlus ühes foorumis algatatud, ei tohi sama meetme suhtes paralleelset menetlust muus organis alustada (v.a kui esimene foorum ei saa otsust teha).

B jagu – „Konsultatsioonid“. Artikkel 31.5 – Konsultatsioonid nõuab heas usus konsultatsioone vaidluse lahendamiseks; sätestab taotluse vormi, vastamis- ja kohtumistähtajad – reeglina 30 päeva või kiireloomulistel juhtudel 15 päeva ning konfidentsiaalsusnõuded ja võimaldab asjassepuutuvate ametnike kaasamist.

C jagu – „Vahekohtumenetlus“. Artikkel 31.6 – Vahekohtu moodustamine lubab konsultatsioonide ebaõnnestumisel taotleda vahekohtu moodustamist, nähes ette, et taotluses tuleb kirjeldada vaidlusalust meedet ja õiguslikku alust. Artikkel 31.7 – Vahekohtu koosseis sätestab, et vahekohus koosneb kolmest liikmest ning määrab detailse protseduuri, kuidas menetlusosalised liikmed nimetavad ja kuidas neutraalne ametisse nimetav asutus vajaduse korral loosi teel liikmed ja esimehe määrab. Artikkel 31.8 – Vahekohtu liikmete nimekirjad kohustab ühiskomiteed looma vähemalt 15 eksperdist koosneva põhiloendi (ELi loend, Mehhiko loend ja esimeeste loend) ning lubab sektoripõhiseid lisanimekirju. Artikkel 31.9 – Vahekohtu liikmetele esitatavad nõuded nõuab, et vahekohtunikud oleksid erapooletud, õiguse ja rahvusvahelise kaubanduse alal pädevad, tegutseksid individuaalselt ega võtaks juhiseid valitsustelt, ning esimehel peab olema kogemus vaidluste lahendamise juhtimisel. Artikkel 31.10 – Vahekohtu ülesanded paneb vahekohtule kohustuse objektiivselt hinnata faktilist ja õiguslikku olukorda, põhjendada järeldusi ning esitada soovitusi, kui menetlusosalised seda ühiselt taotleavad. Artikkel 31.11 – Pädevus määratleb vaikimisi vahekohtu

mandaadi: hinnata kahjuliku meetme vastavust partnerluslepingu III osale ja raporteerida järeldused ning vajadusel soovitusel, kui menetlusosalised ei lepi viie päeva jooksul kokku teises mandaadis. **Artikkel 31.12 – Otsus kiireloomulisuse kohta** lubab vahekohtul lühendada tähtaegu poole võrra kiireloomulistes küsimustes (nt kiiresti riknevad kaubad), kui menetlusosaline seda taotleb. **Artikkel 31.13 – Vahearuanne** sätestab, et vahekohus esitab 90 päeva jooksul vahearuande (äärmisel juhul 120 päeva jooksul), mille suhtes menetlusosalised võivad esitada läbivaatamistaotluse. **Artikkel 31.14 – Lõpparuanne** nõuab lõpparuannet 120 päeva jooksul vahekohtu moodustamisest (äärmisel juhul 150 päeva), võttes arvesse vahearuande kohta esitatud märkusi; lõpparuanne on lõplik ja siduv. **Artikkel 31.15 – Täitmismeetmed** kohustab kaebuse adressaati viivitamata võtma kõik vajalikud meetmed, et viia end hõlmatud sätetega vastavusse, ning teatama 30 päeva jooksul, mida on tehtud või plaanitakse teha. **Artikkel 31.16 – Täitmise mõistlik tähtaeg** lubab, kui kohene vastavus pole võimalik, kokku leppida kuni 15-kuulises mõistlikus tähtajas (vajadusel vahekohtu määratavas) ning nõuab aruannet edusammudest. **Artikkel 31.17 – Täitmise kontroll** võimaldab vahekohtul 60 päeva jooksul hinnata, kas võetud meetmed täidavad lõpparuande nõudeid ja on partnerluslepingu sätetega kooskõlas. **Artikkel 31.18 – Ajutised õiguskaitsevahendid** sätestab ajutise kompensatsiooni ja kohustuste peatamise (retorsioon) mehhanismi, kui vastavust ei saavutata või meetmeid ei teatata, ning nõuab, et peatamise ulatus oleks proportsionaalne rikkumisega. **Artikkel 31.19 – Ajutiste õiguskaitsevahendite kasutamise järel võetud täitmismeetmete kontroll** reguleerib, kuidas ja millal peatamine või kompenseerimine lõpetatakse ning kuidas vahekohus vajaduse korral hindab uusi vastavusmeetmeid. **Artikkel 31.20 – Vahekohtu liikmete asendamine** kirjeldab, kuidas asendada menetluse käigus vahekohtunik, kes taandub või ei saa jätkata, ning pikendada tähtaegu vastavalt. **Artikkel 31.21 – Töökord** sätestab, et vahekohtumenetlusi reguleeritakse käesoleva peatüki ja 30-A lisas esitatud töökorraga, seejuures nähakse ette vähemalt ühe avaliku istungi korraldamine, kirjalikud esildised, konfidentsiaalsus ja võimalus avalikustada esildiste mittekonfidentsiaalne versioon. **Artikkel 31.22 – Vahekohtu töö peatamine ja lõpetamine** lubab lepinguosaliste ühisel taotlusel menetluse kuni 12 kuuks peatada ning sätestab tingimused, millal vahekohtu pädevus aegub. **Artikkel 31.23 – Teabe saamine** annab vahekohtule õiguse nõuda infot lepinguosaliselt ja muudest allikatest (sh ekspertidelt) ning võtta vastu *amicus curiae* esildisi, tehes saadud info lepinguosalistele kättesaadavaks. **Artikkel 31.24 – Tõlgendamisreeglid** nõuab, et vahekohus tõlgendaks partnerluslepingut kooskõlas rahvusvahelise avaliku õiguse tavaeeskirjadega (Viini konventsioon) ja võtaks arvesse WTO vaekogude ja apellatsioonikogu pretsedente. **Artikkel 31.25 – Vahekohtu aruanded ja otsused** sätestab, et vahekohtu arutelud on konfidentsiaalsed, otsused tehakse võimalusel konsensusega (muidu häälteenamusega), individuaalseid arvamusi ei avalikustata ning otsused ei tekita füüsilistele ja juriidilistele isikutele otseseid õigusi ega kohustusi.

D jagu – „Vahendusmehhanism“. **Artikkel 31.26 – Eesmärk** loob eraldi vahendusmehhanismi kiireks, paindlikuks ja mittekohustuslikuks probleemide lahendamiseks vahendaja abiga. **Artikkel 31.27 – Vahendusmenetluse algatamine** lubab igal ajal taotleda vahendust meetme suhtes, mis kahjustab kaubandust või investeringuid, ilma eelnevate konsultatsioonideta; lepinguosaline võib taotluse vastu võtta või tagasi lükata. **Artikkel 31.28 – Vahendaja valimine** reguleerib vahendaja määramist lepinguosaliste kokkuleppel või ametisse nimetava asutuse loosi kaudu esimeeste nimekirjast; vahendaja peab olema sõltumatu ja järgima tegevusjuhendit. **Artikkel 31.29 – Vahendusmenetluse eeskirjad** kirjeldab vahenduse praktilist kulgu - kirjalikud seisukohad, kohtumised, ekspertide kaasamine, vahendaja lahendusettepanekud ja rõhutab, et vahendaja ei otsusta

partnerluslepingu rikkumise küsimust. **Artikkel 31.30 – Konfidentsiaalsus** teeb vahendusmenetluse sisu konfidentsiaalseks, v.a kui lepinguosalistel otsustavad kokkuleppe avalikustada (ilma konfidentsiaalset infot avaldamata). **Artikkel 31.31 – Seos vaidluste lahendamise menetlustega** sätestab, et vahendus ei piira lepinguosalistel õigust kasutada vahekohtu- või muid vaidluste lahendamise mehhanisme, kuid vahenduses esitatud seisukohti ega vahendaja ettepanekuid ei tohi teistes menetlustes tõendina kasutada.

E jagu – „Ühissätted“. **Artikkel 31.32 – Teabenõue** võimaldab enne konsultatsioonide või vahenduse algatamist küsida teavet meetme kohta, mis kahjustab kaubandust või investeeringuid, ning nõuab vastust 20 päeva jooksul. **Artikkel 31.33 – Mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus** rõhutab, et lepinguosalistel võivad igal ajal sõlmida vastastikku rahuldava kokkuleppe ning peavad võtma vajalikud riigisisised meetmed selle rakendamiseks kokkulepitud ajaks. **Artikkel 31.34 – Tähtajad** täpsustab, et tähtajad arvestatakse kalendripäevades, neid saab vastastikusel kokkuleppel muuta ning vahekohus võib teha ettepaneku tähtaegade kohandamiseks. **Artikkel 31.35 – Kulud** näeb ette, et iga lepinguosaline katab ise oma kulud, vahekohtu ja vahendaja tasud ja korralduslikud kulud jagatakse võrdselt. **Artikkel 31.36 – Vaidluste lahendamise menetluse haldamine** kohustab lepinguosalist määrama vastutava ameti vaidluste lahendamise juhtimiseks ja võimaldab teatud haldusülesandeid delegeerida välisele asutusele. **Artikkel 31.37 – Üksikisiku õigused** sätestab, et partnerlusleping ei anna üksikisikutele ega ettevõtjatele õigust esitada riigisisestes kohtutes nõuet teise lepinguosalist vastu partnerluslepingu rikkumise alusel. **Artikkel 31.38 – Lisade muutmine** lubab ühiskomiteel muuta 31-A ja 31-B lisasid, mis käsitlevad töökorda ja vahekohtunike, vahendajate tegevusjuhendit.

31-A lisa – „Töökord“ täpsustab artiklites 31.6–31.25 kirjeldatud menetlust, et see oleks praktiliselt toimiv, ajaliselt piiritletud ja lepinguosalistele jaoks etteaimatav. Lisa sätestab üksikasjalikud menetlusreeglid riik-riik tüüpi vaidluste lahendamiseks, sh kuidas vahekohus töötab, millised on kirjalike seisukohtade esitamise tähtajad, istungite korraldus (sh avalikkus ja konfidentsiaalsus), tõendite esitamine, *amicus curiae* seisukohtade vastuvõtmine ning tehnilised detailid aruannete koostamiseks ja edastamiseks. See lisa.

31-B lisa – „Tegevusjuhend“ on seotud artiklitega 31.8–31.10 (nimekirjad, kvalifikatsioon, sõltumatus) ja 31.28 (vahendaja määramine) ning tagab, et vaidluste lahendajad tegutsevad kõrgete professionaalsete standardite järgi ja lepinguosalistel oleks nende erapooletuses usaldus. Lisa kehtestab eetikareeglid vahekohtunike ja vahendajate jaoks: sõltumatuse ja erapooletuse nõuded, huvide konfliktide vältimine, kohustus avaldada kõik võimalikud huvide konfliktid, konfidentsiaalsuskohustus ning piirangud paralleelsete rollide või tasustatud töö osas, mis võiks mõjutada nende otsustusvabadust.

32. peatükk – „Erandid“ koondab üldised erandid, mis võimaldavad lepinguosalistel kaitsta avalikke huve, sh keskkonda, tervist, maksusüsteemi, konfidentsiaalset infot, WTO erakorralised otsused) isegi siis, kui see muidu piiraks partnerluslepingu kaubandus- ja investeerimiskohustusi. Peatükk on poliitiliselt oluline, kuna annab selgelt mõista, et partnerluslepinguga kaasnevad kaubandus- ja investeerimiskohustused ei piira lepinguosalistel õigust võtta vajalikke meetmeid keskkonna, rahvatervise, tarbijate ja avaliku julgeoleku kaitseks ning tagada õiglane maksusüsteem. See annab lepinguosalistele valitsustele kindlustunde, et rohepöör, tervisepoliitikat või maksupettuse vastast

võitlust ei saa vaidlustada kui partnerluslepingu rikkumist, kui meetmed mahuvad GATT/GATSi erandite raamidesse. Samal ajal vältides erandite kuritarvitamist, sest meetmed ei tohi olla meelevaldne diskrimineerimine ega varjatud kaubandustõke ning maksulepingud säilitavad oma ülimuslikkuse. Peatükis on 4 artiklit (artiklid 32.1–32.4). **Artikkel 32.1 – Ülderandid** inkorporeerib GATT 1994 XX artikli ja GATSi XIV artikli osad lepingusse ja laiendab need kaupade-, teenuste-, investeringute-, energia-, toorainete, tehniliste kaubandustõkete – sanitaar- ja füto-sanitaarmedetute-, riigiettevõtete jm peatükkidele, selgitades, et nende alusel lubatud meetmed hõlmavad ka keskkonnakaitseks ja inimeste, loomade ning taimede elu ja tervise kaitseks vajalikke meetmeid, ning nõudes teavitust ja konsultatsioone erakorraliste meetmete (GATT XX i ja j) puhul. **Artikkel 32.2 – Maksustamine** sätestab, et topeltmaksustamise vältimise lepingud (maksulepingud) on partnerluslepingu suhtes ülimuslikud vastuolu korral, välistab MFN-kohustuse kohaldamise maksusoodustustele ning lubab otseste maksude õiglase ja tõhusa kogumise ja maksupettuse vältimiseks vajalikke meetmeid, sh investori-riigi vaidlustes eraldi lepinguosaliste maksuasjatundjate konsultatsioonimehhanismi maksumeetmete vaidlustamisel. **Artikkel 32.3 – Teabe avalikustamine** tagab, et ükski säte ei sunni avaldama konfidentsiaalset teavet, mille avalikustamine kahjustaks õiguskaitset või avalikke huve või ärihuve, ning nõuab, et lepinguosalisele edastatud konfidentsiaalne info jääks ka partnerluslepingu raames konfidentsiaalseks, kui saatja ei luba teisiti. **Artikkel 32.4 – WTO peatamisotsused** sätestab, et kui lepinguõigus dubleerib WTO õigust, loetakse WTO organi poolt WTO lepingu IX artikli alusel lubatud kohustuste peatamisele vastav meede automaatselt kooskõlas olevaks ka partnerluslepingu vastavate sätetega.

IV osa – Institutsioonilised ja lõppsätted koosneb kahest peatükist.

1. peatükk – „Institutsiooniline raamistik“ loob partnerluslepingu poliitilise juhtimise, tehnilise rakendamise ning parlamendi ja kodanikuühiskonna süsteemse kaasamise jaoks vajalikud institutsioonid. Peatükis on 8 artiklit (artiklid 1.1–1.8). **Artikkel 1.1 – Tippkohtumine** sätestab, et lepinguosaliste kõrgeima tasandi poliitiline ja valdkondlik dialoog toimub tippkohtumistel vähemalt kord kahe aasta jooksul; tippkohtumised annavad strateegilised suunised ja on foorum kõigi kahepoolsete ja rahvusvaheliste küsimuste arutamiseks. **Artikkel 1.2 – Ühisnõukogu** loob ministrite tasandil ühisnõukogu, mis jälgib partnerluslepingu eesmärkide täitmist, toimimist ja rakendamist, võib käsitleda kõiki partnerluslepingu raames kerkivaid teemasid, võtta siduvaid otsuseid ja soovitusi (sh teatud juhtudel partnerluslepingut muuta) ning delegeerida pädevusi ja otsustusõigust ühiskomiteele. **Artikkel 1.3 – Ühiskomitee** loob kõrgete ametnike tasandil ühiskomitee, mis tagab partnerluslepingu igapäevase üldise rakendamise, valmistab ette ühisnõukogu tööd, koguneb eri koosseisudes (sh eraldi kaubanduskoosseisus) ning võib volituse korral võtta siduvaid otsuseid ja soovitusi. **Artikkel 1.4 – Allkomiteed ja muud organid** annab ühiskomiteele volituse luua temaatilisi allkomiteesid ja muid organeid, määrata neile ülesanded ja töökorra; artiklis on eraldi ette nähtud arengu- ja rahvusvahelise koostöö allkomitee ning kaubandus- ja investeerimisvaldkonna korruptsiooni tõkestamise allkomitee, samal ajal kui III osa allkomiteesid reguleerib täiendavalt kaubandusosa enda artikkel 1.10. **Artikkel 1.5 – Parlamentaarne ühiskomitee** seab sisse Euroopa Parlamendi ja Mehhiko Kongressi liikmetest koosneva parlamentaarse ühiskomitee, mis toimib poliitilise dialoogi ja järelevalve foorumina, kohtudes kordamööda Brüsselis ja Mehhikos, saades infot ühisnõukogu/ühiskomitee otsuste kohta ning andes neile soovitusi. **Artikkel 1.6 – Suhted kodanikuühiskonnaga** kinnitab, et lepinguosalisel konsulteerivad partnerluslepingu seisukohast olulistes küsimustes kodanikuühiskonnaga, mh läbi

sisenõuanderühmade ja kodanikuühiskonna foorumi. **Artikkel 1.7 – Sisenõuanderühmad** kohustab lepinguosalist looma ühe või mitu sisenõuanderühma, kuhu kaasatakse tasakaalustatult sõltumatud majandus-, sotsiaal-, kestliku arengu, inimõiguste ja keskkonna organisatsioonid; need rühmad nõustavad valitsusi partnerluslepingu teemadel, kohtuvad vähemalt kord aastas ning nende koosseis ja kontaktid avalikustatakse. **Artikkel 1.8 – Kodanikuühiskonna foorum** näeb ette avaliku kodanikuühiskonna foorumi, mis toimub koos ühiskomitee (sh kaubanduskoosseisu) kohtumistega, on avatud lepinguosaliste sõltumatutele organisatsioonidele ning kus partnerluslepingu rakendamise eest vastutavad esindajad saavad selgitada partnerluslepingu toimimist ja pidada kodanikuühiskonnaga dialoogi.

2. peatükk – „Lõppsätted“ tagab sujuva ülemineku kehtivalt üldlepingult partnerluslepingule, säilitades järjepidevuse vaidluste, kaitsemeetmete ja üleminekuperioodide osas ning vältides õiguslikku „tühimikku“ partnerluses. Peatükk sätestab lepinguosalistele kehtivad selged reeglid partnerluslepingu jõustumise, muutmise, ajutise kohaldamise selle osalise või täieliku peatamise kohta, EL-i laienemisel uute ELi liikmesriikide partnerluslepingu pooleks saamise kohta. See koosneb 13 artiklist (artiklid 2.1-2.13). **Artikkel 2.1 – Lepinguosaliste määratlus** täpsustab, et lepinguosaline on kas „ELi pool“ (EL, liikmesriigid või mõlemad vastavalt omavahelisele pädevusteljaotusele) või Mehhiko; „lepinguosalisel“ tähendab ELi poolt ja Mehhikot koos. **Artikkel 2.2 – Territoriaalne kohaldamisala** selgitab, et ELi puhul kohaldatakse partnerluslepingut samade territooriumide suhtes, mille suhtes kohaldatakse ELi toimimise lepingut. Erisätetega täpsustatakse partnerluslepingu kohaldamist III osa erinevatele peatükkidele. **Artikkel 2.3 – Kohustuste täitmine** paneb lepinguosalisele üldise kohustuse võtta kõik vajalikud meetmed partnerluslepingu täitmiseks, kirjeldab, millal kasutatakse III osa vaidluste lahendamise mehhanisme, millal võib oluliste sätete rikkumise korral peatada partnerluslepingu (osaliselt või täielikult), ning sätestab, et „asjakohased meetmed“ peavad olema rahvusvahelise õigusega kooskõlas, proportsionaalsed ja viimane abinõu. **Artikkel 2.4 – Muutmine** lubab partnerluslepingut muuta lepinguosaliste kirjaliku kokkuleppega pärast riigisiseste menetluste lõpetamist ning teatud juhtudel anda ühisenõukogule/ühiskomiteele volituse muuta partnerluslepingu sätteid või lisasid otsusega. **Artikkel 2.5 – Jõustumine ja ajutine kohaldamine** reguleerib partnerluslepingu allkirjastamist, ratifitseerimist ja jõustumist ning võimaldab partnerluslepingu täielikku või osalist ajutist kohaldamist enne jõustumist; sätestab, kuidas ajutine kohaldamine algab ja kuidas seda saab lõpetada. Artikli kohaselt jõustub partnerlusleping teise kuu esimesel päeval pärast seda, kui mõlemad lepinguosalisel on üksteisele teatanud, et vajalikud riigisiselised menetlused on lõpule viidud. Enne partnerluslepingu ametlikku jõustumist võivad lepinguosalisel partnerluslepingut täielikult või osaliselt ajutiselt kohaldada alates teise kuu esimesest päevast pärast vastavate sisemenetluste lõpetamisest teatamist. Ajutise kohaldamise ajal jääb üldleping kehtima nendes osades, mida partnerlusleping ajutiselt ei kata. Menetlusosaline võib kirjalikult teatada ajutise kohaldamise lõpetamisest ning see lõpetamine jõustub teise kuu esimesel päeval pärast teate tegemist. Kõik jõustumist ja ajutist kohaldamist puudutavad ametlikud teated saadetakse EL-i puhul EL Nõukogu peasekretariaadile ja Mehhiko puhul Mehhiko välisministeeriumile, kes on partnerluslepingu hoiulevõtjad. **Artikkel 2.6 – Seos muude lepingutega** sätestab, et partnerluslepingu jõustumisel muutvad üldleping ja varasem kaubanduse vaheleping kehtetuks ning need asendatakse partnerluslepinguga. Säte tagab õigusliku järjepidevuse (viited, üleminekusätted, pooleli olevad vaidlused, kehtivad kaitsemeetmed, üleminekuperioodid) ning sätestab, et muud kahe- ja sektoripõhised lepped on partnerluslepingu lahutamatu osa ja alluvad samale institutsionaalsele

raamistikule. **Artikkel 2.7 – Lisad, protokollid ja ühisdeklaratsioonid** ütleb, et kõik lisad, protokollid, märkused ja ühisdeklaratsioonid on partnerluslepingu lahutamatu osa ning seob numbriga märgitud lisad konkreetsete III osa peatükkidega (nt 10.–19. peatüki rooma numbriga lisad). **Artikkel 2.8 – Julgeolekuerand** kinnitab, et partnerlusleping ei kohusta avaldama menetlusosalise julgeoleku seisukohast tundlikku infot ega keela meetmeid, mida peetakse vajalikuks oluliste julgeolekuhuvide kaitseks (relvad, kaitsetööstus, tuumamaterjalid, sõda ja kriisid), ega takista ÜRO põhikirjast tulenevate rahu- ja julgeolekukohustuste täitmist. **Artikkel 2.9 – Uute liikmesriikide ühinemine ELiga** reguleerib, kuidas käsitletakse kolmandate riikide ELiga ühinemist: EL peab Mehhikot informeerima ja tema muresid arvesse võtma, uus liikmesriik ühineb partnerluslepinguga ühisnõukogu otsusega, ning kaubanduskoosseisus ühiskomitee valmistab ette partnerluslepingu III osa tehnilised kohandused ja üleminekumeetmed. **Artikkel 2.10 – Uute riikide ühinemine lepinguga** võimaldab ka teistel riikidel tulevikus partnerluslepinguga ühineda vastastikku kokkulepitud tingimustel ja pärast vajalikke menetlusi. **Artikkel 2.11 – Üksikisiku õigused** sätestab, et partnerlusleping ei loo isikutele vahetuid subjektiivseid õigusi ega kohustusi, millele saaks otse riigisisises kohtus tugineda, ning ei piira Mehhiko riigisisese õiguse kohaldamist. **Artikkel 2.12 – Autentsed tekstid** kinnitab, et partnerlusleping on võrdselt autentne kõigis ELi ametlikes keeltes (sh eesti keeles) ja hispaania keeles. **Artikkel 2.13 – Lepingu kestus ja lõpetamine** määrab, et partnerlusleping on tähtajatu, kuid lepinguosaline võib selle lõpetada kirjaliku teatega, mis jõustub kuus kuud pärast teate kättesaamist.

Partnerluslepingule on lisatud „**Korruptsiooni ennetamise ja korruptsioonivastase võitluse protokoll**“, mis seob kaubanduse ja investeringud ÜRO, OECD ja Rahvusvahelise Rahapesu Vastase Töörühma (FATF) korruptsioonivastaste standarditega, muutes need kahepoolses suhtes poliitiliselt ja praktiliselt raskemini eiratavaks. Selged korruptsiooni ennetamise ja tõkestamise reeglid aitavad kujundada õiglasema ja prognoositavama ärikeskkonna lepinguosaliste ettevõtjatele, piirates mitteametlikest „tasudest“ ja soodustuskanalitest tekkivaid varjatud eeliseid ning vähendades seeläbi mitteriiklikke kaubandustõkkeid. Protokoll koosneb kuuest jaost (A–F) ning 23 artiklist (artiklid 1–23).

Jagu A – Üldsätted koosneb kolmest artiklist (artiklid 1–3) ja seab protokollis eesmärgiks ennetada ning tõhusamalt tõkestada korruptsiooni rahvusvahelises kaubanduses ja investeringutes, sest see moonutab konkurentsi, kahjustab head valitsemist ja majandusarengut. Lepinguosalised rõhutavad avaliku ja erasektori korruptsiooni seotust rahapesu ja muu rahvusvahelise kuritegevusega ning vajadust valdkondadeülese ja rahvusvahelise koostöö järele. Protokoll täiendab, kuid ei asenda varasemaid rahvusvahelisi korruptsioonivastaseid leppeid (ÜRO korruptsioonivastane konventsioon, OECD välisametnike altkäemaksu konventsioon, Euroopa Nõukogu ja Ameerika Riikide Organisatsiooni dokumendid)³⁹.

Jaos B – Korruptsioonivastased meetmed (artiklid 4–7) kinnitavad lepinguosalisel kohustust käsitada kuriteona nii ametiisikute aktiivset kui passiivset altkäemaksu ning välisriigi ametiisikute

³⁹ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni korruptsioonivastane konventsioon (*United Nations Convention against Corruption, UNCAC*), vastu võetud ÜRO Peaassambleel 31.10.2003 New Yorgis; Konventsioon rahvusvahelistes tehingutes välisriigi ametiisikutele altkäemaksu andmise vastu võitlemise kohta (*OECD Anti-Bribery Convention*), sõlmitud Pariisis 21.11.1997.; Üleameerikaline korruptsioonivastane konventsioon (*Inter-American Convention Against Corruption*), sõlmitud Caracases 29.03.1996.

alkäemaksu, vastavalt ÜRO korruptsioonivastase konventsiooni sätetele. Erasektoris nähakse ette altkäemaksu kriminaliseerimine majandus- ja äritegevuses ning rõhutatakse, et ametiisikutele makstavad „meelehead“ ei tohi olla maksukuluna mahaarvatavad. Protokoll rõhutab juriidiliste isikute vastutust ja vajadust tõhusate, proportsionaalsete ja hoiatavate sanktsioonide järele, kooskõlas G20⁴⁰ ja ÜRO konventsiooni põhimõtetega.

Jagu C – Erasektori korruptsiooni ennetamise meetmed“ (artiklid 8–11) soodustab vastutustundlikku ettevõtlust, raamatupidamise ja auditi standardite tugevdamist ning VKEd e erivajaduste arvestamist. Ettevõtelt oodatakse sisekontrolli, käitumisjuhendeid, siseauditeid ja aruandlust korruptsioonivastaste meetmete kohta, eriti börsiettevõtete, pankade ja kindlustusseltside puhul. Rahapesu tõkestamiseks nõutakse „tegelike kasusaajate“ kohta täpse info kogumist ja hoidmist, asutuste hoolsuskohustuse tugevdamist ning registrite kasutamist, et tagada läbipaistvus juriidiliste isikute omandistruktuuris.

Jagu D – Avaliku sektori korruptsiooni ennetamise meetmed (artiklid 12–15) rõhutab avaliku sektori ametiisikute käitumisjuhendite, vara deklareerimise, huvide konflikti ennetamise ning rikkumiste korral võetavate distsiplinaarmedetute olulisust. Avaliku halduse läbipaistvus, sh kaubanduse lihtsustamine, riigihanked ja selge reguleerimine, on oluline korruptsiooniriski vähendamiseks. Protokoll rõhutab ka kodanikuühiskonna ja vabaühenduste rolli korruptsiooni ennetamisel ja avalikkuse teadlikkuse tõstmisel ning soodustab rikkumisest teatajate kaitset ebaõiglase kohtlemise eest.

Jagu E – Vaidluste lahendamine (artiklid 16–22) näeb ette eraldi vaidluste lahendamise korra: esmalt konsultatsioonid, seejärel võimalus pöörduda sõltumatu eksperdirühma poole. Eksperdirühma liikmetel peavad olema vastavad õigusalsed ja rahvusvaheliste lepingute kogemused ning nad peavad olema sõltumatud. Luuakse kaubandus- ja investeerimisvaldkonna korruptsiooni tõkestamise allkomitee, mis jälgib protokoll rakendamist, edendab koostööd, uuendab ekspertide nimekirju ning võib teha ettepanekuid protokoll täiustamiseks

Jagu F – Institutsiooniline korraldus (artikkel 23) loob püsiva ühise allkomitee, mis koordineerib lepinguosaliste vahelist korruptsioonivastast koostööd kaubanduse ja investeeringute valdkonnas ning jälgib protokoll praktilist rakendamist.

Partnerluslepingule on lisatud „Euroopa Liidu ja Mehhiko poliitilise, majandusliku ja koostöölase strateegilise partnerluse lepingu raames tehtud ühisdeklaratsioon kaubanduse ja soolise võrdõiguslikkuse kohta“. Deklaratsioon seob partnerluslepingu selgesõnaliselt soolise võrdõiguslikkuse ja naiste majandusliku võimestamise eesmärkidega, lubades rakendada kaubandussätteid viisil, mis toetab naiste ja meeste tegelikku võrdset kohtlemist. Lepinguosalised kinnitavad, et täidavad tõhusalt CEDAWist ja ILO soolist võrdõiguslikkust puudutavatest konventsioonidest tulenevaid kohustusi⁴¹. Deklaratsioon rõhutab koostööd (sh andmete kogumine soo

⁴⁰ G20 korruptsioonivastase võitluse tööühma kõrgetasemelised põhimõtted, sh: G20 kõrgetasemelised põhimõtted juriidiliste isikute korruptsioonivastutuse kohta, G20 tegelike kasusaajate läbipaistvuse kõrgetasemelised põhimõtted, G20 kõrgetasemelised põhimõtted ametiisikute vara deklareerimise kohta.

⁴¹ ELi ja Mehhiko „ajakohastatud üldlepingu“ III osa (kaubandus ja kestlik areng, sh artikkel 26.3, 26.17 ja 26.18 – tööstandardid ja vaidluste lahendamine); ÜRO kestliku arengu tegevuskava 2030, eriti kestliku arengu eesmärk nr 5 (sooline võrdõiguslikkus); WTO ministrite konverentsi (Buenos Aires 2017) kaubanduse ja naiste majandusliku

lõikes ja mõjuanalüüs) ning ühtlustab vaidluste lahendamise partnerluslepingu kaubanduse- ja kestlikkuse peatüki mehhanismidega.

Kooskõlas PS §-ga 123 on hinnatud sõlmitava partnerluslepingu vastavust PS-le ning on leitud, et partnerlusleping on kooskõlas PS-ga.

4. Eelnõu terminoloogia

Seaduse ega partnerluslepingu eelnõus ei kasutata kehtivates õigusaktides varem kasutamata termineid. Partnerlusepingu eelnõu on tõlkinud ja keeleliselt toimetanud EL nõukogu sekretariaat.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Euroopa Komisjoni õiguseksperdid kinnitavad, et partnerluslepingu eelnõu vastab ELi õigusele.

Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi *ELTL*) artikli 216 kohaselt võib EL sõlmida rahvusvahelisi lepinguid, mis reguleerivad ELi pädevuses olevaid küsimusi. Partnerlusleping hõlmab valdkondi, mis kuuluvad transpordi (ELTL artikli 91 lõige 1 ja artikli 100 lõige 2), ühise kaubanduspoliitika (ELTL artikli 207 lõike 4 esimene lõik), arengukoostöö (ELTL artikli 209 lõige 2) ning kolmandate riikidega tehtava majandus-, finants- ja tehnilise koostöö (ELTL artikkel 212) kohaldamisalasse. ELTL artikli 218 lõike 5 kohaselt võtab nõukogu vastu otsuse, millega antakse luba partnerluslepingule alla kirjutada ja vajaduse korral seda enne jõustumist ajutiselt kohaldada. ELTL artikli 218 lõike 6 kohaselt võtab nõukogu vastu otsuse partnerluslepingu sõlmimise kohta. Seega on EL partnerluslepingu menetlemisel tegutsenud oma pädevuse piirides.

Kuna partnerlusleping reguleerib muuhulgas EL ja liikmesriikide jagatud pädevuses olevaid valdkondi, siis peavad partnerluslepingule siiski alla kirjutama nii EL kui ka kõik ELi liikmesriigid.

6. Eelnõu mõjud

6.1. Sotsiaalne, sealhulgas demograafiline mõju

Partnerlusepingul on Eestile nii kvantitatiivselt ja kvalitatiivselt selgelt positiivne mõju⁴²: eksport toetab Eestis 169 000 ehk iga 6. töökohta⁴³. EL-Mehhiko vahelise kaubanduse liberaliseerimine tagab Eesti ettevõtetele nende toodete konkurentsivõime kasvu ning seega odavama turulepääsu. See toetab nii ekspordikasvu kui ka uute töökohtade loomist.

6.2. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

võimestamise ühisdeklaratsioon; ÜRO konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta (CEDAW, 1979); Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) soolist võrdõiguslikkust ja diskrimineerimise keeldu käsitlevad konventsioonid (nt töö saamisel ja kutsealale pääsemisel diskrimineerimise kaotamine).

⁴² Hinnang tugineb Euroopa Komisjoni EL-Mehhiko partnerluslepingut puudutavale faktilisele, kättesaadavad: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/mexico/eu-mexico-agreement/factsheets-and-guides_en.

⁴³ https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/mercosur/eu-mercosur-agreement/factsheet-eu-mercosur-partnership-agreement-estonia_en

Partnerluslepingul on otsene positiivne mõju Eesti välissuhetele ning kaudne mõju riigi julgeolekule, kuna see aitab tugevdada/kinnistada nii Eesti kahepoolseid suhteid Mehhikoga kui ka tõsta Eesti nähtavust ning kuvandit samameelse koostööpartnerina. Partnerlusleping laiendab Eesti poliitilist ja majanduslikku haaret väljaspool Euro-Atlandi ruumi, tugevdades Eesti positsiooni aktiivse ja väärtuspõhise ELi liikmesriigina. Laiaulatuslikke geopoliitilisi arenguid silmas pidades on ELi suhete tihendamine selles piirkonnas eriti oluline. USA 4. detsembril 2025. a avaldatud rahvuslik julgeolekustrateegia⁴⁴ seab läänepoolkera esikohale prioriteetse piirkonnana ning rõhutab Mehhiko rolli rände, narkokaubanduse ja autoritaarsete režiimide kasvava mõju ohjeldamisel. Partnerluslepingu kaudu süvendab EL oma kohalolekut piirkonnas viisil, mis tugevdab pikaajalist ühistel väärtustel ja põhimõtetel põhinevat koostööd, sh reeglitel põhinevat maailmakorda.

Partnerlusleping tihendab lepinguosaliste poliitilist dialoogi demokraatia, inimõiguste, õigusriigi ning rahvusvahelise rahu ja julgeoleku teemadel, sh terrorismivastane võitlus, massihävitussrelvade leviku tõkestamine, väike- ja kergrelvade kontroll ning koostöö rahvusvahelise kriminaalkohtu toetamisel (II osa, 1. peatükk; I osa, artikkel 2). See on Eestile oluline, kuna tugevdab üleilmset väärtuspõhist julgeolekukeskkonda, mis on meie välis- ja julgeolekupoliitika keskne raamistik. Partnerluslepingus sisalduv oluliste tingimuste regulatsioon (demokraatia, inimõiguste, õigusriigi ja massihävitussrelvade leviku tõkestamise kohta) annab ELile ja seeläbi ka Eestile võimaluse partnerluslepingu alusel antavaid soodustusi partnerluslepingu tõsise rikkumise korral peatada (I osa, artikkel 2; II osa, 1. peatükk; IV osa, artikkel 2.3). See on arvestatav lisasurvevahend väärtuspõhise julgeolekukeskkonna hoidmiseks.

Partnerluslepingu alusel kohustuvad lepinguosalisel tegema tihedamat koostööd ÜRO, WTO, G20, OECD ja EL–CELAC raamistikus⁴⁵ ning teistes piirkondlikes ja mitmepoolsetes foorumites (II osa, 2. peatükk). See kasvatab EL-i poliitilist kaalu Ladina-Ameerikas ning kaudselt ka Eesti nähtavust ja mõju nende foorumite kaudu. Need sätted tihendavad EL kui terviku koostööd olulise Ladina-Ameerika partneriga, mis toetab reeglitel põhinevat rahvusvahelist korda ja mitmepoolsust, mis on keskne ka Eesti julgeolekule.

Koostöö siseturvalisuse vallas – sh organiseeritud kuritegevuse, narkokaubanduse, rahapesu, terrorismi rahastamise, küberkuritegevuse ja rände küsimustes – tugevdab ELi siseturvalisust laiemalt (II osa, 3. peatükk). See on Eestile oluline, sest vähendab piiriüleste ohtude riski Schengeni ja euroala liikmesriigina ning toetab meie riigisisest julgeolekut ja sisejulgeolekupoliitikat. Partnerlus loob raamid tihedamaks koostööks ka küberjulgeoleku, andmekaitse, õigusriigi ja e-valitsemise teemadel (II osa, 3. ja 9. peatükk), kus Eestil on eraldi tugev ekspertiis ja võimalus oma “digiriigi” profiili Mehhikos ja laiemalt Ladina-Ameerikas kasvatada.

Partnerluslepingul on oluline roll ELi majandusjulgeoleku tugevdamisel, mis on kaudselt seotud julgeoleku tugevdamise üldise eesmärgiga (vt täpsemalt alajaotuses 6.3.).

⁴⁴ Leitav: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/12/2025-National-Security-Strategy.pdf>.

⁴⁵ EL–CELAC viitab Euroopa Liidu ja Ladina-Ameerika ja Kariibi riikide ühenduse (*Community of Latin American and Caribbean States, CELAC*) vahelisele piirkondadevahelisele partnerlusele ja tippkohtumiste formaadile.

6.3. Mõju majandusele

Mehhiko on Ladina-Ameerika teine ja maailmas 12. suurim majandus, dunaamiline 132 miljoni elanikuga turg, mis on ELi teine ekspordisihikoht piirkonnas ja kolmas kaubanduspartner.⁴⁶ Eesti ettevõtete jaoks on tegemist seni alakasutatud, kuid kõrge kasvupotentsiaaliga turuga.

Partnerluslepinguga kaasnevaks suurimaks oodatavaks kasulikuks mõjuks on lepinguosaliste vahelise kaubavahetuse kasv ning Eesti ja teiste ELi ettevõtete parem võimalus nendel turgudel edukalt konkureerida. 2024. aastal ulatus lepinguosaliste kaubavahetus ligikaudu 82 miljardi euron, millest 53 miljardit moodustas ELi eksport Mehhikosse ja 29 miljardit Mehhiko eksport ELi. Alates 2000. aastal jõustunud üldlepingust on ELi eksport Mehhikosse kasvanud ligikaudu 324%.⁴⁷ Ajakohastatud partnerlusleping laiendab seda baasi, liberaliseerides täielikult üle 98,7% tariifiridadest ning kaotades ligikaudu 95% Mehhiko allesjäänud tollimaksudest ELi põllumajandustoodetele, mis vähendab Eesti ja teiste ELi tootjate turulepääsutõkkeid ning suurendab ekspordi tasuvust.⁴⁸

Tööstussektori jaoks on oluline, et enamiku masinate, autotööstuse toodete, ravimite ja muude kõrgtehnoloogiliste kaupade tollimaksud kaotatakse täielikult või vähendatakse oluliselt, ning päritolureegleid lihtsustatakse ja ajakohastatakse sektoripõhiselt (nt autod, ravimid), mis võimaldab paindlikumalt kasutada ülemaailmseid tarneahelaid ja vähendab halduskoormust. Kaubavahetust toetavad täpsustatud reeglid tasude ja formaalsuste kohta, impordi- ja ekspordilitsentside läbipaistvus, eksporditollimaksude keeld ja tariifide sidumine, mis vähendavad ootamatute maksumeetmete riski ning parandavad ettevõtete prognoositavust. Tolli- ja piirimenetluste moderniseerimine – elektroonilise eelinfo esitamine, riskipõhine kontroll, ajutise impordi ja parandamise järel tagasitoomise lihtsustamine – vähendab tarnekulusid ja lühendab tarneaegu, mis on Eesti ja kogu ELi tööstusettevõtete konkurentsivõime seisukohalt kriitilise tähtsusega.⁴⁹

Eesti jaoks tähendab ajakohastatud partnerlusleping eelkõige uusi ekspordivõimalusi, tugevamat majandusjulgeolekut ja paremat ligipääsu Ladina-Ameerika turule. Mehhiko on juba praegu Eesti jaoks arvestatav, kuigi mitte esmatähtis partner. Näiteks 2025. aastal oli Eestist Mehhikosse **eksporditavate kaupade väärtus 93,8 miljonit eurot**, mis tegi riigist Eesti 28. kaubanduspartneri. Võrreldes varasema aastaga kasvas eksport Eestist Mehhikosse 10.1% (2024. a oli ekspordi väärtus 85,2 miljonit eurot). Seega on Eesti kaubandusbilanss Mehhikoga selgelt positiivne⁵⁰ ning Mehhiko on üks Eesti kiiremini kasvavaid sihtturge väljaspool ELi.

⁴⁶ Vt Euroopa Komisjoni faktiliht:

<https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/attachment/881573/Factsheet%20EU-Mexico%20-%20Infographic.pdf>.

⁴⁷ Vt https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_25_249.

⁴⁸ Vt Euroopa Komisjoni faktiliht: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_25_275.

⁴⁹ Vt Euroopa Komisjoni faktiliht: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_25_275.

⁵⁰ 2025 oli Mehhikost Eestisse **imporditavate kaupade väärtus 7,78 miljonit eurot**, mis tegi riigist Eesti 63.

kaubanduspartneri. Võrreldes varasema aastaga kasvas import Mehhikost Eestisse 34.5%. 2024 oli impordi väärtus 5,78 miljonit eurot. Viimasel ajal on impordi vedanud linnaseõlu (46.2%) ja muud joogid, mis moodustab 51,5 % (4 miljonit eurot) Mehhikost toodavast koguimportist. Sellele järgnevad elektriseadmed, mille osatähtsus on 19,3 %. (1,5 miljonit eurot); jahid jm lõbusõidu- või sportpaadid, mille osatähtsus on 11.5%. (890 000 eurot).

Eesti ekspordistruktuur Mehhikosse on tugevalt tehnoloogiakeskne. Viimasel ajal on eksporti vedanud kommunikatsiooni ja sideseadmed, mis moodustab 73.5% koguekspordist (71,2 miljonit eurot). Sellele järgnevad mitteväärismetallist kinnised ja kinnistega raamid, mille osatähtsus on 6.14%. (8,14 miljonit eurot), optika-, mõõte- ja täppisinstrumendid, mille osatähtsus on 2,69%. (2,52 miljonit eurot). Partnerluslepinguga kaasnev ulatuslik tariifide vähendamine ja tehniliste tõkete (standardid, sertifikaadid, päritolureeglid) lihtsustamine muudab nende kaupade turulepääsu odavamaks ja administratiivselt vähem koormavaks, mis on eriti oluline väikesele avatud majandusele, kus transport ja tolliformaalsused moodustavad ekspordi kogukuludest märkimisväärse osa.

Põllumajandus- ja kalandustoodete puhul kaotab Mehhiko partnerluslepingu täielikul rakendamisel ligikaudu 95% ELile kehtivatest tollitariifidest, mis täiendavad juba praegu kehtivat ulatuslikku liberaliseerimist. Näiteks kaotab Mehhiko täielikult kõrged tollid mitmetelt majanduslikult olulistelt ELi põllumajandus- ja toidukaupade rühmadelt, võimaldades lõpuks tollivaba ligipääsu näiteks pastale (praegu kuni 20%), šokolaadile ja kondiitritoodetele (üle 20%), sinihallitusjuustule (kuni 20%), kartulitele (kuni 20%), õuntele ja virsikukonservidele (kuni 20%), munadele (praegu 45%), sealihatoodetele (kuni 45%, v.a sealihalõigud) ning majanduslikult olulistele linnulihatoodetele (kuni 100%). Lisaks luuakse mitmele tundlikule tooterühmale olulise mahuga tollivabad kvoodid. Näiteks saab EL partnerluslepingu jõustamisel õiguse tollivabale lõssipulbri kvoodile kuni 50 000 tonni (praegune toll kuni 50%), erinevad juustud ja piimasegud vastavalt 20 000 ja 13 000 tonni (praegu toll kuni 45%), värsked ja töödeldud juustud 5 000 tonni, või 2 500 tonni, ning liha puhul veiseliha 30 000 tonni (praegu toll 20%), kanakoivad 20 000 tonni (praegune toll 100%) ja sealihalõigud 13 000 tonni (praegune toll kuni 45%).⁵¹

Partnerlusleping avab ELi tootjatele – sh ka Eesti põllumajandus- ja toidusektorile – täiendavaid võimalusi näiteks piimatoodete, liha, joogitoodete, töödeldud toidu ja kalandustoodete ekspordiks ca 132 miljoni tarbijaga Mehhiko turule. Asjaolu, et Mehhiko on ELi põllumajandus- ja toidutoodete netoimportija, viitab, et Mehhiko turul on juba olemas arvestatav nõudlus Euroopa (sh potentsiaalselt ka Eesti) kvaliteettoodete järele. Eesti toidu- ja põllumajandussaaduste eksport Mehhikosse on olnud seni väga tagasihoidlik (näiteks 2025. aastal ligikaudu 0,28 miljonit eurot⁵²), mis tähendab, et turupotentsiaal on suures osas kasutamata. Kuna Mehhiko kaotab suure osa tollimaksudest ja avab märkimisväärsed tollivabad kvoodid mitmetele ELi ekspordi seisukohalt olulistele põllumajandustoodetele, tekib Eestil võimalus kasvatada eksporti nendes segmentides, mida seni on tagasi hoidnud kõrged tariifid või ebakindel regulatiivne raamistik – näiteks töödeldud toiduained, joogid, nišitooted ning valitud liha- ja piimatooted. Selle turuavanemise ärakasutamine nõuab sektoripoolset turustrateegiat.

Partnerlusleping tugevdab ka Euroopa toidu- ja joogitootjate võimalusi turundada oma piirkondlikke kvaliteettooteid Mehhikos, andes neile **geograafilise tähise (GI) kaitse**. Mehhiko kohustub kaitsma ligikaudu 232 ELi päritolu kange alkoholi nimetust ning veel 336 Euroopa GI-d veinide, õlle ja toidu puhul, nii et neid nimesid võivad Mehhikos kasutada ainult vastavas Euroopa piirkonnas toodetud originaaltooted. See aitab vältida ebaausat konkurentsi imitatsioonidega, toetab kõrgemat hinnataset ja annab Mehhiko tarbijale kindluse, et ostetav toode on ehtne Euroopa päritolu kvaliteettoit või -jook.

⁵¹ Vt https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_25_249.

⁵² Vt <https://valiskaubandus.stat.ee/profile/partner/mx>.

Partnerluslepingu geograafiliste tähiste lisa on tulevikus täiendatav: partnerluslepinguga loodud ühised organid võivad otsustega lisada uusi kaitstavaid nimesid või eemaldada neid, mis on päritoluriigis kaitse kaotanud. Eesti jaoks tähendab see, et kui Eesti tootjad registreerivad oma toote geograafilise tähise esmalt ELi tasandil, saab Eesti koos komisjoniga taotleda selle GI lisamist partnerluslepingu GI-nimekirja mõne järgmise läbivaatamise või lisa muutmise otsuse käigus.

Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete peatükk vähendab tarbetuid tõkkeid (nt eelkontrollide kaotamine, selgemad ja kiirendatud menetlused) kuid jätab lepinguosalistele õiguse hoida oma kaitsetaset, mis on oluline ELi kõrgete toiduohutuse standardite säilitamiseks. Tehniliste normide ja standardite osas rõhutatakse rahvusvaheliste standardite kasutamist, mis vähendab põhjendamatuid tehnilisi tõkkeid mõlemale lepinguosalisele. Samas säilib õigus hoida vajalikku kaitsetaset toiduohutuse ja loomade-taimede tervise vallas, mis on Eestile oluline ELi kõrgete toiduohutuse standardite säilitamiseks.

Partnerluslepingus on ka eraldi **kahepoolsete kaitsemeetmete raamistik** (III osa V peatüki „Kaubanduse kaitsemeetmed“ C jao artiklid 5.9–5.22), mis võimaldab ELil või Mehhikol ajutiselt peatada tollitariifide edasise vähendamise või tõsta maksumäära kuni MFN-tasemeni, kui soodusrežiimiga impordi oluline kasv põhjustab või ähvardab põhjustada tõsist kahju kodumaistele tootmisharudele. Meetmete rakendamine on ajaliselt piiratud (reeglina kuni 2, erandina kuni 3 aastat) ja seotud range uurimis- ja läbipaistvusmenetlusega, sh kodumaise tööstuse taotlus, kahju ja põhjusliku seose analüüs ning konsultatsioonid teise lepinguosalisega.

Investeeringute peatükk tagab ELi sh Eesti investoritele Mehhikos mittediskrimineeriva (riigisisese ja enamsoodustusrežiimi) turulepääsu, keelates mh kohaliku sisu, ekspordinormide või kohustusliku tehnoloogiaülekande nõuded. ELi otseinvesteeringute maht Mehhikos oli 2023. aastal ligikaudu 209 ja Mehhiko investeeringut ELis ca 27 miljardit eurot⁵³, mis teeb Mehhikost olulise tootmis- ja tarneahelate sõlmpunkti Euroopa ettevõtete jaoks. Eesti ettevõtted on seni sellest potentsiaalist vaid vähesel määral osa saanud. Uus investeeringute liberaliseerimine ja kaitse raamistik, sh alaline investeerimiskohtu süsteem, suurendab investorite kaitset ja õiguslikku prognoositavust, asendades varasema *ad hoc* vahekohtumudeli ebamäärasused ning säilitades samal ajal valitsuste õiguse reguleerida avaliku huvi valdkondi (nt tervishoid, keskkonnakaitse, ohutus). See uus vaidluste lahendamise süsteem on eriti kasulik nende ELi ja Eesti investorite jaoks, kellel puudub seni Mehhikoga kahepoolsest investeeringute kaitselepingust tulenev kaitse, luues stabiilse ja motiveeriva raamistiku täiendavate investeeringute tegemiseks ning aidates mitmekesisistada ELi ja Eesti ettevõtete tootmisbaasi väljaspool EL-i.⁵⁴ Selline raamistik teoreetiliselt lihtsustab väiksemate kohalike üksuste rajamist ja pakub õiguslikku kindlust välisturgudele laienemisel. Samas jääb praktiline mõju Eesti ettevõtetele siiski piiratuks, kuna Mehhiko turg on geograafiliselt kauge, väga suur ja konkurentsitihe.

⁵³ Vt Euroopa Komisjoni faktiliht:

<https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/attachment/881573/Factsheet%20EU-Mexico%20-%20Infographic.pdf>.

⁵⁴ Mõjuhindang tugineb mh https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_25_249 ja Euroopa Komisjoni faktilihte <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/attachment/881573/Factsheet%20EU-Mexico%20-%20Infographic.pdf>.

Teenuste regulatsioon (III osa 11. ptk) sätestab turulepääsu ja mittediskrimineeriva kohtlemise põhimõtted enamikus majandussektorites, mis võimaldab ka Eesti teenusepakkujatel tegutseda Mehhiko turul samadel alustel kohalike ja teiste sooduspartnerite ettevõtetega. Piiriülese teenuste kaubanduse sätted (sh turulepääs, riigisisene kohtlemine ja enamsoodustusrežiim) toetavad Eesti senist ekspordimudelit, vähendades nõudeid kohaliku partneri, tegevusloa kvootide ja muude varjatud takistuste osas. ELi teenuste eksport Mehhikosse oli 2023. aastal ligikaudu 17,2 miljardit eurot (import 8,5 miljardit), peamisteks valdkondadeks äriteenused, transport, reisimine ning telekommunikatsiooni-, arvuti- ja infoteenused⁵⁵, mis kattuvad hästi Eesti teenusmajanduse profiiliga. Eesti eksportis 2025. aastal Mehhikosse ligikaudu 51,4 miljoni euro väärtuses teenuseid (Mehhiko Eestisse umbes 6 miljonit eurot⁵⁶), mis näitab küll väikest, kuid kasvavat turgu. Teenuste valdkonna liberaliseerimise positiivset mõju suurendab ka füüsiliste isikute ajutise liikumise peatükk (III osa 12. ptk), mis määratleb konkreetseid isikute kategooriad (nt ettevõtjasiseselt üleviidud töötajad, sõltumatud spetsialistid ja lepingulised teenuseosutajad) ning näeb neile ette selgemad, kiiremad ja läbipaistvamad viisa- ja loamenetlused ajutiseks töötamiseks teise lepinguosalise territooriumil. See loob Eesti ettevõtetele võimaluse teha projekti-, koolitus- ja hooldustöid või pakkuda kliendituge Mehhikos kohapeal ilma alalise tööloa vajaduseta, kuid arvestades kaugust ja kulusid, jääb selle peatüki praktiline mõju Eestile tõenäoliselt piiratumaks võrreldes puhtalt digitaalse teenuseosutamisega. Eesti vaatepunktist keskne on siiski digikaubanduse peatükk (III osa 19. ptk), kuna see sätestab elektrooniliste edastuste tollimaksuvabaduse, e-lepingute ja e-allkirjade õigusliku kehtivuse, tarbijakaitse digikeskkonnas, tarkvara lähtekoodi kaitse ning avatuse ja võrguneutraalsuse põhimõtted, samuti digisätete läbivaatamise kohustuse. Need reeglid annavad Eesti tarkvara-, IT- ja platvormiettevõtetele kindluse, et nende kergesti skaleeritavad ja digitaalsed teenused saavad Mehhikos toimida ilma nõudeta lähtekoodi avaldamiseks või kohaliku infrastruktuuri rajamiseks, mis toetab Eesti teenusmajanduse kõige kiiremini kasvavat osa.

Riigihangete peatükk (III osa 21. ptk) avab Mehhiko riigihangete turu ELi ettevõtetele oluliselt ulatuslikumalt kui ühelegi varasemale partnerile, sh õiguse osaleda mitte ainult föderaaltasandil, vaid ka majanduslikult kõige olulisemal - 14 osariigi hangetel. Seejuures nõutakse ranget läbipaistvust, diskrimineerimiskeeldu ja vaidlustusmehhanisme, mis vähendavad korruptsiooniriski ja varjatud tõkkeid. Riigihangete turu avamine on Eesti ettevõtluse seisukohalt eriti oluline inseneribüroodele ning digi-, transpordi- ja keskkonnateenuste pakkujatele, kes saavad konkureerida suurtes taristuprojektides koos teiste ELi ettevõtetega; see turu avanemine on seda olulisem, et Mehhiko ei ole WTO riigihankelepingu (GPA) osapool ja selle hinnanguline aastane riigihanketurg on umbes 30 miljardit eurot.⁵⁷

Partnerluslepingu **VKE-dele pühendatud peatükk** (III osa 29. ptk) ja eraldi kontaktpunktid lihtsustavad turuinfot, päritolu- ja tehniliste nõuete mõistmist ning vaidluste lahendamist, mis on kriitilise tähtsusega Eesti väiksematele eksportijatele, eelkõige IT-, inseneri-, toidu- ja disainiettevõtetele. Kuna Mehhikosse eksportivaid Eesti ettevõtteid on praegu paarikümne ringis ja

⁵⁵ Vt https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/mexico_en.

⁵⁶ Vt Statistikaamet

https://andmed.stat.ee/et/statsql/majandus_valiskaubandus_teenuste_vk/VKT23/table/tableViewLayout2

<https://andmed.stat.ee/api/v1/et/statsql/VKT23>

⁵⁷ <https://comercio.gob.es/PoliticaComercialUE/AcuerdosComerciales/acuerdoscomerciales/mexico/180430-mexico-questions-answers-english.pdf>, lk 9.

valdavalt on tegu tehnoloogia- ja tööstusfirmadega, võivad uued, selgemad reeglid ning digikaubanduse peatükk (nt andmevood, e-allkirjad, tarbijakaitse e-kaubanduses) avada ukse ka Eesti IT-, e-teenuste ja digilahenduste pakkujatele, kes saavad pakkuda tarkvara, pilveteenuseid, finantstehnoloogiaid (*fintech*'i) või e-valitsemise lahendusi ilma kohustuseta luua kohapeal tütarettevõtet.

Majandusjulgeoleku (III osa 30. ptk) ja tarneahelate vastupidavuse seisukohalt on partnerluslepingu üks olulisemaid mõjusid ligipääsu kindlustamine kriitilistele toorainetele ja nende väärtusahelatele. Mehhiko on oluline tootja mitmete kriitiliste mineraalide osas, nagu vask, fluoriit ja tsink, ning arvestatav liitiumiresursside omanik⁵⁸. Partnerlusleping säilitab nende materjalide tollimaksuvaba kaubanduse ning kehtestab reeglid, mis keelavad ekspordimaksud, ekspordimonopolide loomise, põhjendamatu valitsuse sekkumise hinnakujundusse ja topeelthinnastamise, kus ekspordihinnad seatakse kodumaistest hindadest kõrgemaks. Nii vähenevad ELi ja Eesti tööstuse jaoks kriitiliste sisendite hinnariskid ning paraneb tarnekindlus, mis on oluline rohepöörde (näiteks akude, elektrisõidukite ja taastuvenergia komponentide) ning digimajanduse jaoks vajalike materjalide tagamisel. Sellega aitab partnerlusleping vähendada ELi sõltuvust kitsastest ja geopoliitiliselt riskantsetest tarneahelatest ning muudab tarneriskide kasutamise poliitilise survevahendina vähem tõhusaks. Eesti ise kaevandusriik, kuid tema majandus sõltub tugevalt välismaistest sisenditest, eriti metallidest ja elektroonikakomponentidest, mida kasutatakse masinatööstuses, elektroonikas ja infotehnoloogias. See vähendab Eesti tööstuse jaoks riski, et kriitiliste sisendite hind või kättesaadavus kõigub poliitiliste otsuste tõttu, ning toetab Eesti ettevõtete plaane liikuda kõrgema lisandväärtusega toodete ja rohetehnoloogiate poole, kus metallide ja mineraalide kvaliteet ja tarnekindlus on kriitilise tähtsusega.

Partnerlusleping on seega Eesti vaatest strateegiline samm, mis toetab eksporti, tööhõivet, innovatsiooni, kestlikku arengut ja turvalist majanduskeskkonda globaalses konkurents.

6.4. Mõju elu- ja looduskeskkonnale

Partnerluslepingul on oluline roll keskkonnahoidlikkuse edendamisel. See seob kaubandus- ja investeerimissätteid siduvate keskkonna- ja tööõiguslaste kohustustega, sh kohustusega rakendada rahvusvahelisi kliima- ja elurikkuse leppeid ning mitte vähendada kaitsetaset kaubanduse soodustamise eesmärgil. Partnerlusleping sisaldab kaubanduse ja kestliku arengu peatükki (III osa 26. ptk), mis edendab metsade ja kalavarude säästlikku majandamist, võitlust ebaseadusliku, teatamata jäetud ja reguleerimata kalapüügi (nn IUU ehk *illegal, unreported and unregulated fishing*) vastu ning vastutustundlikku äritegevust kogu väärtusahelas, toetades seeläbi kliimaeesmärkide ja elurikkuse kaitse elluviimist nii ELis kui Mehhikos. Olulised rahvusvahelised lepped ja standardid, mille järgimist partnerlusleping kinnitab, on muu hulgas Pariisi kliimakokkulepe, ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioon, CITES-leping ohustatud liikidega kauplemise kohta, ILO põhikonventsioonid tööõiguste ja ühinemisvabaduse kohta ning ÜRO, OECD ja ILO vastutustundliku ettevõtluse ja inimõiguste juhtpõhimõtted.

⁵⁸ Vt mh Global Critical Minerals Outlook 2025 <https://iea.blob.core.windows.net/assets/ef5e9b70-3374-4caa-ba9d-19c72253bfc4/GlobalCriticalMineralsOutlook2025.pdf> ja Euroopa Komisjoni faktilaht <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/attachment/881575/Factsheet%20EU-Mexico%20-%20Critical%20Raw%20Materials.pdf>.

Kodanikuühiskonnale antakse oluline roll – riiklikud nõuanderühmad ja ühine kodanikuühiskonna foorum saavad jälgida lepingu rakendamist ning tõstatada keskkonna- ja tööõiguste rikkumisi, mida omakorda saab viia sõltumatute ekspertpaneelide ette, kes esitavad avalikud järeldused ja soovitusel. Samas sõltub reaalne keskkonnamõju sellest, kui tõhusalt liikmesriigid ja Mehhiko neid sätteid jõustavad ning kui sisuline on kodanikuühiskonna kaasamine.

6.5. Mõju regionaalarengule

Partnerluslepinguga tekivad Eesti eksportijatele lisavõimalused uutele turgudele sisenemiseks, suurendades potentsiaalselt tootmismahet ja töökohtade arvu. Põllumajandus- ja toidutööstuse, masinaehituse, puidu- ja mööblitööstuse ning logistika ja teenuste (sh digiteenused) kasvav ekspordipotentsiaal võib tugevdada maapiirkondade ja väiksemate linnade tootmisbaasi, tuues juurde investeeringuid, luues töökohad ja genereerides täiendavat maksutulu. Samas sõltub partnerluslepingu piirkondlik mõju sellest, kas kohalikud ettevõtted suudavad partnerluslepingu pakutavaid võimalusi kasutada ning kas riiklik (näiteks eksporditoetused) ja kohalik poliitika (nt oskustööjõu arendus, taristu arendamine) toetab seda üleminekut.

6.6. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse tööle

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse tööle on pigem piiratud ja valdavalt kaudne. Partnerlusleping ise ei eelda uute institutsioonide loomist Eestis, vaid tugineb ELi tasandi organitele ja juba olemasolevatele ministeeriumidele ning ametitele.

Riigiasutustele (eeskätt Välisministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Rahandusministeerium. Kliimaministeerium ja nende allasutustele) lisandub teatud mahus tööd partnerluslepingu rakendamise, ettevõtjate nõustamise ja turulepääsuküsimuste lahendamise kaudu, kuid see toimub üldjuhul olemasoleva struktuuri ja eelarve raames. Kohalike omavalitsuste jaoks on mõju eelkõige kaudne – võimalik, et teatud piirkondades kasvab huvi tööstus- või logistikataristu arendamise vastu (nt uued investeeringud, ekspordile suunatud tootmine), mis võib suurendada planeerimis- ja ettevõtluskoostööga seotud töökoormust, kuid partnerlusleping ei pane neile otseseid uusi õiguslikke kohustusi.

6.7 Muu otsene või kaudne mõju

Partnerlusleping aitab otseselt tõsta ELi nähtavust ja positiivset kuvandit Mehhikos. Partnerluslepingu II osa sisaldab eraldi peatükke hariduse, kultuuri, teadusuuringute, innovatsiooni ja digimajanduse ning sotsiaal- ja turismikoostöö kohta, mis loovad raamistiku ülikoolide, teadusasutuste, linnade, kultuuriasutuste ja vabaühenduste tihedamaks koostööks, sh ühisprojektid, akadeemiline ja noorte mobiilsus, kultuurivahetus ning loome- ja audiovisuaalsektori kontaktid. See võib aja jooksul tugevdada Eesti ja Mehhiko inimeste omavahelist läbikäimist, suurendada huviharidus- ja teaduskoostöö projekte, tuua Eestisse ja Eestist välja rohkem üliõpilasi ja teadlasi ning toetada Eesti kultuuri ja loomeetevõtete nähtavust Ladina-Ameerikas. Pikemas plaanis võib see suurendada Eesti kultuuri ja loomesektori nähtavust Mehhikos ja laiemalt Ladina-Ameerikas, toetada teadmiste ja oskuste vahetust ning kaasata Eestit tihedamalt globaalsesse teadus- ja innovatsioonikoostöö

võrgustikku. Nende võimaluste realiseerumine sõltub sellest, kui aktiivselt Eesti asutused ja organisatsioonid neid võimalusi ise otsima ja kasutama asuvad.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ning tulud

Partnerluslepingu jõustumisel on ELi eelarvele kahetine mõju. ELi eelarvele prognoositakse ajakohastatud partnerluslepingu ja kaubanduse vahelepingu tulemusena traditsiooniliste omavahendite (tollimaksude) vähenemist ligikaudu 15–25 miljoni euro ulatuses aastas, sõltuvalt tegelikust kaubavoogude dünaamikast ja tariifide kasutusastmest. Samal ajal võib kaubavahetuse ja investeringute mahu kasv suurendada käibemaksu- ja kogurahvatulu-põhiseid omavahendeid suurusjärgus 10–20 miljonit eurot aastas kesk- ja pikemaajalises vaates, mistõttu neto-mõju ELi eelarvele on eeldatavalt väike ning aja jooksul tasakaalustuv. Partnerluslepingu kaubandussamba ajakohastamise **mõju liikmesriikide eelarvetele ja ELi eelarvele** ilmneb eelkõige omavahendite kaotusena, mis tuleneb saamata jäänud tollimaksudest, ning oleks väga piiratud, kuna enamik tollimakse on kehtiva üldlepingu alusel juba kaotatud. Praeguste kaubavoogude põhjal võib tollimaksudest saadav tulu väheneda ligikaudu 18,75 miljoni euro võrra. Samal ajal on oodata kaudset positiivset mõju, mis seisneb käibemaksu ja kogurahvatuluga seotud vahendite suurenemises.⁵⁹

Eesti riigieelarvele otsest kulu- või tulumõju ei prognoosita, sest tollitulud (va tollimaksude administreerimiseks mõeldud osa) laekuvad ELi eelarvesse. Kaudse mõju osas võib Eesti eksport Mehhikosse ja sellega seotud maksutulu (nt tulumaks, erinevad tööjõumaksud, käibemaks) kasvada. Riigieelarvesse laekuda võiv täiendav tulu sõltub seega suurel määral sellest, millises mahus ettevõtjad tegelikult partnerluslepingut ja sellega pakutavaid soodustusi kasutavad. Eestile tähendab see, et kuigi ühisesse ELi eelarvesse laekuvad tollitulud võivad väheneda, kompenseerib seda suurenemine sisemajanduse koguproduktis (SKP), uute töökohtade loomine ja ettevõtluse kõrgemad maksulaekumised nii sotsiaal-, tulu- kui ka ettevõtlus- ja käibemaksudena.

8. Rakendusaktid

Partnerluslepingu rakendamiseks ei ole vaja välja töötada rakendusakte.

9. Jõustumine

Seadus jõustub Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval.

Välislepingut käsitleva seaduse jõustumine Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval on põhjendatud arvestades rahvusvaheliste protsesside sageli ajaliselt ettearvamatuid tähtaegu ning kiirete riigisiseste sammude võtmise vajadust, et rahvusvaheliste protsessidega Eesti huvides ajaliselt kaasas käia. Rahvusvaheliste õigusinstrumentide sõlmimise ja jõustamise protsessid võivad hõlmata erakorralisi või kiiresti muutuvaid asjaolusid ning seaduse üldkorras jõustumine võib kaasa tuua Eesti õigusliku positsiooni nõrgenemise. Seetõttu on oluline vältida olukorda, kus seaduse korraline

⁵⁹ Vt eelkõige NÕUKOGU OTSUSE ühelt poolt Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide ning teiselt poolt Mehhiko Ühendriikide vahelise poliitilise, majandusliku ja koostööalase strateegilise partnerluse lepingu Euroopa Liidu nimel allkirjastamise ja ajutise kohaldamise kohta, eelnõu seletuskirja punkt „4. Mõju eelarvele“, leitud <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52025PC0809&qid=1758720721820>.

jõustumistähtaeg võib takistada riigi rahvusvahelis-õiguslike või välispoliitiliste huvide õigeaegset järgimist või rahvusvahelisel tasandil vajalike toimingute tegemist.

Lühem *vacatio legis* ei kahjusta ka õiguskindluse põhimõtet, kuna rahvusvahelisi õigusinstrumente ratifitseerivad seadused ei reguleeri üldjuhul vahetult isikute igapäevast käitumist ega eelda normiadressaatidelt viivitamatut tegevuse ümberkorraldamist. Isegi kui üksikud konventsioonid on otsekohalduvad, siis nende rahvusvaheline jõustumine võtab aega miinimum 30 päeva, kuid tavapäraselt veelgi kauem. Seaduse sätted on oma laadilt ettenähtavad ning puudutavad eeskätt riigi rahvusvahelisi kohustusi.

Arvestades reguleeritavate õigussuhete iseloomu, võimalike muudatuste ulatust ja nende ettenähtavust, on seaduse jõustumine Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval kooskõlas õiguskindluse põhimõttega.

Partnerlusleping jõustub lepingu IV osa artikli 2.5 kohaselt teise kuu esimesel päeval pärast seda, kui mõlemad lepinguosalisel on üksteisele teatanud, et vajalikud siseriiklikud menetlused on lõpule viidud. Enne partnerluslepingu ametlikku jõustumist võivad partnerluslepingut täielikult või osaliselt ajutiselt kohaldada alates teise kuu esimesest päevast pärast vastavate sisemenetluste lõpetamisest teatamist. Ajutise kohaldamise ajal jääb üldleping kehtima nendes osades, mida partnerlusleping ajutiselt ei kata. Lepinguosaline võib kirjalikult teatada ajutise kohaldamise lõpetamisest ning see lõpetamine jõustub teise kuu esimesel päeval pärast teate tegemist. Kõik jõustumist ja ajutist kohaldamist puudutavad ametlikud teated saadetakse EL-i puhul EL Nõukogu peasekretariaadile ja Mehhiko puhul Mehhiko välisministeeriumile, kes on partnerluslepingu hoiulevõtjad.

10. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu [26-0398/01](#).

Algatab Vabariigi Valitsus 14. septembril 2026. a

Vabariigi Valitsuse nimel

(allkirjastatud digitaalselt)

Heili Tõnisson

Valitsuse nõunik